

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Hyväksytty humanistisen tiedekunnan
kokouksessa ..3./2.. 1981
arvosanalla ..magna cum
laude approbatur

Hannu Sinisalo

TYÖVÄENKIRJALLISUUDEN YHTEISKUNTAKRIITTISET
ARKKIVEISUT SUOMESSA VUOSINA 1905-1918

Kotimaisen kirjallisuuden pro gradu -tutkielma
Jyväskylä 1980

TYÖVÄENKIRJALLISUUDEN YHTEISKUNTAKRIITTISET ARKKIVEISUT
SUOMESSA VUOSINA 1905-1918

	JOHDANTO	1
I	ARKKIVEISUT KIRJALLISUUDENLAJINA	5
1.	Arkkiveisujen määrittely kirjallisuudenlajina	5
2.	Arkkiveisujen historialliset vaiheet	11
3.	Arkkiveisujen kirjoittajat, markkinointi ja yleisö	14
II	TYÖVÄENKIRJALLISUUTEEN KUULUVAT YHTESKUNTAKRIITTISET ARKKIVEISUT	18
1.	Työväenkirjallisuus ja työläiskirjallisuus	18
2.	Yhteiskuntakriittisen kirjallisuuden tunnusmerkkejä	22
3.	Työväenkirjallisuuteen kuuluvat yhteiskuntakriittiset arkkiveisut	25
3.1.	Työväenkirjallisuuteen kuuluvien arkkiveisujen suhde työväenlauluihin ja työväenrunouteen	25
3.2.	Erilaisia yhteiskuntakriittisiä näkemyksiä arkkiveisuisissa	28
3.3.	Työväenkirjallisuuden arkkiveisujen suhteellisuus	33
3.4.	Tutkimusmateriaalin rajausperusteet	34
III	TUTKIMUSMETODI	37
1.	Kirjallisuussosiologia ja geneettinen strukturalismi	37
2.	Strukturalisaatiometodi	43
3.	Analyysimalli	49
IV	ARKKIVEISUJEN RAKENNEANALYYSI	54
1.	Dynaamiset arkkiveisut	54
2.	Staattiset arkkiveisut	102
V	RAKENTEEN MOTIFEEMIT JA MOTIFEEMIEN DYNAMIIKKA	109
1.	Yksittäiset motifeemit	109
2.	Motifeemien dynamiikka	113
VI	OPPOSITIORAKENTEIDEN ELEMENTIT	117
VII	PÄÄTÄNTÖ	122
	TUTKIMUSMATERIAALI	126
	LÄHDELUETTELO	139
	LIITE	144

JOHDANTO

Tutkimuksen kohteena oleva kirjallinen materiaali, arkkiveisut, on jäänyt kirjallisuustieteen ja kansanrunoudentutkimuksen rajamaille. Arkkikirjallisuuden raja-asemasta johtuen sen tutkimus on jäänyt molemmissa tieteenaloissa sangen vähälle, niin Suomessa kuin muissakin maissa. Laajin kotimainen tutkimus, Eino Salokkaan väitöskirja Maallinen arkkirunoutemme Ruotsin vallan aikana, on sekä materiaaliltaan suppea-alainen että metodiltaan lähinnä deskriptiivinen.¹ Laajin ja todennäköisesti ainoa yleisesitys arkkikirjallisuudesta, Leslie Shepardin teos *The History of Street Literature*, keskittyy lähinnä englantilaiseen kirjallisuuteen ja esittelee myös muut katukaupustelijoiden markkinoimat halvat kirjallisuustuotteet: almanakat, pamfletit, pikkukirjaset (chapbooks), arkkisadut yms.²

Shepardin mukaan kirjallisuushistorioitsijat ovat itsepin-
taisesti kaihtaneet tähän kirjallisuudenalaan kajoamista, vaikka se varsinkin 1800-luvulla on ollut laajalevikkisempää ja laajoihin sosiaaliryhmiin enemmän vaikuttavaa kuin varsinainen kauno-
kirjallisuus.³ Suurin syy lienee siinä, että arkkikirjallisuus on yleisesti muodoltaan yksioikoista ja viimeistelemtöntä, ja että se on sanataiteen estetiikan kannalta arvioiden varsin kevyttä. Korkean estetiikan kriteerioiden soveltaminen arkkikirjallisuuteen on estänyt tutkijoita näkemästä tämän kirjallisuudenla-

---

1. Salokas 1923.

2. Shepard 1973.

3. Shepard 1973, s.13.

jin tutkimuksen laajoja mahdollisuuksia: arkkiveisuilla on ollut kiinteät yhteydet eri sosiaaliluokkien yhteiskunnallisiin näkemyksiin, ne ovat varsin nopeasti heijastaneet maailmankuvan muutoksia, ne ovat olleet varsin laajalevikkisiä, ja arkkiveisujen eri kategoriat ovat sisällöltään ja muodoltaan homogeenisia. Tämä arkkikirjallisuuden erialalajien yhtenäisyys sekä yksittäisten arkkiveisujen suuri lukumäärä (n. 6.500 vuoteen 1931 Suomessa)¹ mahdollistaisi niiden kvantitatiivisen tutkimuksen. Esteettinen arvotus on kuitenkin ollut näkyvää suomalaisessa arkkiveisujen tutkimuksessa. Kuvaavaa on ainoan arkkiveisuista Suomessa tehdyn pro gradu -tutkielman laatijan Matti Vilppulan arvio eräästä Aalonksi ja Emueli -aiheisesta arkkiballadista:

Tämä balladisuomennos on harvinainen ilmestys suomalaisessa arkkikirjallisuudessa. Se kohoaa naiivien, sentimentaalisten ja kömpelötekoisten renkutusten kasvustosta kuin jokin eksoottinen kukkanen. Sen yhteydessä tuskin on paikallaan puhua arkkiveisusta, mikäli tuota saana käytetään tavanomaisessa negatiivissävyisessä merkityksessä. On pikemminkin kysymyksessä taideruno, joka sattumoisin on joutunut roskakirjallisuuden joukkoon.²

Arkkiveisujen tavallisin jaottelu on niiden ryhmittäminen sisällön mukaisesti hengellisiin ja maallisiin. Viimeksi mainitut eivät kuitenkaan muodosta mitään yhtenäistä kokonaisuutta, vaan ne ovat jaettavissa useisiin eri lajeihin käytettäessä perusteina erilaisia sisällönmäärittelyitä. Tutkimuksen kohteeksi olen valinnut työväenkirjallisuuteen kuuluvat yhteisküntakriittiset arkkiveisut. Yksi työn osa-alue onkin termien

---

1. Hultin 1931, s. V.

2. Vilppula 1965, s. 32-33.

työväenkirjallisuus ja yhteiskuntakriittinen kirjallisuus rajaaminen; myös käsite arkkiveisu kaipaa selkeämpää määrittelyä ja rajankäyntiä, koska varsinkin 1920-luvulla arkkilaulut ja iskelmävihkoset läheivät toisiaan.

Koska suomalaisesta arkkikirjallisuudesta ei ole tehty kokoavia yhteenvetoja tai yleiskatsauksia, on työssä syytä selvittää, mitkä yleiset yhteiskunnalliset olosuhteet olivat edellytyksenä arkkikirjallisuuden synnylle, ja mitkä taas aiheuttivat niiden tuotannon loppumisen. Myös työväenkirjallisuuden kuuluvien arkkiveisujen kirjallisuushistoriallinen katsaus on aiheellinen: työläis- tai työväenkirjallisuutta käsiteltäessä arkkiveisuihin ei yleensä ole kiinnitetty huomiota, vaikka ne laajalle levinneinä ovatkin todennäköisesti vaikuttaneet merkittävästi työväestön ja köyhälistön maailmankuvan muotoutumiseen.

Deskriptiivinen ja kirjallisuushistoriallinen tutkimus ei kuitenkaan ole työn päätavoite. Koska työväenkirjallisuuden kuuluvien yhteiskuntakriittisten arkkiveisujen lukumäärä on suuri (182 erillistä runoa) ja ne ovat rakenteellisesti melko yhteneviä, on työn metodina struktuurianalyysi. Jotta metodista olisi saatu aineiston käsittelyyn mahdollisimman hyvin soveltuva, muodostaa strukturalisaatiometodin määrittäminen osan työstä.

Työhypoteesin mukaan työväenkirjallisuuteen kuuluvissa yhteiskuntakriittisissä arkkiveisuissa on kaksi selvää rakenteellista ominaispiirrettä: yhteiskunnallisten oppositioelementtien erittely sekä näiden elementtien toiminnan dynamiikka. Rakenteen oppositioelementtien ja niiden dynamiikan poh-

jalta voidaan selvittää työn pääongelma: mikä on tutkimusmateriaalina olevien arkkiveisujen muodostama kokonaisrakenne, jossa yhteiskunnan eri rakenneosia merkitsevät elementit asettuvat oppositioihin ja relaatioihin ja jossa elementtien dynamiikka aiheuttaa rakenteen muuttumista.

I ARKKIVEISUT KIRJALLISUUDENLAJINA

1. Arkkiveisujen määrittely kirjallisuudenlajina

Arkkiveisujen perusmäärittely kirjallisuudenlajina on tehty niiden painoasun mukaisesti. Yhdyssanan arkkiveisu alkunsa ilmaisee sen, mistä määrittelyssä on kysymys: arkkiveisun perusmuoto on yksi painoarkki, josta saadaan taittamalla 16 sivua. Kokoarkin suuruisten painotuotteiden lisäksi oli vielä puoli- tai neljännesarkin suuruisille lehtisille painettuja arkkiveisuja, joskus taas arkki saattoi olla taitettu 24- tai 32-sivuiseksikin.¹ Tämä arkkipainatus oli nopeaa ja halpaa, ja juuri siitä syystä arkkikirjallisuus oli laajalevikkistä sekä alempien sosiaaliluokkien suosimaa. Kustannuksia pyrittiin nähtävästi alentamaan muutenkin mahdollisimman paljon painoasusta suuremmalti piittaamatta: kautta linjan arkkiveisut ovat painetut huonolaatuiselle paperille, niiden ulkoasu on viimeistelemätön ja ne on todennäköisesti myyty leikkamattomina ja nitomattomina.²

Suomenkielinen nimitys arkkiveisu on ainoa tämänlaatuisesta kirjallisuudesta käytetty painotapaan viittaava nimitys, muissa maissa lajiniimikkeet viittaavat lähinnä arkkiveisujen markkinointitapaan. Arkkiveisu-nimityskin sinänsä näkyy vakiintuneen käyttöön vasta 1900-luvulla. Veisu-sanaa tosin käyttää jo Agricola puhuessaan hengellisistä ja maallisista lauluista erotuksena vanhoilla runomitoilla sepitetyistä runoista.³

---

1. Salokas 1923, s. 2; Shepard 1973, s. 26.

2. Shepard 1973, s. 26.

3. Salokas 1923, s. 15.

Aiemmin käytetyt termit arkkiruno, arkkivirsi ja arkkiviisu ovat ilmeisesti tällä hetkellä syrjäytyneet koko kirjallisuudenlajia parhaiten kuvaavan nimikkeen arkkiveisu tieltä.

Arkkikirjallisuus taas on laajempi kokonaisuus, johon myös arkkiveisut kuuluvat. Arkkikirjallisuus saattaa käsittää satuja, novelleja, legendoja, pilajuttuja, opastusta taloudellisissa ja elinkeinokysymyksissä, uskonnollisia ja moraalisia neuvoja, pamfletteja, almanakkoja yms.¹ Arkkikirjallisuus Suomessa on kuitenkin kokonaisuutena niin vähän tutkittua ja yleensä edes säilynyttä, että sitä ei pystytä rajaamaan sisällön tai muodon perusteella. Arkkikirjallisuutta vastaavana terminä on Salokas käyttänyt nimitystä kansankirjaset: tämä viittaa kohderyhmään, jolle nämä kirjalliset tuotteet oli tarkoitettu.²

Käsitesekaannusta lisää vielä se, että eräät kirjoittajat ovat käyttäneet arkkiveisuista puhuessaan omia alanimikkeitä. Esimerkiksi balladimuotoinen arkkiveisu = arkkiballadi.³ Nämä nimitykset ovat vain kutakin työtä tai tutkimusta varten muodostettuja. Arkkiveisu on tässä työssä käytetty termi, joka tarkoittaa arkkikirjallisuuteen kuuluvia runomuotoisia lauluja tai runoja, joiden peruspainoyksikkö on painoarkki.

Muodoltaan arkkiveisut ovat olleet varsin staattisia ja vanhakantaisia. Aina 1800-luvun puoliväliin saakka arkkiveisujen tekijät olivat lähinnä oppineistoon kuuluvia, ja niinpä tuon ajan arkkiveisujen muotokän noudattaa pääosin kirkkovir-

---

1. Salokas 1923, s. 1-2; Shepard 1973, s. 11-36.

2. Salokas 1923, s. 1.

3. Vilppula 1965.

sien ja taiderunouden runomittoja.¹ Vasta 1840-luvulla oppineistoon kuulumattomat rahvaanrunoilijat saivat äänensä kuululle arkkiveisuissa; tämän muutoksen myötä arkkiveisujen valtaosa alkoi noudattaa uusimittaisen loppusointuisen kansanlaulun kaavaa.² Arkkiveisujen muodon staattisuudesta ovat hyvänä esimerkkinä 1900-luvun alun työväenkirjallisuuteen kuuluvat yhteiskuntakriittiset arkkiveisut. Huolimatta uutta ja radikaalia luokkanäkemyistä heijastavasta sisällöstään ne pitäytyivät silloin jo vanhahtavassa kansanlaulun riimikaavassa.

Arkkiveisujen runot ja laulut muodostuvat säkeistöistä, joita saattaa olla neljästä neljäänkymmeneen. Keskimääräinen pituus 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun suomalaisissa arkkiveisuissa on noin kymmenen säkeistöä. Kukin säkeistö muodostaa melko itsenäisen kokonaisuuden, ja säkeistöt vievät arkkiveisun sisältöä eteenpäin siten, että jokainen säkeistö muodostaa kohtauksen, joka niveltyy edelliseen ja seuraavaan säkeistöön.³

Suomalaisten arkkiveisujen kieltä ei ole tutkittu, mutta yleisenä piirteenä on maallisissa arkkiveisuissa havaittavissa sama kielen ja kuvaustavan realistisuus, elävyys ja kansanpuhekielen ilmaisujen käyttö, jonka Marjatta Hiisivaara on pannut merkille tutkielmassaan *Turkin sodasta kertovista arkkiveisuista*.⁴ Kansankielen ilmaisurikkauden vastapainona on kuitenkin havaittavissa samoja heikkouksia kuin saksalaisissa

---

1. Laurila 1956, s. 160.

2. Laurila 1956, s. 162; Asplund 1976, s. 4.

3. McLean 1972, s. 63.

4. Hiisivaara 1968, s. 26.

arkkiveisuuissa: yleisten sananlaskujen runsas sirottelu tekstiin, Raamatusta lainattujen kielikuvien ja fraasien toistaminen, sanonnan kömpelyys sekä ylenmäärin väritettyjen epiteettien käyttö.¹

Arkkiveisut olivat useimmiten tarkoitettu laulettaviksi, mutta nuotteja niihin ei sisältynyt kuin aniharvoin. Lauluohjeeksi oli tavallisesti annettu joku yleisesti tunnettu sävelmä.² Musiikki ja teksti olivat täysin erillisiä elementtejä, eivätkä tukeneet toisiaan, vaan usein olivat luonteeltaan vastakkaisia.³ Kuvaava esimerkki on Kyttälän työläiskylän hävittämisestä ja sen asukkaiden häätämisestä kertova arkkiveisu, jonka laulunuoiksi on merkitty sävelmä Honkaän keskellä mökkinä seisoo.⁴

Arkkiveisujen jaottelu alaryhmiin on tutkimuksissa suoritettu sisällön nojalla. Merkittävin kahtiajako on erottelu hengellisiin ja maallisiin arkkiveisuihin. Hengellisiä arkkiveisuja on painettu Suomessa yhteensä n. 1700 kappaletta, ja niitten valtakausi kesti 1600-luvulta 1800-luvun puolivälin tienoille saakka. Tarkkoja laskelmia on ainoastaan Ruotsin valtan ajalta, jolloin kaikista julkaistuista 725 arkkiveisusta vain 136 oli maallista.⁵ Sisällöltään hengelliset arkkiveisut muistuttivat suuresti saman ajan kirkkovirsiä. Hengelliset arkkiveisut väistyivät nopeasti maallisten veisujen valtavirran tieltä, ja viimeisimmät hengelliset veisut tehtiin vuoden

---

1. McLean 1972, s. 72-76.

2. Asplund 1976, s. 7-8; McLean 1972, s. 67.

3. McLean 1972, s. 67.

4. Kalakangas 1892.

5. Hultin 1931, s. V; Salokas 1923, s. 12-14.

1920 tienoilla.¹

Maallisten arkkiveisujen jaottelu on ollut horjuvaa, mutta lähinnä käyttökelpoisin on Salokkaan ryhmittely lyyrilisiin ja kertoviin lauluihin, opetusrunouteen sekä historiallisiin tapahtumiin liittyvään runouteen.² Tämän tutkimuksen kannalta on kuitenkin mielekäästä erotella maallisista arkkiveisuista kolme ryhmää: moraliteettiarkkiveisut, dokumentaariset arkkiveisut sekä yhteiskuntakriittiset arkkiveisut. Näiden ulkopuolelle jää kuitenkin maallisten arkkiveisujen se osa, jota voi nimittää lähinnä viihteelliseksi. Viihteellisille arkkiveisuille on tunnusomaista, että niitten informatiivisuus on vähäinen. Niissä voidaan erottaa eppisiä ja lyyrisiä lauluja ja balladeja. Viihteellisten arkkiveisujen kulta-aikaa olivat vuodet 1870-1900.³ Rajankäynti viihteellisten arkkiveisujen ja ja pieninä vihkosina julkaistujen iskelmätekstien välillä on kuitenkin vaikeata. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen yleistyneet tanssiorkesterit sekä gramofonit levittivät valsseja, polkkia, tangoja ja foxtroteja, joiden sanoitukset olivat varsinaisen viihdeteollisuuden tuotteita.⁴ Näitä tuskin enää voi pitää varsinaisiin arkkiveisuihin kuuluvina.

Moraliteettiarkkiveisuihin voidaan laskea sellaiset veisut, jotka painottavat yhteisön eettisiä käsityksiä, arvoja ja normeja. Niitten sävy on useimmiten voimakkaasti uskonnollinen ja ne korostavat raittiutta, vanhojen elämäntapojen kun-

littämistä

1. Hultin 1931, s. V.
2. Salokas 1923, s. 14.
3. Asplund 1976, s. 5.
4. Asplund 1976, s. 8.

nioittamista sekä isänmaallisuutta ja esivaltauskollisuutta.¹ McLean käyttää taas suunnilleen samaa ryhmää tarkoittaessaan määrittelyn perustana didaktisuutta.² Moraliteettiarkkiveisu sisältääkin useimmiten opetuksen: esimerkkitapauksella vahvistetaan sanktion avulla yhteisön normeja.

Dokumentaarinen arkkiveisu saattaa toisinaan olla varsin lähellä moraliteettia: tositapahtumaa saatettiin käyttää varoittavana esimerkkinä. Varsinkin Ruotsin vallan aikana suurista onnettomuuksista kertovat laulut tulkitsivat tapahtuneen Jumalan rangaistukseksi synnillisestä elämästä.³ Saavuttaessa 1800-luvun lopulle arkkiveisuina julkaistiin runsaasti dokumentaarisia lauluja, joissa ei enää ollut jälkeäkään paatoksellisesta uskonnollisuudesta. Vuonna 1912 tapahtuneesta Titanicin haaksirikosta kertovissa arkkiveisuissa on enää vain muutamassa varoittava lopputoteamus jumalallisesta rangaistuksesta.⁴ Dokumentaarinen arkkiveisu saattaa usein olla myös yhteiskuntakriittinen esitellessään tapahtumia niiden yhteiskunnallista taustaa vasten. Dokumentaariset arkkiveisut ovat aiheistoltaan hyvin moninaisia, Hultin mainitsee mm. murhalaulut, vankiviisut, itsemurhalaulut, veisut merivahingoista, rautatieonnettomuuksista, sodista ja vallankumouksista sekä lakko-
laulut.⁵

Yhteiskuntakriittiset arkkiveisut taas asettavat yhteisön rakenteet, elementit ja normiston arvostelun alaisiksi.

---

1. Asplund 1976, s. 7.

2. McLean 1972, s. 25-26.

3. Asplund 1976, s. 3.

4. Heikkilä 1969.

5. Hultin 1931, sl V-VI.

Yhteiskuntakriittisyyttä on suomalaisissa arkkiveisuihin tavattu jo 1700-luvulta lähtien, mutta sen kukoistuskautta oli työväenliikkeen voimistumisen aika 1800-luvun lopulta vuoden 1920 tienoille saakka. Toisen merkittävän sysäyksen yhteiskuntakriittiselle arkkiveisutuotannolle antoivat Aleksanteri III:n aikana toteutetut venäläistämistoimenpiteet.¹

2. Arkkiveisujen historialliset vaiheet

Kirjallisuuden tuotanto ja vaikutukset suuntautuivat aina 1400-luvulta 1800-luvun lopulle saakka suhteelliseen pieneen väestönosaan. Alemmilla sosiaaliluokilla ei ollut varaa hankkia kirjallisuutta, lukutaidottomuus oli yleistä, ja kirjojen sisältö ja kieli oli tarkoitettu harvalukuiselle oppineistolle ja yläluokalle. Arkkikirjallisuus ja arkkiveisut olivat taas Shepardin mukaan 1500-luvulta lähtien varsinaista kansankirjallisuutta, joka oli tarkoitettu alempien sosiaaliluokkien käyttöön.² Suomessa arkkiveisut tosin tulivat vasta 1800-luvun puolivälissä yhteisen kansan omaisuudeksi. Sitä ennen lukutaidottomuus oli liian suuri este arkkien laajamittaiselle leviämislle.

Arkkiveisujen saapuminen Keski-Euroopasta Suomeen vei lähes kaksisataa vuotta: Saksassa julkaistiin ensimmäiset 1400-luvulla,³ Englannissa vuoteen 1535 mennessä,⁴ Puolassa viimeistään vuonna 1541⁵ ja Ruotsissa vuonna 1583.⁶ Ensimmäinen suo-

---

1. Asplund 1976, s. 7.

2. Shepard 1973, s. 13-14.

3. Asplund 1976, s. 3.

4. Shepard 1973, s. 45.

5. Harvilahti 1976, s. 9.

6. Asplund 1976, s. 3.

menkielinen arkkiveisu on painettu Tukholmassa vuonna 1636 ja Suomessa Turun akatemian kirjapainossa vuonna 1643.¹

Keski-Euroopassa arkkiveisut muodostuivat maallissävyiksi jo 1700-luvulla, jolloin niiden valtakausi alkoi sekä Englannissa että Saksassa. Englannissa kehitys tosin pysähtyi 1700-luvun lopulla, mutta arkkiveisut heräsivät sielläkin uuteen kukoistukseen 1800-luvulla. Arkkiveisujen ja arkkikirjallisuuden kultakausi päättyi Keski-Euroopassa ja Englannissa 1900-luvun alkuvuosina.²

Ruotsin vallan aikana arkkiveisujen tuotanto oli Suomessa vähäistä: 257 veisuvihkoa, joissa on yhteensä 725 erillistä veisua. Uusintapainoksia ei tässä ole otettu lukuun.³ 1800-luvun alkupuoliskolla arkkiveisujen tuotannossa ei tapahtunut merkittävää nousua. Vuosina 1843-1869 ulkoiset olosuhteet kuitenkin muuttuivat merkittävästi: kirjapainoja perustettiin Kuopioon, Hämeenlinnaan, Mikkeliin, Sortavalaan, Poriin, Tammisaareen, Jyväskylään ja Tampereelle.⁴ Parantuneet tekniset edellytykset, koulutustason kasvu sekä tuotteliain arkkiveisujen sepittäjien ilmaantuminen 1870-luvulla lisäsivät arkkipainatus-ten kokonaismäärää huomattavasti.⁵ Varovasti arvioiden ainakin 70 % kaikista Suomessa painetuista arkkiveisuista tuotettiin vuosina 1870-1910.

Ensimmäisen maailmansodan aika oli Keski-Euroopassa käännekohta arkkiveisutuotannossa, Suomessa 1920-luvun alku: uusien

---

1. Salokas 1923, s. 9-10

2. Shepard 1973, s. 39-50; McLean 1972, s. 90.

3. Salokas 1923, s. 12.

4. Laurila 1956, s. 161.

5. Laurila 1956, s. 162-164.

arkkiveisujen määrä laski romahdusmaisesti. Syynä olivat sanomalehdistön kasvu, elokuvien, viihdekirjallisuuden, gramofonien, tanssiorkestereiden, työväenlehtien ja 1920-luvun lopulla radion yleistyminen. Ne korvasivat arkkiveisujen viih-teellisen, informatiivisen ja propagoivan funktion.¹ Arvid Hultinin vuonna 1931 tekemän huomion mukaan maallisten arkkiveisujen elinvoima oli kuitenkin kasvamassa, vaikka niiden luonne olikin muuttunut.² Näillä arkkiveisuilla Hultin tarkoittaa kuitenkin iskelmä- ja kuplettivihkosia, joiden tuotanto voimistui 1920-luvun alussa ja jatkui vuosikymmenen loppuun saakka.³ Varsinaisiksi arkkiveisuiksi niitä kuitenkin ei ole syytä laskea, joten käytännössä arkkiveisujen tuotanto oli loppunut 1930-luvulle tultaessa. Viimeinen Suomessa julkaistu arkkiveisu on tietävästi v. 1954 Eevi Eerolan sepittämä veisu Kyllikki Saaren surma.⁴

Teollistuneissa ja väestön koulutustasolta korkeissa maissa arkkiveisut elävät kuitenkin vielä tiettyjen ryhmien propaganda-aseena. Esimerkiksi Pohjois-Irlannissa on myyty 1970-luvun alussa tuhansittain arkkiveisuja, jotka kertovat IRA:n kaatuneista sotilaista.⁵

Alikehittyneissä maissa, jotka elävät vasta yhteiskuntarakenteen teollistumis- ja murroskautta, arkkikirjallisuus ja arkkiveisut ovat vasta nousussa. Olosuhteet ovat osapuilleen samat kuin 1870-luvun Suomessa: kirjoitus- ja lukutaito ovat

---

1. Asplund 1976, s. 8; McLean 1972, s. 88-91.

2. Hultin 1931, s. V.

3. Asplund 1976, s. 8.

4. Arkkikirjallisuutta s.a.

5. Shepard 1973, s. 144.

leviämässä, painotekniset edellytykset merkittävästi parane-
massa ja tulotason sekä liikkuvuuden kasvaessa halvan viih-
teen ja informaation tarve lisääntymässä. Esimerkkejä laaja-
levikkisestä arkkikirjallisuudesta on sekä Etelä-Amerikasta
että Afrikasta.¹ Afrikassa työläisten ja talonpoikien keskuu-
dessa on syntynyt runsaasti lauluja ja satiireja, jotka ovat
kansan itsensä luomaa kirjallisuutta ja vastustavat vieraita
kulttuuri-ilmiöitä. Länsi-Afrikassa ovat laajimmalle levinneet
ns. Onitsha-pamfletit, jotka ovat tyypillistä arkkikirjalli-
suutta. Runomuotoisina arkkiveisuina tai suorasanaaisina kerto-
muksina ne käsittelevät joko viihteellisiä romanttisia aihe-
ita (Rosemary and the Taxi-Driver) tai ovat luonteeltaan poliit-
tisia (The Struggles and Trials of Jomo Kenyatta).²

3. Arkkiveisujen kirjoittajat, markkinointi ja yleisö

Arkkiveisujen maailmankuvakäsityksen lähtökohdaksi on
ajateltava niiden kirjoittajien omaa sosiaaliluokkaa ja intres-
siryhmää. Arkkiveisujen kirjoittaja tulkitsee oman ryhmänsä
käsityksiä olemassaolevasta todellisuudesta: hän koodaa yhteis-
ön käsitemaailmaa kirjallisiksi tuotteiksi, joiden sisältö,
kieli ja muoto on pyritty saamaan yhteisön normeja vastaavik-
si. Arkkiveisujen kohdalla kirjoittajien lähempi tarkastelu
ei kuitenkaan ole mahdollista, koska maallisten arkkiveisujen
arviolta 800:sta kirjoittajasta puolet on anonyymejä tai sala-
nimellä tai nimimerkillä esiintyviä.³ Joitakin yleispiirteitä

---

1. Shepard 1973, s. 147-148.

2. Kunene 1975, s. 59; Widstrand 1975, s. 77-78.

3. Hultin 1931, s. VI.

voidaan silti kirjoittajistakin mainita.

Ruotsin vallan aikana Suomessa arkkiveisujen kirjoittaminen oli lähes yksinomaan oppiasaaneiden työtä: nimeltä tunnetuista arkkiveisukirjailijoista 22 oli hengelliseen säätyyn kuuluvaa, hallinnollisia virkamiehiä viisi ja ainoastaan kuusi varmuudella rahvaanrunoilijoiksi katsottavaa.¹ Arkkiveisukirjailijoiden sosiaalinen tausta vaihtui täysin toisenlaiseksi 1800-luvun puolivälissä. Vuosien 1843 ja 1869 välillä ilmestyi 44 uutta tekijänimeä, jotka kaikki kuuluivat kouluoppia saamattomaan rahvaaseen. Hyvällä syyllä Laurila nimittääkin tuosta ajasta alkanutta ja 1910-luvulle jatkunutta kautta tuotteliain arkkiveisujen ajaksi.² Yli kymmenen arkkiveisua julkaisseita arkkirunoilijoita oli nimittäen 1800-luvun jälkipuoliskolla yhteensä 21. Tuotteliain kirjoittaja Paavo Putkonen sepitti 75 arkkiveisua, joista otettiin kolmekymmentä uusintapainosta.³

Ammatiltaan arkkiveisujen sepittäjät olivat mitä moninai- simpia: sotilaita, työmiehiä, renkejä, kanavanvartijoita, lukkareita, merimiehiä ja latojia.⁴ Myös kierteleviä painotuotteiden ja pikkutavaran kauppiaita esiintyi runsaasti. Heidän oli- kin helppopyhdistää markkinointi ja tuotanto toisiinsa. Hyvä esimerkki oli euralainen Frans Juho Järvinen, joka julkaisi vuosina 1888-1905 25 arkkiveisua. Hän kaupitteli arkkiveisuja ja pikkurihkamaa ympäri Satakuntaa, ja kauppamatkoilla seura- si mukana hänen poikansa Kustaa Järvinen, jonka tehtävä oli

---

1. Laurila 1956, s. 159.

2. Laurila 1956, s. 162.

3. Laurila 1956, s. 164.

4. Hultin 1931, s. VII.

kaupiteltavien arkkien sävelmien laulaminen yleisölle.¹

Suomessa arkkiveisujen kaupan pääosa tapahtui ilmeisesti juuri kiertelevien myyjien avulla. Vuosien 1905-1918 arkkiveisuista löytyi useita kirjoittajien tiedotuksia jälleenmyyjille. Ainoastaan muutamissa oli maininta paperi- tai kirjakaupasta, joista veisuja oli saatavana. Arkkiveisut eivät olleetkaan kauppakirjallisuutta, vaan katukirjallisuutta. Useimmista kielissä arkkiveisua vastaavat nimitykset viittaavatkin juuri niiden markkinointiin ja levittämistapaan. Ruotsissa tällaisen laulun nimi on tuotteen halvan hinnan vuoksi skillingsvisa, Tanskassa gadevise, koska niitä kauputeltiin kaduilla.² Saksassa taas on käytetty nimityksiä Flugblattlied ja Bänkelsang: jälkimmäinen viittaa laulujen myyjän esiintymiskorokkeena käyttämään penkkiin.³ Englannissa arkkikirjallisuus kuuluu katukirjallisuuden (street literature) ryhmään. Sen alalajeina ovat painotekniikasta riippuvat vihkon muotoon taitettu chapbook-arkki ja yhdelle puolelle painettu taittamaton avoarkki, broadside. Chapbook-termi on muodostunut sanoista cheap book.⁴

Suomessa arkkiveisujen tärkein levityspaikka oli markkinatori. Lukuisissa markkinakuvauksissa on mainittu torikuvaan oleellisesti kuulunut arkkiveisujen kaupustelija. Markkinoiden lisäksi myyjät liikkuivat myös kinkereillä, käräjillä, kirkonmäillä ja häissäkin, yleensä paikoilla, missä väkeä oli ta-

---

1. Asplund 1976, s. 7; Laurila 1956, s. 164.

2. Salokas 1923, s. 2.

3. McLean 1972, s. 17; Asplund 1976, s. 3.

4. Shepard 1973, s. 13-16 ja 26-27.

vallista runsaammin kokoontuneena.¹ Uudet arkkiveisut olivat varsin suosittuja tuliaistavaroita, joten ei ole ihme, että niiden painosmäärät kohosivat valtaviksi Suomen muuhun kirjalliseen tuotantoon verrattuna. Liioittelua tuskin on Vilho Itkosen erään arkkiveisunsa sisäkanteen painattama mainos: "HUOM.! Harvinaisten aiheittensa takia on lauluja myyty kymmentuhansin vähän ajan kuluessa."² Porissa vuonna 1895 aloittaneella Otto Andersinin kustannusliikkeellä, joka oli erikoistunut arkkiveisuihin, oli eri puolilla maata jälleenmyyjiä, joille kustantaja toimitti arkkiveisuja aina 10.000:nkin kappaleen painoksista.³

Arkkiveisujen ostajista ei ole tarkkoja tietoja, mutta jo kaupustelutilanne sinänsä valikoi ostavaa yleisöä: markkinoilla kävi kaupungin oman väestön lisäksi maaseudun talonpoikia, maataloustyöläisiä ja tilatonta väestöä.⁴ Vaikkakin ostaja aluksi olivat kuuluneet maaseudun ja kaupunkien keskiluokkaan, olivat arkkiveisut nimenomaisesti alimpien sosiaaliryhmien kirjallisuutta 1800-luvun loppupuolella.⁵ Näyttää sille, että arkkiveisujen kirjoittajat suuntašivat tuotteensa omalle sosiaaliluokalleen. Tätä käsitystä tukee se seikka, että Englannissa, missä arkkikirjallisuuden kirjoittajat ja markkinoijat kuuluivat jo 1600-luvulla köyhälistöön, tärkein ostajaryhmä oli samaan aikaan kaupunkien työväestö ja köyhälistö.⁶

---

1. Laurila 1956, s. 166; Asplund 1976, s. 4; Hallikainen 1964, s. 78.

2. Itkonen 1912, VI.

3. Laurila 1956, s. 163.

4. Räsänen 1970, s. 51-53.

5. Harvilahti 1976, s. 10.

6. Shepard 1973, s. 81-106.

II TYÖVÄENKIRJALLISUUTEEN KUULUVAT YHTEISKUNTAKRIITTISET ARKKIVEISUT

1. Työväenkirjallisuus ja työläiskirjallisuus

Työväestön elinolosuhteista kertovista kirjoista, työväestölle tarkoitettuista teoksista ja työläisympäristöstä lähteneiden kirjailijoiden tuottamasta kirjallisuudesta käytetyt termit ja käsitteet ovat varsin epäselvästi rajattuja. Yleisimmät käsitteet ovat työläiskirjallisuus, työväenkirjallisuus, köyhälistökirjallisuus ja proletaarikirjallisuus, joita käytetään milloin ideologisesti, milloin sosiaalisesti sävytettyinä.

Vaikkakin Palmgren teoksessaan Työläiskirjallisuus käyttää termejä työläis-, proletaari- ja köyhälistökirjallisuus vähin vivahde-eroin samaa merkitsevinä, on kahdella viimeksi mainitulla tiettyjä rajoituksia. Proletariaatin ja köyhälistön käsitteet tarkoittavat yleisessä kielenkäytössä useimmiten sitä tilattomien, palkkatyöläisten ja kurjaliston muodostamaa ryhmää, joka edelsi nykyistä järjestäytyneitä työväenluokkaa.¹ Proletaari- ja köyhälistökirjallisuudella voitaisiin siis paremminkin käsittää edellä mainitun yhteiskuntaluokan tuottamaa kirjallisuutta, jonka ideologinen sisältö ei välttämättä heijasta järjestäytyneen ja luokkatietoisin ryhmän päämääriä ja vaatimuksia, mutta jossa ainakin kuvataan olemassa olevia olosuhteita. Työläis- ja työväenkirjallisuudesta puhumien tarkoitettaessa esim. Englannin kaupunkiköyhälistön 1600- ja 1700-luvuilla luomaa arkkikirjallisuutta olisi varsin vääräajoitteista.

---

1. Palmgren 1965, s. 6-8.

Työväenkirjallisuudesta ja työläiskirjallisuudesta puhuminen soveltuu paremmin aikakauteen, jolloin industrialismin ajan työväenluokka ja järjestäytynyt työväenliike loivat kirjallisuutta, joka ilmensi ryhmätietoisia aatteellishjelmalisia asenteita. Työläiskirjallisuus ja työväenkirjallisuus eivät kuitenkaan ole synonyymisia käsitteitä.

Suorittaessaan työläiskirjallisuuden käsite-rajauksia tarkastelee Palmgren seuraavia kriteereitä: köyhälistöläistä alkuperää ja elämäkokemusta, köyhälistöläistä elämäkokemusta, köyhälistö-aihepiiriä, köyhälistöläistä vaikutuspiiriä ja kirjallisuuden muoto-tyylillisiä tuntomerkkejä. Yhteenvedossa aihepiiri, muoto, tyyli ja vaikutuspiiri eli kohderyhmä jäävät ehdollisiksi kriteereiksi, mutta sosiaaliset ja ideologiset näkökohdat rajaavat työläiskirjallisuuden koko kirjallisuuden kentästä:

Työläis- (proletaari-)kirjallisuudella tarkoitamme työläis- (köyhälistöläis-)olosuhteissa kasvaneiden, omakoh-
taisesti ruumiillista tai siihen verrattavaa palkkatyötä
kokeneiden, ainakin suhteellisessa mielessä itseoppineiden kirjailijain kaunokirjallisia tuotteita, joita vä-
rittää työväenliikkeen aatemaailma tai ainakin köyhälistö-
läinen elämäkokemus.¹

Työväenkirjallisuus sen sijaan on huomattavasti laajempi käsitekokonaisuus. Työväenkirjallisuus liittyysekin osakoko-
naisuutena suurempaan työväenkulttuurin joukkoon, jota sitä-
kin rajataan sosiaalisin ja aatteellisin kriteerein. Työväen-
kirjallisuuden määrittelykriteereistä ilmeisin on vaikutuspiiri: kohderyhmänä on työväenluokka. Työväestölle tarkoitettu

---

1. Palmgren 1965, s. 228.

kirjallisuus ei kuitenkaan menetä työväenkirjallisuuden luonnettaan, vaikka sen vastaanottajaryhmä muodostuisi muistakin yhteiskuntaluokista, sillä toinen merkittävä kriteeri on työväenkirjallisuuden aatteellisen näkemyksen vastaavuus kohderyhmän sisäistämään näkemykseen.

Työväenkirjallisuuden aatteellista sisältöä määriteltäessä on ulkopuolelle jätettävä ahtaasti rajaavat termit puoluekirjallisuus, tendenssikirjallisuus ja luokkakantainen kirjallisuus. Luokkakantaisena kirjallisuutena tuskin nimittäin voitaneen pitää työväestölle tarkoitettua kirjallisuutta, jonka sisältö on muutoin työväenluokan yhteiskunnallista näkemystä heijastava, mutta johon sekoittuu kristillishenkistä aatemaailmaa. Kukin työväenkirjallisuuteen kuuluva teos saattaa olla ideologisesti suhteellinen, mutta tämän suhteellisuuden ei silti tarvitse sulkeasitä piirin ulkopuolelle. Puoluekirjallisuus taas on sisin ja suppein kehä työväenkirjallisuutta ideologisesti määriteltäessä: kaikki työväenkirjallisuus ei toimi puoluelämän koneiston kirjallisena osana. Tendenssikirjallisuudella taas on usein tarkoitettu kirjallisuutta, jossa taiteellinen ja yksilöllinen luominen on alistettu poliittiselle ja propagoivalle tarkoituksenmukaisuudelle: tämä aatehistoriallinen rasite ja koko käsitteen epäoleellisuus taiteen kannalta puolustaa sen käyttöä vain työväenkirjallisuuden erästä osa-alueesta, ei koko aatteellista pohjaa määriteltäessä.¹

Koska koko työväenluokan aatemaailma ei ole homogeeninen, on työväenkirjallisuuden ideologisen määrittelyn tapahduttava työväenluokan ja -liikkeen aatemaailman väljimmällä kehällä,

---

1. Palmgren 1965, s. 128-152.

sen yleisessä ja laajassa merkityksessä, työväenluokan elämännäkemyksenä.

Työläislähtöistä alkuperää ja elämäkokemusta ei voida pitää työväenkirjallisuuden kriteereinä, ei myöskään työväestön sosiaalista aihepiiriä: työväenlehden toimittajien ei suinkaan tarvitse olla syntyperältään työväestöön kuuluvia, ja aihepiiriltään tietopuolinen työväenkirjallisuus voi käsitellä mitä tahansa sosiaalista ryhmää tai yhteiskunnallista ilmiötä.

Työväenkirjallisuus on siis työläiskirjallisuutta huomattavasti laajempi käsite, joka voidaan määritellä aatteellisen sisällön ja pääasiallisen kohderyhmän avulla. Työläiskirjallisuus on taas työväenkirjallisuuteen kuuluva osajoukko, jossa tärkeimpänä lisämäärittelykriteerinä on kirjoittajan sosiaalinen tausta; työläiskirjallisuus on myös rajoittunut pelkästään kaunokirjallisuuteen.

Työväenkirjallisuuden synty on yhteydessä koko työväenluokan voimakkaaseen nousuun 1800- ja 1900-luvun taitteessa sekä niihin yhteiskunnallisiin edellytyksiin, jotka aiheuttivat työväenluokan järjestäytymisen työväenliikkeeksi. Harvalukuisista proletaari- ja köyhälistökirjallisuutta esiintyi Suomessakin jo 1800-luvun alusta saakka, mutta kehittyneenä ja kollektiivisena ilmiönä työväenkirjallisuutta voidaan tarkastella vasta silloin, kun työväenliike oli muodostunut yhteiskunnalliseksi voimatekijäksi kapitalistisessa järjestelmässä saavuttamatta kuitenkaan tavoittelemiaan oikeuksia. Suomessa työväenkirjallisuuden määrällinen huippu rajoittuu vuosien 1905 ja 1918 väliin.¹

---

1. Palmgren 1965, s. 223-224.

2. Yhteiskuntakriittisen kirjallisuuden tunnusmerkkejä

Yhteiskuntakriittisyyttä ja työväenkirjallisuutta ei pidä välttämättä tarkastella yhtenevinä määreinä. Kaikki yhteiskuntakriittisyys ei suinkaan ole työväenliikkeen näkemysten mukaista; yhteiskuntaa ovat arvostellen kuvailleet kirjallisesti myös muut luokat ja ryhmät omien normiensa ja arvojensa mukaisesti. Kaikki työväenkirjallisuuskään ei ole yhteiskuntakriittistä sanan arvostelevaa luonnetta merkitsevässä mielessä, vaan saattaa esittää työväenluokan näkemyksen ja tavoitteiden mukaisia jo toteutuneita yhteiskunnallisia oloja.

Yhteiskuntakriittisen kirjallisuuden tunnusmerkkejä tarkasteltaessa on erotettava toisistaan kirjallisuussosiologinen tekstin vastaanottotapaa painottava tutkimussuunta ja tekstilähtöinen kirjallisen tuotteen sisäisiä rakenteita ja elementtejä erittelevä tutkimus. Tyypillinen esimerkki kirjallisen tuotteen ja sen lukijakunnan välistä suhdetta ryhmittelyperiaatteena käyttävästä kirjallisuussosiologiasta on Sven Møller Kristensenin jaottelu, jossa hän määrittelee yhteiskuntakriittiseen kirjallisuuteen usein sekoitetun konfirmatiivisen eli vahvistavan kirjallisuuden.

Konfirmatiivisen kirjallisuuden käyttö edellyttää hänen mukaansa sitä, että kirjallisuus noudattaa sen luomistyön subjektina olevan yhteisön uskonnollisia, poliittisia ja moraalisia normeja. Vahvistava funktio on vallitsevana esim. uskonnollisissa lauluissa, kansallishymneissä ja sosialistisissa kokouksissa käytetyissä työväenlauluissa. Tällöin kirjallisuus vahvistaa ideologisia moraalिसääntöjä, ja kärjistetysti sanoen

sillä on rituaalinen merkitys.¹ Se, että konfirmatiivista kirjallisuutta käytetään oppositioryhmän sisäistä yhtenäisyyttä vahvistamaan, ei vielä tee siitä yhteiskuntakriittistä. Työväenlaulut saattavat olla joko yhteiskuntakriittisiä tai yhteiskuntajärjestystä myötäileviä sisällöltään, konfirmatiivisia tai formatiivisia kulloisestakin käyttöyhteydestä riippuen.

Tekstilähtöisen yhteiskuntakriittisyyden määrittämiseen soveltuu Fügenin kirjallisuudenjako, jossa hän erottelee kirjalliset tuotteet kolmeen ryhmään: yhteiskuntaa mukaileva, yhteiskunnan vastainen ja yhteiskunnasta irrallaan oleva kirjallisuus. Yhteiskuntaa mukaileva ja yhteiskunnan vastainen kirjallisuus ovat saman janan eri päissä, ja erottelukriteereistä ovat seuraavat tärkeimmät:²

yhteiskuntaa mukaileva	—	yhteiskunnan vastainen
kirjallisuus		kirjallisuus

	a) suhtautuminen vallitsevaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen
tilanteen säilyttämiseen pyrkivä	tilanteen muuttamiseen pyrkivä

	b) esitetyn yhteiskuntarakenteen malli
stabiili ja suljettu	liikkuva ja avoin

	c) kirjallisuudessa esitettyjen "sankareiden" sijoittuminen esitettyyn yhteiskuntarakenteeseen
kuuluvat hallitsevaan luokkaan	kuuluvat luokkaan, jonka asema kohoaa

1. Møller Kristensen 1975, s. 15-16.

2. Fügen 1974, s. 165-167.

- d) aikadimensio
nykyhetkessä tulevaisuudessa
- e) kirjallisuuden ongel-
makenttä
hallitsevan luokan yhteiskuntarakenteessa ko-
hoamassa olevan luokan
- f) ongelmakentän esittämistapa
rajatun kohderyhmän korostetun realistisesti
ymmärtämin symbolein
- g) ajattelutapa ja ilmaisu
konventionaalinen omaperäinen

Esitetyistä vertailukriteereistä yhteiskuntakriittisyyden mit-
taamisessa ehdottomimmat ovat a, b ja e. Muut sen sijaan ovat
enemmän tai vähemmän suhteellisia. On otettava huomioon, että
näillä perusteilla voidaan selvittää vain, onko joku kirjalli-
suustuote yhteiskuntakriittinen vai ei, yhteiskuntakriittisyy-
den tasoa ei sen sijaan voida mitata. Mainitut kolme kriteeriä
pätevät myös muuhunkin kuin kaunokirjallisuuteen, siis myös
informatiiviseen asiaproosaan, vaikka Fügenin malli onkin laa-
dittu sanataidetuotteita ajatellen.

Yhteiskuntakriittisen asenteen voimakkuutta mitattaessa
työväenlauluissa on Annemaria Stern jakanut laulut sisällön
ideologisen asennoitumisen perusteella kuuteen ryhmään. Ensim-
mäinen niistä vastaa varsin väljää oppositioasennetta yhteis-
kunnan vallitsevia rakenteita kohtaan, oikeastaan vain oman
yhteiskunnallisen aseman kuvausta. Viimeisin taas vastaa työ-
väenkirjallisuuden ideologisen tiedostamisen sisintä kehää,
puoluekirjallisuutta. Vaikka jaottelu on tehty työväenlaului-
hin, voidaan se yleistää koko kirjallisuuden kenttään.¹

---

1. Stern 1972, Vorwort.

- a) laulut (kirjallisuus), joissa kuvataan olemassa olevia olosuhteita
- b) laulut (kirjallisuus), joissa valitetaan näitä olosuhteita nimittämättä syitä niihin
- c) laulut (kirjallisuus), joissa vain näennäisesti valitaan olosuhteita, mutta joissa jo on havaittavissa enemmän tai vähemmän kätkeytyä kritiikkiä hallitsevaa luokkaa kohtaan
- d) laulut (kirjallisuus), joissa otetaan hyökkäävästi kantaa sortoa ja hätää, hyväksikäyttäjiä ja riistäjiä vastaan (tai muita sellaisia hallitsevia ryhmiä vastaan, joiden katsotaan toimivan kirjoittajan oman luokan etujen vastaisesti)
- e) laulut (kirjallisuus), joissa sen lisäksi tuodaan esiin sorretun luokan (epäoikeudenmukaisuutta kärsineensä katsovan luokan tai ryhmän) henkiset ja aineelliset tarpeet sekä kansan (oman ryhmän tai luokan) tulevaisuuden kuvitelmat
- f) laulut (kirjallisuus), joissa ilmaistaan selvästi järjestäytyneen työväen (selkeästi jäsennetyt oman ryhmän tai luokan) päämäärät ja vaatimukset.

3. Työväenkirjallisuuteen kuuluvat yhteiskuntakriittiset arkkiveisut

3.1. Työväenkirjallisuuteen kuuluvien arkkiveisujen suhde työväenlauluihin ja työväenrunouteen

Tärkeimmät yhteisöllisen musiikkiharrastuksen muodot Suomessa olivat 1880-luvulta lähtien 1930-luvulle saakka puhallinmusiikki ja kuorolaulu, ja ne saavuttivat suosiota myös työväestön keskuudessa. Vuosisadan alussa oli työväenyhdistyksis-

sä noin 40 lauluseuraa ja 60-70 soittokuntaa. Ohjelmistoon kuului yleisen kuoro- ja torvimusiikin lisäksi koti- ja ulkomaisia työväenliikkeen lauluja.¹ Sysäyksen työväestön omiin lauluihin antoi työväenlehdistön nopea kehittyminen 1800- ja 1900-lukujen taitteessa; lehdet vaalivat sekä poliittista että kulttuuritoimintaa.²

Työväenaatteen vaikutus tuntui myös kansanomaisessa musiikissa. Ensimmäinen Työväen laulukirja ilmestyi vuonna 1900 nimimerkki Eero S:n toimittamana. Laulukirjan eri painokset saavuttivat vuoteen 1918 mennessä 200.000 kappaleen määrän. Työväenlaulut elivät paitsi laulukirjoissa ja työväenlehdistössä myös suullisessa perinteessä. Työväen folkloreeseen kuuluvat myös arkkiveisut, joilla on kiinteä yhteys samanaikaiseen suulliseen traditioon. Työväen lauluvihkoihin hyväksytyihin ja työväenlehdistössä esitettyihin lauluihin verrattuna arkkiveisussa on tiettyjä eroja, joita ei kuitenkaan voi tarkasti määrittää, koska työväenlauluston sisältö- ja rakennetutkimuksia ei Suomessa ole tehty. Korkealentoisia ja ylätyyliä tavoittelevia juhlarunoja, joita esiintyi Työväen laulukirjassa ja lehdistössä, ei arkkiveisustossa tapaa. Saunio käsitys arkkiveisujen huumorin sävyttämästä asenteesta ja voimakkaasta historiallisesta kontekstuaalisuudesta pitää paikkansa muihin painotuotteina julkaistuihin työväenlauluihin verrattuna.³ Työväenliikkeen arkkiveisut ja muu lauluperinne ovat kuitenkin

---

1. Gronow 1969, s. 54-56.

2. Saunio 1974, s. 235

3. Saunio 1974, s. 236-237, 247-248; Gronow 1969, s. 58-59.

aiheistoltaan ja käsittelytavaltaan lähellä toisiaan, ja molempien aatteellinen näkemys on sama.

Työväenkirjallisuuden kaunokirjallisten teosten ja lyriikan kirjoittajista vain kolme julkaisivat vuosina 1905-1918 arkkiveisuja: Kössi Kaatra nimimerkillä Faidon sekä Väinö Hupli ja Juho Kujala, joka käytti nimimerkkiä Laulajapoika. Nimimerkkiä Kulkuri käyttänyt arkkiveisurunoilija saattaa olla Edvard Valpas, joka toisinaan käytti Kyösti Kulkurin salanimeä.¹ Tuotteliain heistä oli arkkiveisujen kirjoittajana Juho Kujala, joka julkaisi vuosina 1907-1913 viisi arkkiveisuvihkoa. Arkkiveisujen kirjoittajat ja työväenrunoilijat eivät kuitenkaan enemmälti kajoaneet toistensa alaan, tuotteliäämmät arkkirunoilijat eivät esiinny laisinkaan suomalaisen työläiskirjallisuuden kokonaiskatsauksessa Joukkosydän I-II.² Aiheistoltaan työväenlyriikka ja arkkiveisut käsittelevät suunnilleen samoja asioita: työn ja pääoman vastakohtaa, suhdetta kirkkoon ja uskontoon, yhteiskunnallisia reformeja ja vallankumousta sekä tulevaisuuskuvitelmia, luokkavastakohtaisuutta, torppareiden olosuhteita, kaupunki- ja teollisuusköyhälistön elämänoloja yms.³ Työväenlyriikan ja arkkiveisujen aatteellinen henki on samankaltainen, mutta runovihkoissa ja työväenlehdistössä julkaistu lyriikka näyttää pyrkivän korkeampaan sanataiteellisuuteen käyttämällä symboleita ja allegorioita. Arkkiveisujen tyyli ja kieli on vivahteettomampaa, hyökkäävän suoraviivaisista ja osin kömpelöä.

---

1. Palmgren 1966, s. 535-540; Gronow 1969, s. 61.

2. Palmgren 1966.

3. Palmgren 1966, s. 359-448.

3.2. Erilaisia yhteiskuntakriittisiä näkemyksiä arkkiveisuissa

Yhteiskunnallisiin ilmiöihin ovat luonnollisesti suhtautuneet kriittisesti muutkin luokat ja ryhmät kuin työväestö, vaikkakin arkkiveisuissa näitä muita yhteiskuntakriittisiä näkemyksiä onkin varsin vähäisessä määrin. Työväenliikkeen ideologiat ovat arkkiveisuissa vallitsevia todennäköisesti siksi, että suurin osa ostajakunnasta kuului alimpiin sosiaaliluokkiin.

Vastareaktiota työväenliikkeen joukkovoima herätti arkkiveisuissa vasta vuoden 1918 tapahtumien johdosta. Kevään 1918 sotatapahtumien johdosta julkaistiin kaksi arkkiveisua, joiden kritiikki oli suunnattu selvästi työväestön punakaartin toimintaa vastaan:

Ukaasi ankara

Käy Siltasaarelta:

"Me punaiseksi, p--le, nyt pannaan maailma!
Te kurjimukset, kapitaalın orjiksi ostetut,
Mut' "sorrın yöstä" sosialismin helmaan nostetut,
Nyt pyörät seisomaan,
Me remmiin astutaan!
Hei, meill' on valta maan!"

Ja pyörät seisahdaa,
Mies laiska maata saa,
Ja villi riemu roistolaisen silmää kirkastaa.
Nyt vapauden voitosta maan haljut haastavat,
Ja peltomiehen tou'ontyöstä pois he raastavat.
Kuin vapauden lies'
Se leimuskaan, nyt ties'
Suomessa virkamies.¹

Satiirisen oppositioasetelman avulla on tuotu esiin vastustava

---

1. Suomen vallankumousveisu 1918.

asenne siihen yhteiskunnalliseen todellisuuteen, minkä Kansanvaltuuskunnan hallinto loi keväällä 1918. Aiheen käsittely muistuttaa muodollisesti työväenkirjallisuuden arkkiveisuja, mutta on yhteiskunnallisesta kriittisyydestään huolimatta luonnollisesti ideologisesti niille vastakkainen. Samaa asennetta edustaa arkkiveisuvihko Sota-Lauluja, mutta sen neljään lauluun on ympätty vielä kristillistä närkeä tapahtuneen yhteiskunnallisen mullistuksen johdosta.¹

Työväestön ohella ainoa yhteiskunnallinen luokka, joka toi omat kriittiset näkemyksensä esiin vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä vastustaessaan, oli talonpoikaisto. Näitäkin arkkiveisuja on vain muutama. Arkkiveisun Talonpoika arvo kriitikki on suunnattu samaa hallitsevaa yhteiskuntaluokkaa kohtaan kuin työväenkirjallisuudenkin arkkiveisussa, mutta kirjoittajan oma viiteryhmä on toinen:

Ei arvoansa ansaitse nyt
Talonpoika Suomenmaan,
Sill' leipä viedään käsistänne,
Vaikka ette torkukaan.
Eilläiho kasva kyntäjälle,
Vaan pelurit on periänne.

Oo vaan rahvas rauhallinen,
Anna viimme kourallinen
Hyväksi herrojen, voimaksi tehtaiden,
Kiitä jos saat olla pellollas.²

Vuonna 1932 toimintansa aloittaneen Isänmaallisen kansanliikkeen, IKL:n, toiminta ei näy herättäneen vastareaktioita työväen arkkiveisussa, joita muutenkin ilmestyi 1930-luvulla

---

1. Sota-Lauluja 1918.

2. Takala 1917.

vain muutama kappale.¹ IKL:n yhteiskunnallista toimintavapautta uhkaava äärioikeistolainen linja sai kuitenkin Matti Ovaska-nimisen arkkirunoilijan tuomion. Ilmeisesti papistoon kuuluneen Ovaskan arkkiveisujen asenne on jyrkästi IKL:tä vastustava, mutta hän ei kuitenkaan asetu työväestön puolelle. Ovaskan runoissa IKL ja sosialistit muodostavat yhteiskunnan hyväksytyin osan ulkopuolella olevat äärimmäisyysilmiöt, jotka hän tuomitsee raamatullisin allegorioin. Yhteiskunnallisen kritiikin kärki suuntautuu niitä vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen voimia vastaan, jotka sallivat IKL:n toiminnan.²

Yksi varhaisimpia yhteiskuntakriittisiä arkkiveisuja, jossa ei ole mukana uskonnollista sävytystä, on C.A. Gottlundin veisu Nyt ja Ennen eli Wertaus Wanhasta ja Nykyisestä Elämänlaitasta, joka julkaistiin vuonna 1846. Laulussa käydään läpi kaikkiaan 23 ilmiötä, kaikki samalla ennen hyvin - nyt huonosti -kaavalla. Gottlundin menneen ajan ylistyksessä kiinnittää huomiota se, että harvinaisen moni yhteiskunnan valtarakenteenkin ilmiö saa osakseen tuomion:

Ennen oli Pappi paras ystävä ja tuttu;
Nyt on sillä laissa joka miehen kanssa juttu.

Ennen laulo Lukkar' ite kirkossa ja häissä;
Nyt hän toista laulattaa, ja ite omi päissään.

Ennen tutki Tuomar' aina mikä oli totta;
Nyt hän ensin taskun=pohjat tarkoin kaikilt' ottaa.³

Ensimmäiset suoranaisesti köyhälistön puolelle asettuneet arkkiveisut ilmestyivät vuonna 1892. Tuolloin nimimerkki Työ-

---

1. Gronow 1969, s. 61.

2. Ovaska s.a. I; Ovaska s.a. II; Ovaska 1936.

3. Gottlund 1846.

mies julkaisi wrightiläisen työväenliikkeen aatemaailmaan poh-
jautuvan arkkiveisun Työmiehen Walitus kalliina aikana Tammi-
kuulla 1892.¹ Samana vuonna ilmestyi J. Kalakankaan Uusi Lau-
lu Kyttälästä. Kyttälä oli Tampereen kaupungin rajojen ulko-
puolelle 1800-luvun puolivälin jälkeen syntynyt tehdastyöläis-
ten hökkelikylä. Alue liitettiin kaupunkiin v. 1877, ja osin
asumiskelvottomat rakennukset revittiin uuden asemakaavan
tieltä v. 1892.² Jo v. 1878 F.A. Kaselius julkaisi arkkiveisun
Kyttäläisten jäykkä ponnistus sortajiaan vastaan, mutta yhteis-
kuntakriittisen asenteen kysymykseen otti vasta J. Kalakangas
v. 1892:³

Waan mitäs siellä näki, vaikka mieli teki
Muuta kuin häwitystä kauheaa,
Ei auttanut pyyntö ei waimojen walitus
Lasten huutoa ei huomattu
Kaikki saillähteä
Mihinkä pääsiwät
Päätös oli tullut kuwernööristä.

Arvostelu suuntautuu kuitenkin erittelemättömästi Kyttälän
purkajia kohtaan, eikä sortajia tai asuntojen hävittäjiä mää-
ritellä yhteiskunnalliselta luokka-asemaltaan. Lopuksi Uusi
Laulu Kyttälästä jää tasolle, jossa vain valitetaan olosuhtei-
ta ja turvaudutaan yleiseen kehitysoptimismiin:

Waan Kyttälä taasen maasta ylös nousee
Uljaana uudessa muodossa
Kiwimuuri muhkea siellä jo seisoo
Puustakin uusia laitetaan.
Asunnoita saa

---

1. Saunio - Tuovinen 1978, s. 17.

2. Voionmaa 1932, s. 517-522.

3. Kaselius 1878; Kalakangas 1892.

Kyttälän puolelta
Kohta jo komioita wuokrata.

Sama kehitysoptimismiin päättyvä yhteiskuntakritiikki on tyypillistä monille vuosina 1905-1918 julkaistuille arkkiveisuille, joita ei voi laskea varsinaiseen työväenkirjallisuuteen kuuluviksi, koska ne on osoitettu työväestön ulkopuolisille yhteiskuntaluokille. Sosiaalista hyvänkeveysyyttä korostavat sekä veisu Suomalaisten kapinasta Hakasalmen torilla heinäkuun 2 p:nä 1906 ja Köyhän laulu:

Wielä pyydän muistuttaa
Parempi osaisille
Pitäkää köyhä ihmisenä
Antakaa arwo sille.

Oi lakatkaa jo kansalaiset
Rettelöistä noista
Että ei weri löylyä
Syntyisi toista.¹

Rientäkää auttakaa poistakaa kurjuutta,
älkää salliko kuihtua näin,
apu köyhällen on, juuri nyt verraton,
laulu sydämmeesi painukohon.²

Kaikki yhteiskuntakriittisyys ei siis ole työväenluokasta lähtenyttä eikä sen puolesta taistelevaa. Mikäli kritiikki suuntautuu samoihin asioihin kuin työväenluokan vaatimukset, mutta kritisoiijan näkemys asettuu työväestön ideologian ulkopuolelle, ei tällaisia veisuja voida pitää työväenkirjallisuuteen kuuluvina.

---

1. Kangas 1906.

2. Väinölä 1915.

3.3. Työväenkirjallisuuden arkkiveisujen suhteellisuus

Vuosien 1899 ja 1918 välillä ilmaantui työväenliikkeen musiikkiin veisu- ja kuplettirunoutta, joista suuri osa työväestön aatteellisen hengen mukaista. Osa näistä työväenliikkeen lauluista oli kuitenkin vailla poliittista ja ideologista näkemystä käsitellen arkisia elämänilmiöitä ja huomiota herättäviä ajantapahtumia perin mitäänsanomattomaan tapaan. Yhteiskuntakritiikkiä näissä veisuissa ei välttämättä tapaa laisinkaan, vaikka niiden aihepiiri olisikin työväestön elämänoloja kuvaava.¹ Mukaan on usein liitetty niin paljon romanttisia ja tunteisiin vetoavia elementtejä, että aihepiiristään ja oletetusta työläisyhteisöstään huolimatta niitä ei voi laskea yhteiskuntakriittisen kirjallisuuden piiriin. Fügenin kaavion mukaan (s. 23-24) yhteiskunnallisen tilanteen muuttamiseen pyrkivää asennetta ei tapaa, eikä esitetyn yhteiskuntarakenteen malli ole liikkuva eikä avoin, vaan varsin stabiili ja suljettu. Esimerkkinä työläisaihepiirin romanttisvoittoisesta käsitelystä on mm. vuonna 1915 Helsingin Työväen kirjapainossa julkaistu Tehtaantytön laulu:

On sydämeni puhdas, hellä
luontoni vapaa hiljainen.
Ahkeraan täydyn työskennellä
tomussa suurten tehtaiden
Oi kova kohtaloni
säästä uhrisi.
Oi jospa vain
ei pettäis unelmain.

Oi kuule armas nuorukainen
katseesi mielessäni on.

---

1. Palmgren 1966, s. 345.

Silmäisi säihky hurmaavainen
se johtaa meidät liittohon.
Oi kova kohtaloni...¹

Eivät edes kaikki työväenkirjallisuuden yhteiskuntakriittisten arkkiveisujen kirjoittajat olleet johdonmukaisia ideologisessa asennoitumisessaan, vaan tuottivat puhtaasti viihteellisiäkin arkkiveisuja. Viihteellistä linjaa ilman yhteiskunnallista asennetta edustavia arkkiveisuvihkoja tuottivat työväenhenkiä arkkirunoilijoina merkittävät Arvid Nisunen, Kustaa Salmi ja Oskari Syvänen.²

Tämä työväenrunoilijoiden tuotannon ideologinen suhteellisuus tekee välttämättömäksi myös tutkimukseen valittujen arkkiveisuvihkojen sisällön tarkemman tutkimisen. Useiden laulujen muodostaman vihkosen kokoonpano ei suinkaan ole aatteellisesti yhtenäinen, vaan työväenhenkisen materiaalin lisäksi joukkoon on saatettu liittää edellä esiteltyjen kaltaisia viihteellisiä ja aatteellisesti hengettömiä veisuja.

3.4. Tutkimusmateriaalin rajausperusteet

Tutkimuksessa käytetty arkkiveisuaineisto on rajattu siten, että mukaan on otettu kaikki arkkiveisuvihkot, joissa on julkaistu edellä määritellyllä tavalla työväenkirjallisuuteen kuuluvia yhteiskuntakriittisiä arkkiveisuja. Vuosi 1905 on tutkimuksen alkuraja siksi, että sitä ennen ei Suomessa julkaistu arkkiveisuja, jotka olisivat täyttäneet sekä työväenkirjallisuuden että yhteiskuntakriittisyyden ehdot. Yhdysval-

---

1. Lehto 1915.

2. Nisunen 1917; Salmi 1916; Syvänen 1917;

loissa julkaistiin tosin jo vuonna 1903 veisuvihko Köyhän kansan lauluja, mutta tutkimuksessa keskitytään ainoastaan Suomessa julkaistuihin arkkiveisuihin.¹ Takarajana olevan vuoden 1918 jälkeen Suomessa julkaistiin vielä työväenkirjallisuuteen kuuluvia arkkiveisuja, mutta niiden luonne muuttui. Vuoden 1918 sodan jälkeen työväen laulukulttuuri jakaantui kahtia: sosialidemokraattiseen ja kommunistiseen haaraan. Kommunistisen liikkeen laulut olivat osittain Neuvostoliitosta maanalaisia kanavia Suomeen kulkeutuneita, ja kaikki materiaali ei ole oletettavasti säilynyt nykypäiviin saakka. Vuoden 1930 jälkeen uusia työväenlauluja syntyi vain poikkeustapauksissa.² Materiaalin puutteellisuuden, sen ajankohdan tarkan määrittämisen vaikeuden ja laulujen sekä arkkiveisujen luonteen muuttumisen vuoksi vuoden 1918 jälkeen julkaistuja arkkiveisuja ei tutkimuksessa ole otettu lukuun.

Vuosina 1905-1918 julkaistiin Suomessa yhteensä 79 arkkiveisuvihkoa, joissa oli yhteiskuntakriittisiä työväenkirjallisuuden kuuluvia arkkiveisuja. Kaikki näihin veisuihin painetut laulut eivät kuitenkaan olleet tutkimusmateriaaliin kuuluvia. Saunio ja Tuovisen mukaan työväenhenkisiksi katsottavia arkkiveisuja ilmestyi Suomessa yhteensä n. 300-400, ja ne oli koottu 90-100 arkkivihkoksi. Arkistoissa näitä vihkoja on säilynyt 72, joten tunnettuja työväenhenkisiä arkkiveisuja on Saunio ja Tuovisen määrittelyperusteiden mukaan n. 260-270.³ Tässä tutkimuksessa käytettyjen sisältökriteereiden ja aika-

---

1. Gronow 1969, 59.

2. Saunio 1974, s. 252; Gronow 1969, s. 63

3. Saunio - Tuovinen 1978, s. 22-23.

rajausten jälkeen tutkimusmateriaaliksi jäi 182 erillistä arkkiveisua, jotka täyttivät asetetut kriteerit. Tutkimusmateriaaliluettelossa on arkkiveisuvihkoihin sisältyvät tarkastelun ulkopuolelle jäävät laulut merkitty sulkuihin.

Tutkimuksessa käytetyt arkkiveisut ilmestyivät vuosittain seuraavasti:

ilmestymis- vuosi	arkkiveisuvihko- jen määrä	erillisten vei- sujen määrä yhteensä
1905	1	2
1906	5	7
1907	2	5
1908	4	14
1909	4	18
1910	6	16
1911	8	19
1912	17	23
1913	5	16
1914	4	5
1915	1	3
1916	3	4
1917	13	34
1918	5	12
s.a.	1	4
yhteensä	<u>79</u>	<u>182</u>

Vuoden 1912 suuri arkkiveisumäärä on lähes kokonaan työväenliikkeen tuotteliaimman arkkiveisurunoilija Vilho Itkosen ansiota (yhteensä 11 vihkoa 17:stä).

III TUTKIMUSMETODI

1. Kirjallisuussosiologia ja geneettinen strukturalismi

Sosiologisen kirjallisuudentutkimuksen merkittävin ominaispiirre on se, että kirjallisuutta tutkitaan ja tulkitaan yhteiskunnallisena ilmiönä ilman esteettisiä arvostusperusteita.¹ Kirjallisuuden fiktiivinen luonne otetaan kylläkin huomioon sisällön sosiologisessa tutkimuksessa, mutta empiirinen kirjallisuussosiologia saattaa tutkia kirjallisuutta eräänlaisena tuotanto- ja kulutusprosessina. Tällöin kirjallisuutta voidaan tutkia sen suhteessa kolmeen elementtiin, jotka kukin jakaantuvat kolmeen tasoon. Kunkin elementin laajin perustaso on yhteiskunta, joka supistuu yhä rajatummaksi joukoksi päätyen lopulta yksilötasolle:²

Yhteiskunta - kirjailijakunta - yksittäinen kirjailija

Yhteiskunta - kirjallisuuden välittäjät - yksilöidyt välittäjät

Yhteiskunta - yleisö - yksittäinen lukija

Kirjallisuuden välittäjiin sisällytetään mm. kirjastot ja teatterit, kritiikki, kirjakauppatoiminta ja kustannustoiminta.

Yhteiskunnan ja kirjallisuuden sisällön välisiä suhteita tutkivan kirjallisuussosiologian teorianmuodostus pohjautuu pääosin heijastusteoriaan ja sen johdannaisiin. Sen mukaan kirjallisuus on heijastusta yhteiskunnallisesta todellisuudesta. Luonnollisesti kirjallisuus ei voi heijastaa koko yhteiskunnallista todellisuutta sellaisenaan, koska kysymys on fiktiosta.

---

1. Fügen 1974, s. 4.

2. Fügen 1974, s. 107.

Yksi peruskysymys kirjallisuuden sisällön sosiologisessa tutkimuksessa on, mitä kirjallisuus heijastaa, mikä todellisuuden alue voi heijastua teoksen sisällössä ja rakenteessa. Hård af Segerstadin mukaan nämä heijastuvat alueet ovat yhteiskunnan materiaalinen perusta, dominoiva maailmankatsomus ja moraaliset arvot sekä tunteet.¹ Tämä heijastusteorian käyttö ottaa kylläkin huomioon kirjallisen tuotteen luomisprosessin useine vaikeasti mitattavissa olevine tekijöineen, mutta kieltää kirjallisuudelta sen autonomisen luonteen.

Kirjallisuuden sidonnaisuuden yhteiskuntaan pyrkii osoittamaan myös marxilainen kirjallisuudentutkimus. Marxilaisen yhteiskuntatutkimuksen teoreetikot osoittivat, että yhteiskunnan taloudellinen todellisuus on määrättyjen objektiivisten liikelakien alainen. Taloudellisesta perusrakenteesta eriytyneenä, mutta siitä kiinteässä riippuvuussuhteessa olevana käsiteltiin laajaa ideologista päällysrakennetta, joka muodostui eettisistä, poliittisista, filosofisista, tieteellisistä, oikeudellisista, uskonnollisista ja taiteellisista katsomuksista. Ideologinen päällysrakenne katsottiin laajaksi yhteiskunnallisen tajunnan kentäksi, jossa yhteiskunnan jäsenet määrittivät suhteensa todellisuuteen, asettivat teoreettiset päämäärät toiminnalleen yhteiskunnassa ja esittivät myös ratkaisumallit olemassaoleviin ongelmiin. Sanataide kuului luonnollisesti osaluueena taiteelliseen kokonaiskatsomukseen ja siten kiinteänä osana ideologiseen päällysrakenteeseen.²

Äärimmilleen väärin ymmärrettynä ja mekanistisesti käsitettynä voidaan marxilaisen kirjallisuudentutkimuksen katsoa määräävän ideologisen päällysrakenteen osien, myös sanataiteen,

---

1. Hård af Segerstad 1974, s. 95-111.

2. Karkama 1978, s. 68

muodostuneeksi suoraviivaisesti yhteiskunnallis-taloudellisesta perusrakenteesta. Tämä mekanistisuus on kuitenkin helposti vältettävissä päällysrakenteen ja yhteiskunnallisen todellisuuden dialektisen suhteen ymmärtämisellä. Suhde määriteltiin jo eriteltäessä kirjallisuuden asemaa osana luokkataistelua: kirjailija ja kirjallisuus eivät ole pelkästään passiivisesti luokkataistelun kulloisenkin luonteen ja aseman säädeltävissä, vaan vaikuttavat myös aktiivisesti luokkataistelun kulkuun ja liikkeisiin.¹ Vaikkakin aineellista todellisuutta pidetään ensisijaisena suhteessa päällysrakenteeseen, todetaan myös päällysrakenteesta takaisin materiaaliseen perustaan suuntautuvat voimat. Kun vielä tunnustetaan tajunnan ja äineellisen todellisuuden välisten suhteiden kompleksisuus sekä päällysrakenteen ilmiöiden suhteellinen omalakisuus, voidaan kirjallisuutta tutkia tietynlaisesta historiallisesta ja yhteiskunnallisesta tilanteesta syntyneenä mutta silti autonomiset lait ja struktuurit omaavana tajunnanmuotona. Tutkimusmetodin kannalta tämä merkitsee sitä, että sanataiteen kulloinkin tutkittava osa-alue nähdään laajan historiallis-yhteiskunnallisen todellisuuskokonaisuuden dialektisesti toimivana osana, mutta metodi ei silti saa noudattaa historiallis-yhteiskunnallisia lakeja, vaan sanataiteen omaehtoisia lakeja.

Lingvistiikasta syntynyt ja sanataidetutkimukseen sovellettu struktuuritutkimus on metodi, jonka avulla voidaan tutkia kieltä ja kirjallisuutta autonomisina ilmiöinä niiden omien lakien pohjalta. Strukturalismi ei pyri sellaisenaan selittämään kirjallisuutta, vaikkakin strukturalismin tuloksia on

---

1. Fügen 1974, s. 83.

käytetty hyväksi lukuisissa kirjallisuuden selittämisyhteyksissä. Eräs tällainen kirjallisuuden strukturaalinen ja historiallis-yhteiskunnallisten lainalaisuuksien tulkintasynteesi on Juri Lotmanin sanataiteen malliteoria, jossa verrataan sanataideteoksen ja reaalin todellisuuden mallien välisiä suhteita. Mallioriginaalina on tällöin historiallis-yhteiskunnallinen todellisuus, mallisubjektina kirjailija ja malliobjektina itse sanataideteos. Originaalilla ja objektilla on analoginen, vaikkakin varsin monimutkainen suhde. Subjektin eli kirjailijan osuus on tässä analogiassa merkittävä, sillä hän luo objektin myös oman maailmankatsomuksensa heijastumana, valikoi originaalista vain tiettyjä osia ja suhteuttaa mallin myös koko yhteiskunnan ideologiseen päällysrakenteeseen, kulttuuriin ja kollektiiviseen tajuntaan. Malliteoriassa käytetään siis hyväksi strukturaalisen analyysin sekä mallin, kirjallisuuden että yhteiskunnallisen todellisuuden vertailussa.¹ Malliteoriaa ei tässä tutkimuksessa voida kuitenkaan soveltaa, koska ei ole käytettävissä historiallis-yhteiskunnallista tieteellistä mallia, jota voitaisiin verrata teoksen, tässä tapauksessa arkkiveisuryhmän, strukturaalimalliin.

Metodisten ja tietoteoreettisten eroavuuksien vuoksi on useimmat marxilaisen kirjallisuudentutkimuksen ja strukturalismin synteesit, myös Goldmannin geneettinen strukturalismi, katsottu hedelmättömiksi kirjallisuuden tajuamisen ja selittämisen kannalta.² Goldmannin geneettinen strukturalismi ei kiinnitäkään suurta huomiota marxilaisen kirjallisuudentutki-

---

1. Karkama 1974, s. 219-223; Karkama 1975, s. 14-16.

2. Karkama 1974, s. 216-217.

muksen tapaan perusrakenteen ja päällysrakenteen strukturaalisiin analogioihin, vaan keskittyy sanataideteosten maailmankuvastruktuurien ja sosiaalisten ryhmien, luokkien, päällysrakenteen struktuurien välisien yhtenevyyksien havainnointiin.¹ Goldmannin perushypoteesina on kaiken inhimillisen toiminnan pyrkimys antaa merkitsevä vastaus tietyissä tilanteissa ja tämän toiminnan yleinen strukturaatioprosessi, jonka hän katsoo olevan yhteydessä ajankohdan historiallis-yhteiskunnalliseen todellisuuteen, mutta ennen kaikkea sen ideologiseen päällysrakenteeseen.²

Tutkittaessa sanataideteosta tai teosten ryhmää ideologisen päällysrakenteen ilmentäjänä pitää geneettisen strukturalismin metodi toiminnan ja luomisprosessin subjektina kollektiivisia yksiköjä eikä yksilöitä. Teoreettiset kollektiiviset yksiköt eivät ole sinällään kuin lukuisten yksilöiden välisten suhteiden muodostamia verkkoja, mutta tutkittaessa riittävän suurta joukkoa samaan yhteiskuntaryhmään tai -luokkaan kuuluvia yksilöitä kyetään muodostamaan riittävän laajoja struktuurikonaisuuksia, joissa yksilöiden väliset kvaliteettierot eliminoituvat.³ Näillä kollektiivisilla yksiköillä on olemassa strukturaalisesti analysoitavia maailmankuvakäsityksiä, jotka eivät kollektiivijoukon sisällä ole kuitenkaan olemassa kuin tendensseinä kohti maailmankuvan vaatimaa tasapainotilaa. Nämä tendenssit ja maailmankuvan peruselementit saavat ilmiänsä yksilön, kirjailijan, kautta, joka koodaa ne sanataideteok-

---

1. Goldmann 1967, s. 141.

2. Karkama 1974, s. 217; Goldmann 1967, s. 137.

3. Goldmann 1967, s. 138-139.

seksi. Tässä teoksessa on havaittavissa sen kuvitteellisen maailman struktuuri, mihin kollektiivisen yksikön toiminta pyrkii. Geneettinen strukturalismi näkee fiktiivisen teoksen rakenteessa yhden kollektiivisen tietoisuuden tärkeimmistä peruselementeistä, joka auttaa kollektiiviyksikön jäseniä tiedostamaan ryhmän maailmankuvan kokonaisrakenteen.¹ Tämä maailmankuvan tiedostamiseen tähtäävä fiktiivisten rakenteiden muodostuminen on kaksijakoista: toisaalta muodostumisprosessissa on nähtävissä vanhojen rakenteiden destruktuuraatiota ja toisaalta uusien kokonaisuuksien strukturaatiota. Geneettisen strukturalismin tutkimusmenetelmällä pyritään erittelemään ne tasapainotilat, jotka rikotaan destruktuuraatiolla ja ne uudet tasapainotilat, joihin strukturaatiolla pyritään.²

Tässä tutkimuksessa lähdetään siitä geneettisen strukturalismin perusmäärittämisestä, että teos tai homogeeninen teosjoukko muodostaa osan sen luoneen kollektiivisen joukon maailmankuvaa. Maailmankuvakäsitys ilmenee tutkimusmateriaalissa niiden struktuurien purkamispyrkimyksinä, jotka ovat aiheuttaneet epätasapainon olemassa olevan maailman ja kyseisen kollektiiviryhmän tendenssien välillä, sekä niiden struktuurien muodostamispyrkimyksinä, jotka tasapainottavat todellisuutta ja ryhmän tendenssejä. Työväenkirjallisuuden yhteiskuntakriittisissä arkkiveisuissa on siis positiivisia ja negatiivisia struktuuri-elementtejä, mutta molemmat kuuluvat samaan kollektiiviseen yhteiskunnalliseen tietoisuuteen, jonka elementteihin tutkimusmateriaali kuuluu. Tutkimusmateriaali ei luonnol-

---

1. Goldmann 1967, s. 142.

2. Goldmann 1967, s. 138.

lisestikaan vastaa koko kollektiivisen ryhmäsubjektin, työväenluokan, yhteiskunnallisen tietoisuuden rakennetta, eivätkä kaikki tutkimusmateriaalin osat kuulu tähän tietoisuuteen. Riittävän suuri kvantiteetti tutkimusmateriaalissa ja homogeenisen materiaalin valinta eliminoi kuitenkin yksittäisten kokonaisrakenteeseen kuulumattomien elementtien määrän siksi vähäiseksi, että yhtenäinen struktuuri on muodostettavissa.

2. Strukturalisaatiometodi

Strukturalistisen menetelmän perusajatuksena on se, että analysoitava kokonaisuus jaotellaan ensin pienimpiin mahdollisiin osiin, tai ainakin tutkimuksen kannalta käytännöllisen kokoisiin osiin, ja osia tarkastellaan sen jälkeen suhteessa toisiinsa.¹ Elementtien erottelu on perusedellytys strukturaalisen kokonaisuuden ymmärtämiselle, sillä elementtien pintarakenteen näennäiset relaatiot eivät ole välttämättä samanlaisia kuin ne relaatiot, jotka paljastuvat syvärakennetta tarkasteltaessa. Kirjallisuudentutkimuksessa sanataideteoksen struktuuri paljastuu elementtejä ja niiden välisiä suhteita tarkasteltaessa. Elementillä on sen laajuudesta riippumatta oltava kaksi toisistaan erotettavaa ominaisuutta, ilmaisu ja sisälllys. Ilmaisuun kuuluvat ne ainekset, jotka tekevät sen havaittavaksi, kirjaimet, sanat ja virkkeet. Sisältöön taas kuuluvat ne mielteet, käsitykset ja käsitteet, jotka saavat ilmiänsä kirjaimin, sanoin ja virkkein. Teos on ilmaisujen jatkumo, johon vastaanottaja liittää kunkin elementin kohdalla mieltämänsä

---

1. Enckell 1974, s. 140.

sisällyksen.¹

Teos rakentuu siis elementeistä, jotka voidaan määritellä tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaisen laajoiksi. Pienimillään rakenneyksikkönä voidaan tarkastella jotain kielellistä merkkiä, morfeemia tai foneemia. Rakenneyksikkönä voidaan tarkastella myös laajempia kokonaisuuksia. Teoksen struktuuri voi muodostua tapahtumien verkostosta ja suhteista tai teoksen rakenneyksiköksi voidaan valita teoksen henkilö tai henkilöt, jolloin struktuuri muodostuu henkilöiden välisistä suhteista.²

Folkloristiikassa on rakennetutkimuksia tehtäessä käytetty analyysia lähinnä syntagmaattisen sekvenssin esillesaamiseksi. Varhaisimmat rakenneanalyysit erittelivät kansansaduista kah- ta tarkemmin rajaamatonta perusyksikköä, satutyyppejä ja motiiv- via. Satutyypit olivat oikeastaan eräänlaisia juonireferaatte- ja ja motiivit satujen perusaihelmiä. Motiivianalyysi osoittau- tui vaikeakäyttöiseksi satujen rakennetta tutkittaessa, sillä eriteltyjen motiivien määrä nousi kymmeniin tuhansiin ilman et- tä niitä olisi kyetty abstrahoimaan tiettyihin sisällön avulla määriteltäviin perusmuotoihin.³

Motiivianalyysia pitemmälle satujen rakenneanalyysissa meni Vladimir Propp kansansatujen morfologiatutkimuksissaan, joissa hän pyrki luomaan saduille systemaattisen muoto-opin, jonka avulla olisi kyetty johtamaan satujen alkuperäiset raken- teet, jotka olivat muotoutuneet nykyisin tunnetuiksi satuvari- aatioiksi. Morfologisella tutkimuksella Propp tarkoitti sadun

---

1. Ojala 1971, s. 7.

2. Karkama 1971, s. 9.

3. Apo 1974, s. 46.

rakenteitten tutkimista rakenneosien, rakenneosien keskinäisten suhteiden sekä rakenneosien ja kokonaisrakenteen välisen suhteen avulla. Morfologista tutkimusta varten Propp määritteli motiivia käyttökelpoisemman rakenneyksikön, jota hän nimitti funktioksi. Funktioita Propp piti satujen pysyvinä rakenneelementteinä, joitten sisältö tai ilmiasu saattoi vaihdella. Funktion määrittelemisessä tärkein piirre oli Proppin mukaan sen kertomusta edistävä toiminta ja erityisesti toiminnan perustarkoitus. Funktiot luonnehdittiin verbeistä johdetuilla substantiiveilla, ja jokainen funktio merkittiin kirjainsignumilla, joitten avulla rakennekaaviot voitiin merkitä syntagmaattisessa järjestyksessä etenevällä merkkijonolla. Perusfunktioitten määrä supistui satuja tutkittaessa pieneksi, mm. ihmesaduissa eroteltiin enää 31 perusfunktiota aikaisempien satojen motiivien sijasta. Proppin rakenneanalyysissä eroteltiin lopuksi kolme eri abstraktion tasoa: funktiot, funktioitten muoto ja funktion muodon ilmiasu tekstissä. Proppin menetelmä on korostetusti syntagmaattinen ja sidoksissa sadun kronologiaan, sillä funktiot ovat aina sadun toiminnan etenemiseen vaikuttavia elementtejä.¹

Saduntutkija Alan Dundes laajensi Proppin analyysikäsitteitä ottamalla termin funktio sijasta käyttöön määritteen motifeemi, joka on yhden asiakokonaisuuden muodostama sisältörakenteen perusyksikkö, joka nimetään informaation perustarkoituksen mukaan. Motifeemit muodostivat saduissa toistuvia motifeemisekvenssejä, jotka noudattivat muutamia harvoja rakennekaavoja. Termin motiivi lisäksi Dundes otti käyttöön määritteen allomotiivi, jolla tarkoitettiin niitä saman motifeemin

---

1. Apo 1974, s. 43-50.

eri muotoja, jotka ovat paradigmaattisesti varioitavissa motifeemin silti muuttumatta. Allomotiivit muodostuivat eri motiiveista eli aiheilmista. Allomotiivin ja motifeemin suhde on siis sama kuin allofonin ja foneemin tai allomorfin ja morfeemin.¹ Dundes päätyi siis kolmeen rakenneanalyysin perusmäärittäeseen, motifeemiin, allomotiiviin ja motiiviin.

Tutkiessaan Pohjois-Amerikan intiaanien satujen struktuureita Dundes havaitsi, että osa analysoiduista kertomuksista rakentui vain kahdesta motifeemista, motifeemiparista. Tärkeimmäksi motifeemipariksi Dundes määritteli parin puute - puutteen poistaminen.² Tämä dominoiva motifeemipari tuo rakenneanalyysiin tietyn dynamiikan, joka etenee epätasapainotilasta kohti tasapainon saavuttamista. Jos oletetaan koko strukturaation etenevän kohti tasapainotilaan pyrkimistä, lähennyttään sitä geneettisen strukturalismin näkemystä, jonka mukaan struktuuri on osa maailmankäsitystä ja strukturaatioprosessi on pyrkimystä tasapainotilan muodostamiseen.

Ranskalaisten kansantarinoiden rakenneanalyysissaan Claude Bremond katsoi, että Dundesin motifeemipareihin perustuva analyysimalli oli liian pitkälle abstrahoitu ja summittainen, jotta se voisi kuvastaa yleistä motifeemisekvenssiä folkloren eri lajeissa. Bremond toi motifeemianalyysiin rakenteen dynamiikan, joka ilmenee siten, että kolmen motifeemin ryhmä muodostaa rakenteen peruskaavion: toimintaan johtava motifeemi, toiminnan aktuaalistava motifeemi ja toiminnan päättävä motifeemi.³ Bremond loi myös dynamiikan universaaliksi toiminta-

---

1. Apo 1974, s. 56-57; Kallio 1972, s. 5; Perinnetieteen terminologia, s. 26; Suojanen 1974, s. 25.

2. Apo 1974, s. 57-58.

3. Bremond 1970, s. 248.

malliksi puutteen ja onnen tilan välillä liikkuvat funktioiden perusjonot. Rakenteen dynamiikka on Bremondin mielestä liikettä tilasta toiseen, joko rappeuttavaa toimintaa tai tilaa parantavaa toimintaa. Kahdesta oppositiotilasta ja niitä yhdistävästä kahdesta toiminnan muodosta muodostui kehä, jolla voitiin liikkua molempiin suuntiin.¹ Struktuurianalyytisesti ajatellen motiifeemin sisältö saa merkityksensä sen suhteesta kehän oppositiopareihin; tämä on sovellus siitä yleisestä strukturaalisesta periaatteesta, jonka mukaan merkki saa sisällyksensä niistä oppositiosuhteista, jotka sillä on toisiin merkkeihin nähden.²

Oppositiorakenteisiin oli kiinnittänyt huomiota myös myyttien rakenteen tutkimuksissa Claude Lévi-Strauss. Hänen mukaansa myytit ovat aina sidoksissa binaarisiin oppositioihin, joista perimmäinen oppositio on aina käsitepari elämä - kuolema. Tästä perusoppositiosta edetään sitten yhä heikompisiin oppositiopareihin:³

elämä	-	kuolema
rauhantila	-	sota
maanviljelys	-	metsästys

Tämä perusasetelma ei vielä edellytä dynamiikkaa, vaan oppositiot voivat olla staattisessakin asemassa. Oppositioilla on kuitenkin aina välittäjä, jonka toiminta luo rakenteen dynamiikan.⁴

Rakenneanalyysia on suomalaisessa folkloristiikassa so-

---

1. Bremond 1970, s. 251.

2. Ojala 1971, s. 8.

3. Lévi-Strauss 1967, s. 247; Suojanen 1974, s. 20.

4. Suojanen 1974, s. 21.

vellettu sekä itkuvirsien motifeemisekvenssianalyysissa¹ että spontaaneja saarnoja analysoitaessa.² Saarna-analyysissa Suojanen on keskittynyt rakenteen kahden tason selvittämiseen: rakenteen pintatasosta hän on suorittanut motifeemianalyysin, josta käytetään tutkimuksessa termiä sermeemianalyysi (lat. sermo, saarna), ja rakenteen syvätasosta toimintarelaatioanalyysin. Toimintarelaation avulla saarnojen motifeemeista eli sermeemeistä osoitetaan kolme seikkaa: 1) toiminnan subjekti, 2) toiminnan objekti ja 3) toiminnan esitystapa eli vastaus kysymykseen, esitetäänkö toiminta saarnassa positiivisena, negatiivisena vai kantaa ottamattomana.³

Työväenkirjallisuuden yhteiskuntakriittisten arkkiveisujen rakenneanalyysiin olen valinnut Dundesin mukaisen syntagmaattisen motifeemianalyysin, jossa pääpaino on motifeemisekvenssien dynamiikassa eikä allomotiiveissa ja yksittäisissä motiiveissa. Motifeemianalyysilla saadaan arkkiveisuista pelkistettyä niissä esiintyvät motifeemit sekä rakennettua arkkiveisurakenteita dominoivat syntagmaattiset motifeemisekvenssit.

Motifeemien lisäksi arkkiveisuista etsitään myös ne rakenteen elementit, jotka ilmentävät toiminnan subjekteja ja objekteja. Subjekteja ja objekteja eroteltaessa lähdetään siitä hypoteesista, että ne kuuluvat kahteen toisiinsa nähden oppositiossa olevaan toimivien yksiköiden kokonaisrakenteeseen. Nämä kokonaisrakenteet muodostavat binaarisen perusoppositio, joka vastaa Bremondin oppositioasetelmaa puutteen tila - onnen tila. Yhteiskuntakriittisissä arkkiveisuissa voi alusta-

---

1. Kallio 1972; Nenola-Kallio 1974.

2. Suojanen 1974; Suojanen 1978.

3. Suojanen 1974, s. 32-33; Suojanen 1978, s. 190-191.

van tarkastelun perusteella asettaa puutteen tilaa edustamaan työväestöä ja työväenluokkaan kuuluvia vastaan kohdistuvan epätydyttävän yhteiskunnallisen tilan ja onnen tilaa vastaamaan taas työväenluokkaan kuuluvia tyydyttävän yhteiskunnallisen tilan. Arkkiveisujen dynamiikka etenee liikkeessä tilasta toiseen, ja tätä liikettä kuvastavien motiifeemien eri ilmiöissä, allomotiiveissa, esitetään ne merkit, jotka muodostavat kahden oppositiossa olevan toimivan ryhmän verkon. Toiminnan subjektina tai objektina olevan yksikön liittyminen jompaan kumpaan oppositorakenteeseen saadaan selville antamalla subjektille, objektille ja itse toiminnalle positiivinen tai negatiivinen merkki sen mukaisesti, miten se on tekstin eri konteksteissa arvoitettu. Tämä toimintarelaatioanalyysi on operatiivisin dynaamisissa konfliktiarkkiveisuissa, joissa on aina kaksi toimivaa oppositiota: toinen pyrkii arkkiveisun näkökulmasta onnen tilaan ja toinen puutteen tilaan.

3. Analyysimalli

Esimerkiksi analyysin suorittamisesta olen valinnut erään selväpiirteisimmistä konfliktiarkkiveisuista, David L. Leivon veisun Laulu "Lahtarikaartista" vuodelta 1918. Siinä oppositiot ovat selkeät ja dynamiikka voimakkaasti etenevää:

Ei porvaristo Suomen maan
voi tuskin löytää vertojaan,
niin viekasta, niin kavalaa
ei liene maalla Aasian.

Muistamme talven menneisen,
sen tuiman pakkas- tuulisen,

sen, joka idän puhdisti
ja kruunupäiset kukisti.

Jo luultiin silloin Suomessa
saatavan elää rauhassa,
kun virkavalta vaimeni
ja idän tuulet lauheni.

Nyt köyhä kansa etujaan
valvoa aikoi omiaan,
vaan aina tarkoin harkiten
ja väkivaltaa karttaen.

Siveällisillä keinoilla
me päätettiin vaan taistella
ja poliiseilta rautaiset,
myös poistettiin asehet.

Mutta pian kuultiin kummista
jo porvareitten hommista
ja huomattiin sen etään,
vaan piilottaneen sarvensa.

Jo seurat salaperäiset
toimivat, joissa veriset
entiset roistot yhdessä
nyt seurusteli ryhmissä.

Ei olis voinut uskoa
konnien heidän juoniaan,
kun verikaartin kauhian
he muodostivat kamalan.

He hankki myrkkynuolia,
pyssyjä sekä pommeja
ja vielä kansan varoilla
näa murha-aseet maksoivat.

Monelle silloin äidille
näa tiedot toivat kyneleet
ja moni isä synkästi
kiroten, katsoi kolkosti.

Nyt vapauttamaan puoltamaan
jo nousi köyhälistö maan
ja pistimiin se inhoten
nyt tarttui eessä roistojen

Jo silloin konnat kalpeni
ja kaupungeista pakeni.
Myös Saksanniemen kartano
oli heillä turva mainio.

Kurjimmat kansan hylkiöt
ja petturit ne ilkiöt,
myös monen palkan orjina,
siellä oli herrain koirina.

Järjestyskaartti köyhien
vaan sallinut ei lurjusten
"Saksassansa" riemuita
ja kävi siellä vieraana.

Taas "lahtarit" ne pakeni
ja yli Suomen hajosi,
vaan porvaristo pommejaan
nyt heille yhtä mittaa toimittaa.

Ja vielä isku viimeinen
nyt annettu on köyhilleen,
kun eduskunta lahtarit
jo laillisiksi julisti.

Ei yötä sitä ilkeää,
muistella voi ja häpeää
ei historia vertaista,
voi tietää Suomen kansasta.

Tämä kansa pieni turvaton
ja suurten eessä voimaton,
nyt näinkö alkaa pöyhkeillä
ja sotamiestä näytellä?

Me, jotka sotaa inhoomme,
nyt edessämme näemme
vaan verta sekä kuolemaa,
jos lahtarit saa teurastaa.

Vaan estäkäämme turmio,
me köyhät, joilla voima on!
Pois heittäkäämme lahtarit
ja sortajamme porvarit

Syntagmaattisesti ja kronologisessa järjestyksessä arkkiveisun motiiviketju on seuraava:

1. vallankumous syntyy idässä, Venäjällä
2. sortovalta vähenee idästä
3. köyhälistä herää toimintaan
4. poliisi riisutaan aseista
5. vastustajat liittyyvät kaartiksi
6. köyhälistö tarttuu aseisiin
7. vastustaja pakenee
8. oman joukon luopiot siirtyvät vastustajan puolelle
9. vastustaja hajoaa
10. vastustaja jatkaa toimintaansa
11. eduskunta laillistaa vastustajan
12. köyhälistö valmistautuu taisteluun vastustajan kanssa

Tällaisenaan motiiviketju on lähinnä sisällön referaatti, mutta yhdistettäessä motiivit motifeemeiksi käyttäen yhdistelykriteerinä sitä perustarkoitusta, mikä motiivilla tässä yhteydessä on, saadaan esille kahden oppositiotilan välinen dynaaminen liike:

- a) liike kohti yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden tilaa (motiivit 1.-4.)
- b) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen (motiivi 5.)
- c) konfliktitilanne (motiivit 6.-10.)
- d) liike kohti yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden tilaa (motiivit 10.-11.)
- e) valmistautuminen liikkeeseen kohti yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden tilaa (motiivi 12.)

Motifeemeista nähdään, että kumpaakaan oppositiotilannetta ei

ole saavutettu, vaan että dynaaminen liike molempiin suuntiin jatkuu. Motifeemit on nimetty sen mukaan, mikä on niiden suhde tähän liikkeeseen.

Toiminnan subjekteina ja objekteina on liikkeen eri vaiheissa seuraavia merkkejä; jotka on ryhmitelty kahteen eri osarakenteeseen kuuluviksi sen mukaan, kumpaan suuntaan ne liikettä edistävät.

positiivisiksi käsitetyt merkit:

köyhälistö, köyhä kansa, kansa
järjestyskaarti

negatiivisiksi käsitetyt merkit:

porvaristo, eduskunta, virkavalta,
poliisi
lahtarit, verikaarti

Positiivisesti käsitetyistä merkeistä laajin sisällys on synonyymisesti käytetyillä köyhälistöllä, köyhällä kansalla ja kansalla. Näille selvästi alisteinen on sisällykseltään rajoittuva merkki järjestyskaarti. Negatiivisesti käsitetyistä merkeistä rinnasteisia ovat porvaristo, eduskunta, virkavalta ja poliisi. Eduskunnalle ja porvaristolle alisteinen on taas synonyymipari lahtari ja verikaarti. Näin saadaan muodostettua kaksi erillistä merkkien muodostamaa rakennetta, jonka osat ovat toisiinsa rinnasteisissa ja alisteisissa suhteissa.

IV ARKKIVEISUJEN RAKENNEANALYYSI

Rakennanalyysia varten arkkiveisut on jaettu kahteen ryhmään, dynaamisiin ja staattisiin. Dynaamisiksi lasketuissa arkkiveisuissa tapahtuu selvästi havaittavaa liikettä kahden oppositiotilan, epätyytyttävän yhteiskunnallisen tilan ja tyydyttävän yhteiskunnallisen tilan, välillä.

Arkkiveisut on käsitelty siinä järjestyksessä kuin ne kuuluvat tutkimusmateriaaliluetteloön merkittyihin aakkosellisesti järjestettyihin arkkiveisuvihkoihin. Kunkin arkkiveisun nimen jäljessä oleva sulkeisiin merkitty nimike viittaa suoraan tutkimusmateriaaliluetteloön.

1. Dynaamiset arkkiveisut

Jokaisesta tähän ryhmään kuuluvasta arkkiveisusta on suoritettu ensin motiivianalyysi, sen jälkeen motifeemianalyysi, ja lopuksi toiminnan subjekteina ja objekteina olevat merkit on ryhmitelty kahteen oppositiossa olevaan rakennekokonaisuuteen. Nämä merkit on asetettu sekä positiivisessa että negatiivisessa rakennekokonaisuudessa kolmeen tasoon: aatteelliseen tasoon, joukkotasoon ja yksilöityyn tasoon. Motifeemien merkinnän yksinkertaistamiseksi on yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa merkitty + -merkillä ja yhteiskunnallisesti epätydyttävää tilaa - -merkillä. Liike kummankin tilan suuntaan on merkitty nuolella.

Uuden ajan koittaessa (Aikamme lauluja 1917)

Motiivianalyysi:

1. edistysaate syntyy
2. kansa omaksuu aatteen
3. taantumus ottaa vallan

4. edistysaskeleen ottanut kansa peräytyy
5. sortoaika vallitsee
6. kansannousu emämaassa alkaa
7. kansa kaataa taantumuksen vallan emämaassa
8. ennustus taantumuksen vallan lopullisesta häviämisestä

Motifeemianalyysi:

- a) valmistautuminen → + (motiivit 1.-2.)
- b) → + (motiivit 3.-4.)
- c) - (motiivi 5.)
- d) → + (motiivit 6.-7.)
- e) tietoisuus → + (motiivi 8.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
edistys	taantumus, taantumuksen mahti, sortovalta, vanha valta
kansa, miehet	vainogjat

Elintarvelaulu (Aikamme lauluja 1917)

Motiivianalyysi:

1. elintarvepula vallitsee
2. senaatti puuttuu elintarvepulan epäkohtiin

Motifeemianalyysi:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kansa	rikkaat, mahtavat viljelijät, myyjät,
eduskunta, senaatti	tukkuliikkeet, isännät

Uusi senaatti (Aikamme lauluja 1917)

Motiivianalyysi:

1. uusi senaatti hallitsee
2. Venäjän vallankumous muuttaa hallitusvaltaa
3. uusi senaatti valmistautuu uudistustyöhön
4. kehoitus kansalle tukea uutta senaattia
5. kehoitus senaatille uudistusten tekemiseksi

Motifeemianalyysi:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)
- c) valmistautuminen → + (motiivi 3.)
- d) valmistautuminen → + (motiivit 4.-5.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kansa	kruunun mahti Venäjällä
uusi senaatti, Tokoi, Matti Paasivuori	vanhat herrat

Herra p̄aroonin laulu (Aiwan uusia lauluja 1910)

Motiivianalyysi:

1. kartanonisäntä hallitsee torppareita
2. torpparit tekevät lakon
3. tilalliset auttavat isäntää tukahduttamaan kapinan
4. esivalta tukahduttaa kapinan
5. torpparit alistuvat
6. ennustus kartanonisännän kukistumisesta

Motifeemianalyysi:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)
- c) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen -- +
- (motiivi 3.)
- d) → - (motiivi 4.)
- e) → - (motiivi 5.)
- f) tietoisuus → +

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
torpparit	Vesilahden tilalliset, kasakat Vesilahden pallesmanni, Laukon pa- rooni

Ajan aallot (Gustafsson 1917 I)

Motiivianalyysi:

1. avoin konfliktitilanne vanhan vallan ja kansan välillä
2. joukot lähtevät taisteluun
3. kehotus kansalle taisteluun lähtöön

Motifeemianalyysi:

- a) konfliktitilanne (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)
- c) valmistautuminen → + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
vapaus	vanha valta
kansa, joukot, veljet	herrat, lahtarit

Kun ihminen muuttuu (Gustafsson 1917 I)

Motiivianalyysi:

1. taisteluun valmistautuminen
2. ennustus ihmisyyden voitosta
3. kehoitus joukkoihin liittymisestä
4. ennustus mahtivallan murskaamisesta
5. kehoitus taisteluun lähtemisestä
6. ennustus sörön muuttumisesta totuuden vallaksi

Motifeemianalyysi:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- b) tietoisuus + (motiivi 2.)
- c) valmistautuminen → + (motiivi 3.)
- d) tietoisuus → + (motiivi 4.)
- e) valmistautuminen → + (motiivi 5.)
- f) tietoisuus + (motiivi 6.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
tasavalta, valo	tsaarinvalta, mahtivalta
oikeus, kauneus,	herrat
kunto, totuus	
ihminen, mies, veli	

Porvarin uni (Gustafsson 1917 I)

Motiviianalyysi:

1. Venäjän taantumus hallitsee Suomea
2. Venäjän taantumus auttaa Suomen porvaristoa
3. Suomen porvaristo pettää kansaa vaaleissa

Motifeemianalyysi:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → - (motiivit 2. ja 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
Suomen kansa, sosia- listi, työmies	Venäjän taantumus kansansyöjät, ryssä, porvarit, puna- housukaarti, manttaalipapat, herra Kerenski, Korniloff, Bobrikoff, Setälä

Myrkky-juomat (Gustafsson 1917 I)

Motiivit:

1. kansaa kehotetaan taisteluun
2. kansaa sorretaan laeilla
3. viinatrokariit rappeuttavat kansaa laillisesti
4. kansaa kehotetaan nousemaan vastarintaan

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- b) - (motiivit 2. ja 3.)
- c) valmistautuminen → + (motiivi 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kansan totuus	lakki, rahavalta
kansa	herrat, trokarit

Elämän taistelu (Gustafsson 1917 II)

Motiivit:

1. kansaa kehotetaan taistelemaan hirmuvaltaa vastaan
2. kansa ilmaisee olevansa valmis taisteluun
3. kehoitus liittyä kansan joukkoihin
4. ennustus kansan voitosta

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivit 1.-3.)
- b) tietoisuus + (motiivi 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kansa, joukko	hirmuvalta
	virkaivalta

Veljeys runo (Gustafsson 1917 II)

Motiivit:

1. kansa taistelee sortajaansa vastaan
2. ennustus kansan voitosta

Motifeemit:

- a) → + (motiivi 1.)
- b) tietoisuus + (motiivi 2.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
vapaus, onni	sorto
kansa, sorretut, veljet	sortajat, tyrannit

Lahtarien ryöstä Laukossa (Gustafsson 1917 II)

Motiivit:

1. torpparit ovat kartanonherran mielivallan alla
2. torpparit häädetään
3. häätäjät keskeyttävät työssä
4. torpparien häätöön valmistaudutaan uudestaan
5. kansannousu uhkaa idästä
6. torpparit häädetään lopullisesti

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → - (motiivi 2.)
- c) liike → - pysähtyy (motiivi 3.)
- d) valmistautuminen → - (motiivi 4.)
- e) valmistautuminen → + (motiivi 5.)
- f) - (motiivi 6.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kansa, torpparit	lahtarit
	Laukon herra, nimismies, Calonius

Taantumuksen runo (Gustafsson 1917 II)

Motiivit:

1. ennustus kansan voitosta taantumuksesta
2. ennustus olosuhteista voiton jälkeen
3. kansan olot taantumuksen vallan alla
4. uuden eduskunnan odotus
5. kansa valmistautuu uuden ajan luomiseen
6. taistelu tsaarivaltaa vastaan
7. ennustus uudesta yhteiskunnasta

Motifeemit:

- a) tietoisuus + (motiivit 1. ja 2.)
- b) - (motiivi 3.)
- c) valmistautuminen → + (motiivit 4.-5.)
- d) konfliktitilanne (motiivi 6.)
- e) tietoisuus + (motiivi 7.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kansanvalta	tsaarINVALTA, taantumus
kansa, sotaväki	
bolseviikit	

Eduskunnan voima (Hauskoja kuplettilauluja I 1909)

Motiivit:

1. Kansaneduskunta kokoontuu
2. demokraatit ajavat läpi kieltolain
3. porvarilliset edustajat valmistautuvat kumoamaan lain

Motifeemit:

- a) → + (motiivit 1. ja 2.)
- b) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen → +

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kansa, kansaneduskunta, demokraatit	porvarit (senaatin porvarilliset edustajat) pankkiirit, papit, Seppälä

Kotkan puoluepäivät (Hauskoja kuplettilauluja I 1909)

Motiivit:

1. demokraatit asettuvat kaupungin hallintoon
2. demokraattien rintama rakoilee
3. demokraattien edustajat jättävät tehtävänsä tekemättä
4. demokraattien edustajat ryhtyvät uudelleen toimintaan

Motifeemit:

- a) → + (motiivi 1.)
- b) → + pysähtyy (motiivit 2. ja 3.)
- c) → + (motiivi 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

Suomen köyhälistö,
demokraatit, köyhä-
listön edustajat, työ-
väen edustajat, puolue,
puoluetöimikunta, yksik-
löidyt edustajat Turkia,
Hynynen, Mäkelä, Lähtelä
ja Halonen

negatiiviset

tariaanit, herrat, porvarit, poliisi
Porvareitten edustaja Backman, de-
mokraattien edustaja Mustonen

Nöyrytyneet (Hauskoja kuplettilauluja I 1909)

Motiivit:

1. herrat nöyristelevät Pietarin hallintoa
2. venäläisten avulla alistetaan suomalaisia, kansaa

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → - (motiivi 2.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

kansa

negatiiviset

herrat, ryssät, poliisit

Balkanin sotaulu (Itkonen 1912 I)

Motiivit:

1. sota riehuu Balkanilla
2. pienet kansat yrittävät irrottautua sodasta
3. sosialistit ajavat aatteellista raubanasiaa
4. sota riehuu Balkanilla
5. köyhät joutuvat sorretuksi sodassa
6. ennustus sodan loppumisesta

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → + (motiivitt2. ja 3.)
- c) - (motiivit 4. ja 5.)
- d) tietoisuus → + (motiivi 6.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
pienet kansat, köyhät, sosialistit	harvain valta, tyrannivalta, "vallat" rikkaat, suuret kansat, ryssä, Itävalta

Lakonrikkurin riemumarssi (Itkonen 1912 II)

Motiivitt

1. 1 lakko syntyy
2. kertoja värvätään rikkuriksi
3. rikkuri toimii herrojen hyväksi ja lakkolaisia vastaan

Motifeemit:

- a) → + (motiivi 1.)
- b) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen -- + (motiivi 2.)
- c) → - (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
lakkuriraukat, lakkolaissakki	herrat, rikkuri, insinööri, direktöör

Laulu Pirkkalan kirkkoherra Ebelingistä (Itkonen 1912 IV)

Motiivit:

1. pappeja uskaltaudutaan arvostelemaan
2. papit keräävät iselleen kuntalaisten varoja
3. kiertokoulun opettaja levittää työväenaatetta
4. pappi Ebeling kokoaa porvarilliset voimat yhteen
5. kiertokoulun opettaja erotetaan
6. pappisvalta riistää köyhiä
7. kehotus pappisvallan kumoamiseen

Motifeemit:

- a) → + (motiivi 1.)
- b) - (motiivi 2.)

- c) → + (motiivi 3.)
d) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen → + (motiivi 4.)
e) → - (motiivi 5.)
f) - (motiivi 6.)
g) valmistautuminen → + (motiivi 7.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

"ajanhenki", "materia", sosialismi

kunnan asukkaat, rahvas, köyhät köyhä kansa, pimitetyt

kiertokoulun opettaja

negatiiviset

pappisvalta, kirkkovalta

papit, papisto, porhot, manttaali-pösöt, koko pappein joukko, kirkkoherrat, kapituolit

(Pirkkalan kirkkoherra) Ebelingi, (kirkkoneuvoston jäsenet) Nikkilä ja Laurila

N.k. Nahka-Virtanen (Itkonen 1912 V)

Motiivit:

1. herrojen ja työläisten ristiriitainen elämä Tampereella
2. huijari "N.k. Nahka-Virtanen" harjoittaa petoksellista liiketoimintaa Tampereella
3. huijareita sallivaa järjestelmää pidetään pystyssä
4. ennustus huijareitten toiminnan loppumisesta

Motifeemit:

- a) - - (motiivit 1.-3.)
b) tietoisuus → + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

rehelliset, tyhmät, ryysyläisnaiset, köyhät

negatiiviset

poliisivalta

konnat, rikkaat, huijarit, hienot herrat, hienot rouvat

huijari "N.k. Nahka-Virtanen", tarkastaja (virkamies)

Titanic-laulu (Itkonen 1912 VI)

Motiivit:

1. kapitalismi johdattaa ihmiskuntaa onnettomuuksiin
2. rahavalta näyttää mahtinsa rakennuttamalla Titanicin
3. Titanic haaksirikkoutuu
4. köyhät kuolevat ja rikkaat pelastuvat haaksirikossa

5. kapitalistit teeskentelevät katumusta
6. kapitalismi aiheuttaa junaonnettomuuden Malmslättingissä
7. kapitalismi johdattaa ihmiskuntaa onnettomuuksiin
8. sosialismi estää kapitalismin aiheuttamat onnettomuudet
9. ihmiskuntaa kehoitetaan kääntymään sosialismiin
10. ennustus rauhantilasta

Motifeemit:

- a) - (motiivit 1.-7.)
- b) valmistautuminen → + (motiivit 8. ja 9.)
- c) tietoisuus + (motiivi 10.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
sosialismi	kapitalismi, rahavalta
ihmiskunta, köyhät kansat	rikkaat, konnat, kapitalistit

Trubaduuri laulu (Itkonen 1912 VII)

Motiivit:

1. poliisipäällikkö Aminoff toimii tasapuolisesti
2. Venäjän valta erottaa Aminoffin
3. Blåfieldt tulee uudeksi poliisipäälliköksi
4. poliisi hyökkää työväentalolle
5. Blåfieldt aikoo ottaa alas työväentalon punalipun
6. Blåfeldtin toimet aiotaan estää

Motifeemit:

- a) + (motiivi 1.)
- b) → - (motiivit 2.-5.)
- c) valmistautuminen → + (motiivi 6.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
työväen joukot, Hämeen kansa, hämäläiset, "isämme"	"mustavalta"
poliisipäällikkö Aminoffi, Nuorteva, Saha-liini	bobrikoffit, seyniläiset, limppujeffit, "sotnian" miehet
	poliisipäällikkö Blåfieldt, "ritarimme" (Blåfieldt), "mestariimme" (Blåfieldt), "seyniläinen luuta" (Blåfieldt)

Hyvästijättölaulu (Itkonen 1913 I)

Motiivit:

1. Seynin tahdosta Blåfieldt ja Gahmberg nimitetään Tampereen poliisilaitoksen johtoon
2. koko Tampereen poliisilaitos muuttuu epäoikeudenukaiseksi
3. kansa ryhtyy vastustamaan poliisilaitoksen toimintaa
4. Blåfieldt ja Gahmberg erotetaan

Motifeemit:

- a) → - (motiivit 1. ja 2.)
- b) valmistautuminen → + (motiivi 3.)
- c) → + (motiivi 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

Hämeen kansa, väki
poliisi (entinen)

negatiiviset

"roistot", "sikaset"

Seyn, poliisi Blåfieldt, sihteeri
Gahmberg

Rokotuspakosta y. m. Pirkkalassa (Itkonen 1914 I)

Motiivit:

1. virkavalta hallitsee Pirkkalassa
2. pirkkalalaiset pakotetaan rokotuttamaan lapsensa
3. kehoitus rokotuksen vastustamiseen
4. kehoitus jättää kirkolliset sakramentit teettämättä
5. ennustus kansan voitosta virkavallasta

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → - (motiivi 2)
- c) valmistautuminen → + (motiivit 3. ja 4.)
- d) tietoisuus → + (motiivi 5.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

kansa, rokkovastaiset
lapset, vanhemmat,
"kuhnelaiset"

negatiiviset

virkavalta, kunnan viranomaiset,
poliisi, papit, "lääkärit"

Uusi katulaulu (Itkonen 1914 III)

Motiivit:

1. herrat sortavat työläisiä
2. lakkotaistelu jalkinetehtaissa alkaa

3. rikkurit tuodaan työhön tehtaisiin
4. poliisi auttaa rikkureiden käyttöä
5. ennustus rikkureiden poistamisesta tehtaista
6. kehoitus pääoman vallan murtamisesta

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)
- c) → - (motiivit 3. ja 4.)
- d) tietoisuus → + (motiivi 5.)
- e) valmistautuminen → + (motiivi 6.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
edistys	pääoman valta, taantumus
työläinen, rehelliset, kunnon väki, suutarit	nylkyriherrat, lurjukset, ihmis-aasi (rikkuri), riistäjät, rikkurit, seyniläinen poliisi, juutalaiset Attila (kenkätehtailija) Aaltonen (kenkätehtailija)

"Poiskotti-marssi" (Ivalauluja I 1917)

Motiivit:

1. valmistautuminen taisteluun pääoman puolesta
2. työläisjoukot kapinoivat
3. me-ryhmä asetuu rahavallan kanssa johtoon
4. me-ryhmä joutuu konfliktiin rahavallan puolesta

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → - (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)
- c) → - (motiivi 3.)
- d) konfliktitilanne

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
työläisten joukot, kansaa	rahavalta, kapitaali me-ryhmä, saikkari-herrat, hilsut, hienohapset, paroonit, voudit, herrat

Lahtarin valitus (Ivalauluja I 1917)

Motiivit:

1. kansa tekee vallankumouksen kuvitellussa taivaassa
2. kertoja siirtyy kuviteltuun taivaaseen
3. kertoja hallitsee kuvitellussa taivaassa
4. kertoja lyö kapinalliset Laukossa
5. kertoja hallitsee kansaa kuvitellussa taivaassa
6. kertoja valmistautuu lähtemään maan päälle sortamaan kansaa

Motifeemit:

- a) → + (motiivi 1.)
- b) valmistautuminen → - (motiivi 2.)
- c) - (motiivit 3.-5.)
- d) valmistautuminen → - (motiivi 6.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

negatiiviset

kansan miliisi, ros-
kaväki, kapinallis-
orjat, valtakunnan
vainoojat

pyhä hallitus, pamppuvalta
herrat, lahtari

Punaisten tykkimiesten marssi (Järwinen 1918)

Motiivit:

1. kansa elää kurjuudessa
2. kehotus auttaa köyhiä

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) valmistautuminen → + (motiivi 2.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

negatiiviset

köyhälistö, kansa,
köyhä

-

Politiikkaa (Järwinen 1918)

Motiivit:

1. porvariston valta kaatuu
2. Mannerheim pyytää apua Saksan keisarilta
3. porvaristo käy kauppaa Ahvenanmaalla
4. punaiset kieltäytyvät alistumasta porvariston valtaan

Motifeemit:

- a) → + (motiivi 1.)
- b) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen → + (motiivi 2.)
- c) → - (motiivi 3.)
- d) valmistautuminen → + (motiivi 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
työläisjoukot, punaiset, punakaarti, Saksan zimmerwaldilaiset, Ruotsin proletaarit, pulskat pojat	Suomen porvarit, herrat valkonauhat Mannerheim, Wille (Saksan keisari)

Suomi ja Suomalaiset (Kaasinen 1910 II)

Motiivit:

1. kansa kärsii
2. kansalla on tietoisuus paremmasta tulevaisuudesta
3. uusi aika muuttaa yhteiskuntaa oikeudenmukaisemmaksi

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) valmistautuminen → + (motiivi 2.)
- c) → + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
ihmisyys, ystävyys, työ, liike	raakuus
joukot, kansa	

Tulevaisuuteen (Kaasinen 1910 II)

Motiivit:

1. ennustus uudesta oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta
2. kansa valmistautuu siirtymään uuteen yhteiskuntaan
3. uuden yhteiskunnan olojen kuvailu

Motifeemit:

- a) tietoisuus + (motiivi 1.)
- b) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- c) + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kansa, köyhät, raastetut, sorretut, surujen syömät, halvat kaikki	sorto, sota

Miljuneeri kupletti (Kaksi iloista laulua 1906)

Motiivit:

1. liikemiehet riistävät työläisiä
2. työläiset järjestäytyvät
3. ennustus uudesta työläisille oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) valmistautuminen → + (motiivi 2.)
- c) tietoisuus + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
työmiehet	liikemiehet, rahamiehet, mahtimiehet miljuneeri (kertoja), patruuna (kertoja)

Korkea weisu Puristuslaillisuuden kunniaksi (Korkea weisu 1906)

Motiivit:

1. perustuslailliset hallitsevat maata
2. työväki nostaa perustuslailliset valtaan tietämättömyytensä
3. perustuslailliset riistävät kansaa
4. kansa nousee kapinaan
5. perustuslailliset valmistautuvat kukistamaan kapinan
6. perustuslailliset hallitsevat kansaa
7. sosialistit kapinoivat perustuslaillisia vastaan
8. perustuslailliset valmistautuvat eliminoimaan sosialistit
9. perustuslailliset soluttautuvat työläisten joukkoon
10. perustuslailliset hallitsevat maata

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → - (motiivi 2.)
- c) - (motiivi 3.)

- d) → + (motiivi 4.)
- e) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen → + (motiivi 5.)
- f) - (motiivi 6.)
- g) → + (motiivi 7.)
- h) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen → + (motiivi 8.)
- i) → - (motiivi 9.)
- j) - (motiivi 10.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

työväki, köyhälistö,
kansa, joukot, so-
sialistit, punanen
kaarti, "punaset",
työläiset

negatiiviset

vanha laki, laki, ryssän valt',
"laillisuus"
"perustuslaillinen", ryssä, itse-
valtias, me-ryhmä, hallitus
keisari

Suuresta lakosta ja Suomen sodasta (Kruusi 1905)

Motiivit:

1. suurlakko alkaa Venäjällä
2. suomalaiset yhtyvät lakkoon
3. lakon seurauksena syntyy konfliktitilanne
4. kansa taistelee uuden yhteiskunnan puolesta
5. kehoitus lailliseen toimintaan yhteiskunnan muuttamiseksi

Motifeemit:

- a) → + (motiivit 1. ja 2.)
- b) konfliktitilanne (motiivi 3.)
- c) → + (motiivit 4. ja 5.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

kansa, työmiessjoukko,
suomalaiset, rajaväljet,
Suomen jalopeura, työ-
miehet, köyhä, kansan
enemmistö, köyhälistö,
ryysyäjät

negatiiviset

sortovalta, virkavalta
virkamiehet, rikkaammat, pappi
porvari

Kansalaisten laulu (Kruusi 1905)

Motiivit:

1. kehoitus työmiehille taistella sortoa vastaan

2. kansa elää rikkaiden mielivallan alla
3. kehoitus kansalle taistella vääryyttä vastaan

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- b) - (motiivi 2.)
- c) valmistautuminen → + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
totuus, Luoja	sorto, sorto valta, vääryys
Suomen pojat, työmies työmies joukot, kansa, veljet, siskot, orja	herrat, rikkaat

Pimeydestä valoon (Kujala 1907)

Motiivit:

1. kansa Porkkalassa elää sorron alla
2. palvelijat elävät eräessä talossa mielivallan alla
3. palvelijat liittyvät työväenyhdistykseen
4. työväenyhdistystä ryhdytään hajoittamaan
5. papit ja opettajat varoittavat kansaa sosialismista
6. talojen isännät valmistautuvat lopettamaan sosialistien toiminnan
7. köyhälistö tiedostaa asemansa ja sosialismi leviää
8. ennustus sosialismin voitosta

Motifeemit:

- a) - (motiivit 1. ja 2.)
- b) → + (motiivi 3.)
- c) → - (motiivit 4.-6.)
- d) → + (motiivit 7.)
- e) tietoisuus + (motiivi 8.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
sosialismi	pimeyden vallat, rahavalta, jumala, kirkko
palvelijat, piiat, työväki, yhdistys (työväen), renki, socialistit, kansa	pappi, kauppias, emäntä, "isohousut", isäntä, talonjussi, Bobrikoffin sak- ki, suometar, kristillinen, akat, mustatakki (pappi), opettaja, "val- kolakit"

Kuusisataatuhatta (Kujala 1908)

Motiivit:

1. herrat pakenevat yhteiskunnallisesta vastuusta
2. vastuuseen palanneet herrat vaativat yhteiskunnalta korvausta
3. Laukon torpparit tekevät lakon
4. lakkoilevat torpparit häädetään
5. Mäntsälässä torpparit kärsivät omistajan sorrosta
6. Mäntsälän torpparit ryhtyvät laksoon
7. torpparilakot ja muut lakot tukahdutetaan
8. laillisuusmiehet vaativat yhteiskunnalta korvausta
9. ennustus kritiikin esittäjän tuomitsemisesta

Motiifeemit:

- a) - (motiivit 1. ja 2.)
- b) → + (motiivi 3.)
- c) → - (motiivi 4.)
- d) - (motiivit 5.)
- e) → + (motiivi 6.)
- f) → + pysähtyy (motiivi 7.)
- g) → - (motiivi 8.)
- h) tietoisuus → - (motiivi 9.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
torpparit, raatajat	"isänmaallisuus", laillisuus
kertomuksen laulaja-minä	herrat, rikkurit, "lakkolaiset"
	"mestari"
	Tirikohvi (torppien omistaja)

Laulu Laukon häädöistä (Kujala 1908)

Motiivit:

1. Laukon omistaja sortaa torppareita
2. torpparit vaativat parannusta
3. torpparit häädetään
4. suomettarelaiset auttavat paroonia
5. kasakat ja virkavalta häätävät torpparit
6. torpparit elättävät luokkavihaa
7. ennustus olojen muuttumisesta paremmiksi

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)
- c) → - (motiivit 3.-5.)
- d) valmistautuminen → + (motiivi 6.)
- e) tietoisuus → + (motiivi 7.)

Merkkirakenteet:

positiiviset
torpparit,
torppariorjat

negatiiviset
"suomalaisuus"
suometarskit, viikingit, kasakat
Laukon parooni, Standerskjöld, ruot-
salainen sortaja (Laukon omistaja)
Vesilahden vallesmanni, Calonius

Uusi maanvuokralaki (Kujala 1908)

Motiivit:

1. Laukon torpparit häädetään
2. häätö keskeytyy
3. torppareitten häätö alkaa uudelleen
4. ennustus uudesta maanvuokralaista
5. Laukossa vallitsee porvarien vuokralaki

Motifeemit:

- a) → - (motiivi 1.)
- b) → - pysähtyy (motiivi 2.)
- c) → - (motiivi 3.)
- d) tietoisuus → + (motiivi 4.)
- e) - (motiivi 5.)

Merkkirakenteet:

positiiviset
torpparit, torppariraa-
tajat, raatajaraukka,
kansat

negatiiviset
"laillisuus"
häätäjät, poliisit, poliisiluutnan-
tit, häätäjäherra, kannusmiehet,
porvarit

Kupletti (Kujala 1908)

Motiivit:

1. idän valta, lännen valta ja herrat sortavat kansaa
2. "laillisuuden" puolue vastustaa sortoa
3. idän valta loppuu Suomessa

4. "laillisuuden" puolueen todellinen olemus paljastuu
5. idän sortovalta alkaa uudelleen Suomessa
6. "lailliset" ja suomettarelaiset auttavat sortovaltaa

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) valmistautuminen → + (motiivi 2.)
- c) → + (motiivi 3.)
- d) → + pysähtyy (motiivi 4.)
- e) → - (motiivit 5. ja 6.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

kansa, "parlamentti",
idän kansa, vapaus-
veljet, raatajat,
torpparit, orjat,
köyhälistö

negatiiviset

itämainen valta
sveesit, venski-herra, herrat, papit,
"laillisuuden" puolue, senaatti,
"lailliset", ryssä, laiskat, suome-
tarskit, torpparihäätäjät, kirkon-
miehet, porvarirakit

Itsevalttias (Kujala 1910)

Motiivit:

1. räätälinpojasta tulee sortohallitsija kansalle
2. hallitsija tukahduttaa kapinat
3. hallitsija saa talonpojat puolelleen
4. sorretut valmistautuvat taisteluun

Motifeemit:

- a) → - (motiivi 1.)
- b) - (motiivi 2.)
- c) → - (motiivi 3.)
- d) valmistautuminen → + (motiivi 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

kansa, "alamaiset",
orjat

negatiiviset

kirkko
ministerit, santarmisto, "taivaan
sotajoukko", talonpojat, hirmuval-
ttias, konnat

Senaattorin laulu (Kujala 1910)

Motiivit:

1. virkamiehet sortavat kansaa ja elävät yltäkylläisyydessä

2. kansan valta kaataa säädyt
3. idän hallitusvalta torjuu kansan liikkeen
4. idän hallitusvalta vallitsee Suomessa virkamiesten hyväksi

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)
- c) → + pysähtyy (motiivi 3.)
- d) - (motiivi 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kansan valta	virkamiehet, säädyt, perustuslailliset, ryssä, senaatti
kansa, orja, "punaset"	Stolypiini

Porvarien riemuvirsi (Kujala 1910)

Motiivit:

1. porvarien "valtakunnanlaki" vallitsee
2. kansa vaatii yhteiskunnallisia parannuksia
3. porvaristo valmistautuu torjumaan kansan vaatimukset
4. idän hallitusvalta auttaa porvaristoa

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)
- c) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen → + (motiivit 3. ja 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
punanen peikko	idän mahti
"roskajoukko", kansa, valtio	suomettaren sakki, itäinen veikko, rikkaat, herrat, "lailliset", "kansalliset"
	Stolypin

Kinkereillä (Kujala 1910)

Motiivit:

1. työväen aate herää paikkakunnalla
2. papisto valmistautuu tukahduttamaan aatteen

3. kirkonmiehet viettävät siveetöntä elämää ilman rangaistusta

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
b) vastustaja valmistautuu pysäyttämään diikkeen → + (motiivi 1.)
c) - (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
aate	papisto, lukkari, urkuri, pastori
työväen yhdistykset	kirk'herra, rovasti, kristilliset suometarlaiset

Sota ja patterityö (Kumpulainen 1917)

Motiivit:

1. rauhantila vallitsee
2. saksalaiset sytyttävät sodan
3. sotatila leviää
4. sota aiheuttaa onnettomuutta kansoille ja työläisille

Motifeemit:

- a) + (motiivi 1.)
b) → - (motiivit 2. ja 3.)
c) - (motiivi 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
Karjalan kansa, kansat, työläiset	tyranni, Ville (Saksan keisari), Krupiini, Saitsohvi, Moronövit

Laulu Laukon häädöistä (Laulu Laukon häädöistä 1913)

Motiivit:

1. torpparien häätöön valmistaudutaan
2. torpparit häädetään
3. torpparit palaavat takaisin torppiinsa
4. torpparit häädetään uudestaan
5. kehoitus yhteiskunnallisten olojen parantamiseen

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → - (motiivi 1.)
b) → - (motiivi 2.)

- c) → - pysähtyy (motiivi 3.)
- d) → - (motiivi 4.)
- e) valmistautuminen → + (motiivi 5.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
raatajat, kurjat, torpparien perheet: vanhat, pienet lapset, vaimot	viikinkivalta senaatti, Helsingin herrat, "lailliset", herrat, porvarit Laukon parooni, vouti, ruununvouti, Helsingin poliisikenraali, ratsu- mestari

Laulu torpparihäädöistä (Laulu torpparihäädöistä 1913)

Motiivit:

1. torpparit kärsivät porvarisvallasta
2. torpparit häädetään
3. parooni asettaa torppareille uusia velvoitteita
4. kehoitus maanvuokralain oikeudenmukaisesta soveltamisesta

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → - (motiivit 2. ja 3.)
- c) valmistautuminen → + (motiivi 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
valtiopäivät	porvarisvalta, porvarisoppi, ruunun mahti
torpparit, raatajat	porvarit parooni (tilanomistaja)

Vallankumous (Leivo 1917)

Motiivit:

1. raatajain joukko elää kurjuudessa
2. joukko valmistautuu taisteluun
3. konfliktitilanne kansan ja hallitsijoiden välillä
4. ennustus uuden yhteiskunnan synnystä

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) valmistautuminen → + (motiivi 2.)

- c) konfliktitilanne (motiivi 3.)
- d) tietoisuus + (motiivi 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
raatajain joukko, kansan meri, sotamiesten joukot, miljoonat	hallitus, kahlehtijat, hallitsijat, vainukoirat keisari

Koston päivä (Leivo)1917)

Motiivit:

1. kansa valmistautuu koston sortajilleen
2. kansa aloittaa taistelun hirmuvaltaa vastaan
3. konflikti kansan ja sortajien välillä

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)
- c) konfliktitilanne (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
köyhäin aate	hirmuvallat
kansat, miljoonat, sankarit	sortajat, konnat

Viimeinen melske (Leivo 1918)

Motiivit:

1. sorretut valmistautuvat kapinaan sortajiaan vastaan
2. ennustus oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- b) tietoisuus + (motiivi 2.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
veljet	sortajat, haljut, sotakonnat, konnat

Laulu "Lahtarikaartista" (Leivo 1918)

Motiivit:

1. vallankumous syntyy idässä, Venäjällä

2. sortovalta vähenee idässä
3. köyhälistö herää toimintaan
4. poliisi riisutaan aseista
5. vastustajat liittyvät kaartiksi
6. köyhälistö asettuu aseisiin
7. vastustaja pakenee
8. oman joukon luopiot siirtyvät vastustajan puolelle
9. vastustaja hajoaa
10. vastustaja jatkaa toimintaansa
11. eduskunta laillistaa vastustajan
12. köyhälistö valmistautuu taisteluun vastustajan kanssa

Motifeemit:

- a) → + (motiivit 1.-4.)
- b) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen → + (motiivi 5)
- c) konfliktitilanne (motiivit 6.-10.)
- d) → - (motiivit 10.-11.)
- e) valmistautuminen → + (motiivi 12.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

köyhälistö, köyhä
kansa, kansa, jär-
jestyskaarti

negatiiviset

porvaristo, eduskunta, virkavalta,
poliisi, lahtarit, verikaarti

Entinen poliisi (Neljä laulua 1917)

Motiivit:

1. kansa elää poliisin mielivallan alla
2. vallankumous lopettaa poliisin mielivaltaisen toiminnan

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

kaupungin kansa, van-
gitut, pojat

kaupunkilaisia: Tapani
Savela, Arvi, Leppä,
Tähti

negatiiviset

ruunu
kertoja-minä, poliisi

Maanvuokraajain marssi (Neljä uutta laulua 1912)

Motiivit:

1. torpparit valmistautuvat taisteluun sortajia vastaan

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
Suomen kyntäjät, torpparit, vuokraajat, maaorjat	sorron vallat sortaja

Maalaisväestölle (Neljä uutta laulua 1912)

Motiivit:

1. työläiset ja maalaisväestö valmistautuvat yhdistymään
2. torpparit elävät rikkaiden sorron alla
3. kehotus köyhälistölle nousta sortajia vastaan

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- b) - (motiivi 2.)
- c) valmistautuminen → + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kyntömiehet, kuokkaajat, ojanluojat, kaskenkääntäjät, työläisjoukot, torppari, köyhät, orjat, kansa, köyhä kansa	rikkaat, papit, mahtavat, tunnottomat, köyhän kansan kiduttajat

Torpparinlaulu (Neljä uutta laulua 1912)

Motiivit:

1. torpparit elävät alistetussa asemassa
2. torpparit valmistautuvat yhdistymään
3. torpparit elävät alistetussa asemassa
4. torpparit vaativat oikeuksia itselleen

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) valmistautuminen → + (motiivi 2.)

- c) - (motiivi 3.)
- d) → + (motiivi 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
torppari, veljet, joukko	kiduttajat, isäntä, patruunat

Wallankumous marssi Wenäjällä (Nisunen 1917)

Motiivit:

1. vapauden puolesta taistelleet elävät vangittuina
2. ennustus uudesta taistelusta
3. kansa elää hirmuvallan alla
4. kansat nousevat kapinaan

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) tietoisuus → + (motiivi 2.)
- c) - (motiivi 3.)
- d) → + (motiivi 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
aatteet, totuus	hirmuvallat
te (aatteen puolesta taistelijat), veljet, kansat, köyhä kansa	ihmisteurastajat

Wallankumous marssi (Nisunen 1917)

Motiivit:

1. idän kansa kapinoi sortovaltaa vastaan
2. ennustus uudesta yhteiskunnasta

Motifeemit:

- a) → + (motiivi 1.)
- b) tietoisuus + (motiivi 2.)

Merkkirakenteet

positiiviset	negatiiviset
kansanvalta, vallankumous, sankaruus, uusi tasavalta	sotavalta, taantumus
idän kansa, kansa, san- karpoika	

Yöllä (Nurhonen 1915)

Motiivit:

1. kansa liittyy yhteen sortovaltaa vastaan
2. petollinen työnvälittäjä yrittää vietellä työläistyön

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- b) - (motiivi 2.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
nuorison liitto, sorrettu kansa	rahavallat työläistyön viettelijä -mies
nuori tyttönen (työläisnainen)	

Perustuslaillisten riemumarssi (Perustuslaillisten riemumarssi 1906)

Motiivit:

1. perustuslailliset sortavat köyhälistöä
2. sosialistit esittävät vaatimuksia perustuslaillisille
3. perustuslailliset valmistautuvat vaiemtamaan sosialistit

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)
- c) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen → + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kiihoitus, edistys	vanha laki, rahavalta
kansa, sosialistit, työmiehet, Suomen kansan enemmistö, köyhälistö	perustuslaillinen, hulikaanit, lah- tarikaarti, pisan pojat, työväen yhdistykset (perustuslaillisten järjestämät)

Vapauteen (Punakaartilaisten lauluja II 1911)

Motiivit:

1. sorretut alkavat taistelun sortajia vastaan
2. kehotus liittyä taistelijoiden joukkoon

Motifeemit:

- a) → + (motiivi 1.)
- b) valmistautuminen → + (motiivi 2.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
vanki, veli, sisko, orja, joka mies	konnat, loinen, vainulainen

Raatajan rukous (Punakaartilaisen lauluja III 1911)

Motiivit:

1. raatajat elävät sorrettuina
2. sorretut vaativat oikeutta
3. kehoitus taisteluun vapauden puolesta

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) valmistautuminen → + (motiivit 2. ja 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
vapaus	orjuus, vääritys, saasta, Herra, luoja
raataja, orja, köyhä	mahtavat, julmuri, loiskasvit

Edestä aatteen (Punakaartilaisen lauluja III 1911)

Motiivit:

1. taistelu aatteen puolesta vallitsee
2. taistelijat joutuvat tappiolle
3. taistelijat vangitaan

Motifeemit:

- a) konfliktitilanne (motiivi 1.)
- b) → + pysähtyy (motiivi 2.)
- c) → - (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
aate	"pyövelit"
urhot, rivit	

Runo laulu (Runo laulu 1909)

Motiivit:

1. torpparit elävät sorretussa asemassa
2. sosialistit vastustavat herroja
3. herrat häätävät torppareita
4. sosialistit esittävät vaatimuksia herroille
5. herrat valmistautuvat torjumaan sosialistien toiminnan
6. kehoitus sosialisteille jatkaa taistelua oikeudenmukaisuuden puolesta
7. raamatullinen allegoria yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden puolesta

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)
- c) - (motiivi 3.)
- d) → + (motiivi 4.)
- e) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen → + (motiivi 5.)
- f) valmistautuminen → + (motiivit 6. ja 7.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

totuus

sosialistit,
köyhälistö

negatiiviset

laki, sortovalta, valtiopäivät

herra, humpuuki joukko, manttaälämiehet, hulikaanit, eduskunta, kasakat, talonpojat, kapitalisti, vihollinen

Laukon paroni

Sorrettujen marssi (Salmi 1918)

Motiivit:

1. kehoitus kansalle nousta sortajia vastaan
2. konflikti kansan ja sortajien välillä
3. kehoitus kansalle taistella vihollista vastaan

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- b) konfliktitilanne
- c) valmistautuminen → + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
pyhä aate	hirmuvalta
sorrettu kansa, köyhä kansa	sortajat, pelkurijoukko, vihollinen kansa

Aattemme (Sandelin-Vuorio 1909)

Motiivit:

1. köyhälistö taistelee vapauden puolesta

Motifeemit:

- a) → + (motiivi 1.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
aate, vapaus, Luoja	sorto
köyhälistö, kansa, orjat	

Nyt vääräys pois (Sandelin-Vuorio 1909)

Motiivit:

1. kehotus kansalle toimia sortajia vastaan
2. kansa valmistautuu taisteluun
3. ennustus yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuuden tilasta

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivit 1. ja 2.)
- b) tietoisuus + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
totuus, oikeus	väärä, valheen valta
kansa, kaikki kansat, köyhä	sortajat, raharuhkinas

Lippumme (Sandelin-Vuorio 1909)

Motiivit:

1. köyhälistö tiedostaa yhteisvoiman merkityksen
2. ennustus vanhan vallan sortumisesta

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- b) tietoisuus → + (motiivi 2.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
uusi aika, onni	vanhoillisuus, vanha (aika)
köyhät, lesket, orvot, ryysyinen joukko	rikas

Tunnussanamme (Sandelin-Vuorio 1909)

Motiivit:

1. valmistautuminen orjuuden poistamiseksi ja vapauden saamiseksi
2. kansa murtaa orjuuden kahleet

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
ihmisarvo, vapaus	orjuus
kansa	

Oikeuden vaadintaan (Sandelin-Vuorio 1909)

Motiivit:

1. kehoitus kansalle nousta sortoa vastaan
2. ennustus uudesta onnellisuuden ajasta

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- b) tietoisuus + (motiivi 2.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
totuus, onni, uusi aika	sorto, valheen valta
kansa, orjajoukko	

Naisille (Sandelin-Vuorio 1909)

Motiivit:

1. kehotus naisille liittyä köyhälistön taisteluun sortoa vastaan

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kansan nainen, köyhälistö, työväki, kansa	sorto

Tulkaa riviin (Sandelin-Vuorio 1909)

Motiivit:

1. kehotus köyhälistölle taisteluun sortajia vastaan

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
köyhälistö, köyhä kansa	sorto
	sortajat, porvaristo, kansan petturi

Aamu koittaa (Sandelin-Vuorio 1909)

Motiivit:

1. kehotus liittyä köyhälistön riveihin taisteluun sortoa vastaan

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
vapaus	sorranto
köyhälistö, kansan mies, kansa	

Matkamme (Sandelin-Vuorio 1909)

Motiivit:

1. kehotus kurjalistolle liittyä yhteen puutteen poistamiseksi

Motifeemit:

a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)

Merkkirakenteet

positiiviset	negatiiviset
socialismi	puutteet
kansa, kurjat	

Seynin laulu (Seynin laulu 1917)

Motiivit:

1. Seyn on kansan vangitsemana
2. Seyn ja santarit harjoittavat sortovaltaa
3. Seyn on kansan vangitsemana
4. Seyn sortaa kansaa Venäjän lakien avulla
5. kansa nousee sortovaltaa vastaan
6. Seyn ja sotilaat valmistautuvat pysäyttämään kansan liikkeen
7. konfliktitilanne kansan ja herrojen välillä
8. kansa voittaa ja vangitsee Seynin
9. Seyn on kansan vangitsemana
10. kansa on saavuttanut vapauden tilan

Motifeemit:

- a) + (motiivi 1.)
- b) - (motiivi 2.)
- c) + (motiivi 3.)
- d) - (motiivi 4.)
- e) → + (motiivi 5.)
- f) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen → + (motiivi 6.)
- g) konfliktitilanne
- h) + (motiivit 8.-10.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
ne (kansa), katujen penikat, raataja, joukot, joukko, kansa	Venäjän laki, vanha laki
vahti (Seynin vanginvartija)	santarit, herrat, sortajat
	Seyn, tsaari, Enehjelm, Pfaler, Wuorinen, Kanninen

Reissusällin tervehdys (Syvänen 1917)

Motiivit:

1. kansa elää sorrnon alla
2. kehotus kansalle yhtyä sortajia vastaan
3. kansan toiminta kukistaa sortajat

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) valmistautuminen → + (motiivi 2.)
- c) → + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
oikeus, vapaus	sorrnonta, sorto, pyövelvalta
sorrnonlapset, joukot, kalvas kansa, kansa- kunnat, orja veljet, työväenliitto, piikat, rengit, souvarit, hie- not helmat, hierojat, kupparit, pouvarit	irstas joukko, mustain sakki, kan- san sortajat

Senaatin polska (Syvänen 1918)

Motiivit:

1. senaatti apureineen taistelee kansaa vastaan
2. konfliktitilanne kansan ja herrojen välillä
3. ennustus pappien ja herrojen vallan sortumisesta
4. konfliktitilanne kansan ja herrojen välillä
5. ennustus aikojen muuttumisesta paremmaksi

Motifeemit:

- a) → - (motiivi 1.)
- b) konfliktitilanne (motiivi 2.)
- c) tietoisuus → + (motiivi 3.)
- d) konfliktitilanne (motiivi 4.)
- e) tietoisuus → + (motiivi 5.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kansa, köyhä kansa, punakaarti, torppa- rit, sosialistit, paka-	senaatin herrat, possun päät (Svin- hufvudiin verrattavat), mannerheimit, lahtarisaikkarit, konnat, senaatti,

nat
ampulanssin neiti
(vangin auttaja)

ruunupäät, rosvot, lahtariherrat,
lahtari, porhot, papit, herran
roikaleet

Laulu Muuramesta (Teittinen 1912 II)

Motiivit:

1. tehtaan isännät alistavat työväkeä Muuramen tehtaalla
2. osa työväestä puolustaa työläisten oikeuksia
3. tehtaan isännät erottavat oikeuksien puolesta esiintyneet

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
b) → + (motiivi 2.)
c) → + pysähtyy (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
oikeus	pomomies, tehtaan isännät, herrat
väki tehtaassa, kansa, köyhä, joukko	

Puolan työväen marssi (Työväen lauluja 1908)

Motiivit:

1. sortovoimat vallitsevat
2. kehotus taistella vääryyttä vastaan
3. valmistautuminen taisteluun aatteen puolesta

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
b) valmistautuminen → + (motiivit 2. ja 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
aate, suuri aate	mustat voimat, vääryys
kaikki kansat, raata- ja orjat	pyöveli

Marseljeessi (Työväen lauluja 1908)

Motiivit:

1. konfliktitilanne sortajien ja sorrettujen välillä

2. kehoitus taisteluun sortajia vastaan
3. konfliktitilanne sortajien ja sorrettujen välillä
4. kehoitus taisteluun sortajia vastaan

Motifeemit:

- a) konfliktitilanne (motiivi 1.)
- b) valmistautuminen → + (motiivi 2.)
- c) konfliktitilanne (motiivi 3)
- d) valmistautuminen → + (motiivi 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
veljesrakkaus, vapaus	sorto, sortovalta
synnyinmaan lapset, urhot, koko maa, sankarit	armeija, orjat, orjalaumat, hirmuval- tias, villit, palkkaorjat, valheen miehet

Vapauden marssi (Työväen lauluja 1908)

Motiivit:

1. tietoisuus työstä vapauden perustana
2. kehoitus työläisille taistella yhteisvoimin paremman tulevaisuuden puolesta

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivit 1. ja 2.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
vapaus, työ onni, aatteet	-
työmies, veli	

Aamun sarastaessa (Uudenajan aamun koitto 1906)

Motiivit:

1. kehoitus kansalle nousta sortovaltaa vastaan
2. tietoisuus muutoksen mahdollistavasta voimasta, sanasta
3. avunpyyntö Jumalalle taistelussa
4. työläiset vaativat oikeutta rauhan avulla

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivit 1.-3.)
- b) → + (motiivi 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

vapaus, kansan valta,
kansan tahto, taivaan
Jumala, laki, oikeus
totuus

kansa, Suomen kansa,
työläis kansa

negatiiviset

sorron valta, vallat (läntinen ja
itäinen), hirmu valta, yksin valtius
kansan polkiat, valtaherrat, ihra-
mamat, porsahat, mateliat, rukoiliat,
ryömiät, sortovallan syöttiäät,
sortajat

Punasenkaartin marssi (Uudenajan aamun koitto 1906)

Motiivit:

1. kehotus nuorille liittyä kaartiin
2. valtaherrat pettävät maata ja kansaa
3. valmistautuminen lakkotaisteluun

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- b) - (motiivi 2.)
- c) valmistautuminen → + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

nuoret miehet Suomessa,
kansan kaarti, kansa,
punainen kaarti

negatiiviset

sorto
valtaherrat

Uusi Työväenmarssi (Uudenajan aamun koitto 1906)

Motiivit:

1. työväestö vapautuu orjuudesta

Motifeemit:

- a) → + (motiivi 1.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

kansa, työväki

negatiiviset

kurjuus, orjuus
vieras virkavalta

Isänmaan wirsi (Uusi Sionin kannel IV 1911)

Motiivit:

1. Stolypin joukkoineen pelastaa sortovallan "punaiselta vaaralta"

2. epäoikeudenmukainen hallitusvalta vallitsee
3. sorretut kaatavat säätyvallan
4. hallitusvalta pysäyttää edistyksen
5. rikkaat ja hallitusvalta sortavat kansaa

Motifeemit:

- a) → + pysähtyy (motiivi 1.)
- b) - (motiivi 2.)
- c) → + (motiivi 3.)
- d) → + pysähtyy (motiivi 4.)
- e) - (motiivi 5.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

"punanen vaara"
kansa

negatiiviset

laillisuus, luokkaoikeus, jumalat ja perkeleet (uskonto), esivalta, "säätövalta", maan ja taivaan mahtivalta, "kotka" (idän valta), "isä" (uskonto), "valtio"

poliisi, herrat paroonit, metsähuijarit, tehdasherrat, virkamiehet, pyhät pastorit, "tirehtyörit", "vanhat piijat", santararmeija

Ställypiin, Hossainoff, Pekonen, Puristevits, Kanninen, Lariskin, Saarikoski, Koski, Wuorinen, Markow, Seyn

Laulu Laukon häädöistä (Uusi Siionin kannel 1911)

Motiivit:

1. Laukon isäntä elää yltäkylläisyydessä ja sortaa torppareitaan
2. torpparit vaativat parannuksia oloihinsa
3. suomettarelaiset ja virkavalta auttavat kartanon omistajaa tukahduttamaan torpparien vaatimukset
4. torpparit häädetään
5. luokkaviha elää torppareissa
6. ennustus Laukon herran häviöstä

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)
- c) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen → + (motiivi 3.)

- d) → - (motiivi 4.)
- e) valmistautuminen → + (motiivi 5.)
- f) tietoisuus → + (motiivi 6.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
luokkaviha	Vesilahden suometarskit, Vesilahden sankar'urhot, kasakat
torpparit, torppari-orjat	parooni (Laukon), Standersköld, Vesilahden vallesmanni, Calonius

Tiensuun muorin waalireissu (Uusi Sioninkannel V 1913)

Motiivit:

1. kansa saa vaalioikeuden
2. isännät pakottavat äänestämään suomettarelaisia

Motifeemit:

- a) → + (motiivi 1.)
- b) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen → + (motiivi 2.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kansa, "timokraatit", vaalikarja, piiat, rengit, sus'listit, rammot, vaivaiset	Jumala (uskonto), Herra (uskonto) herrat, suometaarit, pappi, kyläarikit, isäntä
Kuppar'Liisa (äänestäjä), Tiensuun muori (äänestäjä)	

Suomea wallottamassa (Uusi Sioninkannel V 1913)

Motiivit:

1. Puriskevits venäläisine joukkoineen lähtee ojentamaan oikeuksiaan vaativia suomalaisia
2. vertauskuvallinen sika Suomen rannikolla ajaa Puriskevitsin ja hänen joukkonsa pois

Motifeemit:

- a) → - (motiivi 1.)
- b) → - pysähtyy (motiivi 2.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kagaalit, Tshuudit	pyhä Neitsyt Maria (uskonto)
sika (allegoria kapi- noivista suomalaisista)	ryssät, urhot (venäläiset)
	Puriskevits

"Uusimaan" laulu (Uusi Sioninkannel V 1913)

Motiivit:

1. sanomalehti "Työläinen" uhkaa suomettarelai-
sten valtaa
2. suomettarelaiset yrittävät estää "Työmieheh"
leviämisen

Motifeemit:

- a) → + (motiivi 1.)
- b) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen → + (mo-
tiivi 2.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
"Työläinen" (lehti)	suometarlaisuus
torppari, talonpoika	kertoja-minä

Tahwo-rengin laulu Tuusulan herroille (Uusi Sioninkannel V 1913)

Motiivit:

1. herrat hallitsevat Tuusulassa
2. herrat estävät kuntakokouksen päätöksellä sosialistien
toiminnan
3. köyhät elävät kurjuudessa ja herravalta jatkuu

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → = (motiivi 2.)
- c) - (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
socialismi	"Suometar", "Hustanplaati"
työläiset, työmiehet, köyhä raukka	Tuusulan herrat, herrat, viikingit (ruotsalaiset), "Jaanit"
renki (kertoja-minä)	Tuspyyn herra

Lähetyswirsi (Uusi Sioninkannel V 1913)

Motiivit:

1. petos ja välike himmentää totuuden ja järjen
2. orjuus ja sorto kahlitsevat kansat
3. raakuus ja vaino sortaa kansat ja yhdistää herrat
4. epätoivo ja tuska lannistaa kansat
5. rahavalta hallitsee kansoja

Motifeemit:

- a) → - (motiivit 1.-4.)
- b) - (motiivi 5.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

järjen valo, totuus,
hengen voimat, elämä

kansat, heimot

negatiiviset

petoksen ja valheen sana, orjuuden
ja sorron sana, raakuuden ja vainon
sana, epätoivon ja tuskain sana,
rahavalta,

herrat

Menneisyyden muisto (Uusia lauluja 1911)

Motiivit:

1. venäläiset ja suomettarelaiset hallitsevat Suomessa
2. venäläisten ja suomettarelaiden valta loppuu
3. suomettarelaiset aloittavat uuden nousun valtaan
4. kehoitus olla kannattamatta suomettarelaisia

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)
- c) valmistautuminen → - (motiivi 3.)
- d) valmistautuminen → + (motiivi 4.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

kansa, kurjat

negatiiviset

U. S. (Uusi Suometar)

suometarkopla, puolue (suomettarelaiset), Andrasahsit, akitaattoriarmeijat, mamma Suometar, maaseutu mamsellit, Paasikivet

Boppa (Bobrikoff)

Torppari-marssi (Uusia lauluja 1908)

Motiivit:

1. torpparit valmistautuvat vapautumaan sorrosta
2. torpparit häädetään
3. torpparijoukko kasvaa ja vaatii isännyyttä itselleen

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- b) → - (motiivi 2.)
- c) valmistautuminen → + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

torpparien armeija,
orjat, joukko, tais-
toarmeija

negatiiviset

sortajat, maan ryöstäjät, herrain
syöttäjät

Költin polkka (Uusia lauluja 1908)

Motiivit:

1. Laukon parooni toteuttaa porvarien aatteita
2. torpparit elävät kurjissa oloissa
3. torpparit häädetään
4. Laukon omistaja järjestää pidot häätäjille
5. ivallinen kehotus äänestää Laukon omistajaa, joka on selvittänyt kansalle porvariston ohjelman

Motifeemit:

- a) - (motiivit 1.-2.)
- b) → - (motiivi 3.)
- c) - (motiivit 4. ja 5.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

torpparit, torpan
tytöt, torpan ämmät,
torpan muorit, maä-
set (torpparien),
lapset, naiset, mie-
het (torpissa), torpan-
äijät, kansa

negatiiviset

porvarien ohjelmat, herrain ohjelma

porvarit, kansanvaltais porvari,
ratsupoliisit, herrat, Nuurtenstam-
min joukot (paroonin), poliisit,
senaatti, kasakat

Tantesköltti, (Laukon omistaja),
Nuurtestammin parooni (Laukon omis-
taja), vankka viikinki (Laukon omis-
taja), Suomen aateli (Laukon omista-
ja), Calonius, Költti (Laukon omis-
taja)

Wallankumouksen muisto (Vallankumouksen muisto 1917)

Motiivit:

1. Venäjä elää vapaana sortajista
2. keisari ja santarmit hallitsevat kansaa
3. kansa nousee sortajiaan vastaan
4. konfliktitilanne kansan ja santarmien välillä
5. sotilaan yhtyvät kansan taisteluun
6. konfliktitilanne kansan ja tsaarin joukkojen välillä
7. tsaarinvirkamiehet vangitaan
8. tsaari ja keisarinna menettävät valtansa
9. vapautunut kansa vaurastuu

Motifeemit:

- a) + (motiivi 1.)
- b) - (motiivi 2.)
- c) → + (motiivi 3.)
- d) konfliktitilanne (motiivi 4.)
- e) → + (motiivi 5.)
- f) konfliktitilanne (motiivi 6.)
- g) → + (motiivit 7. ja 8.)
- h) + (motiivi 9.)

Merkkirakenteet:

positiiviset

kansa, sotamiehet,
urhoihin joukko

negatiiviset

sensuuri

Kanniset, sortajat, santarmit, sortajat, poliisit, mustain sotniain parvi, rosvot, roistot, ministerit, Protopovit

Romanov herra (tsaari), keisari, Kresty, Seyn

Vallankumous marssi (Vallankumous lauluja 1918)

Motiivit:

1. Venäjän kansa taistelee sortovaltaa vastaan
2. konfliktitilanne kansan ja hallituksen joukkojen välillä
3. ennustus uudesta tasavallasta

Motifeemit:

- a) → + (motiivi 1.)
- b) konfliktitilanne (motiivi 2.)
- c) tietoisuus + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kansan valta, vallanku- mous, suuri tasavalta	sortovalta, taantumus
Idän kansa, armeija (kan- san), urhot, jalo kansa, vapauden sankari, köyhä- listö, uhrit, sankaripo- jat	hallitus, kätyrilauma, pyrograti, hirmuhenget

Barrikaadi marssi (Vallankumous lauluja 1918)

Motiivit:

1. kehoitus nousta sortajaa vastaan
2. kansa taistelee tyranneja vastaan
3. kehoitus liittyä taisteluun mukaan

Motifeemit:

- a) valmistautuminen → + (motiivi 1.)
- b) → + (motiivit 2. ja 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
vapaus, veljeys	sortajat, tyrannit
veljet, uhrit, kansat	

Vallankumous marssi (Vapausviisuja s.a.)

Motiivit:

1. tsaarin vallanhaltijat vainoavat kansaa
2. kansa esittää vaatimuksiaan
3. uudessa yhteiskunnassa valta on kansalla

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)
- c) † (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
Suomen maan kansa, naiset (kansan), urhot, veikot	tsaarin valta santarmit, spiunit, kruunupäät, hirttonuora, herrat, verikoirat, valtaluokka

Tilinteon päivä (Vapausviisuja s.a.)

Motiivit:

1. sorretut taistelevat vapautensa puolesta
2. tieto vapaustaistelusta leviää Suomeen
3. Suomen kansa nousee myös taisteluun
4. konfliktitilanne kansan ja vanhojen vallanpitäjien välillä
5. ennustus vanhojen vallanpitäjien sortumisesta

Motifeemit:

- a) → + (motiivi 1.)
- b) valmistautuminen → + (motiivi 2.)
- c) → + (motiivi 3.)
- d) konfliktitilanne (motiivi 4.)
- e) tietoisuus → + (motiivi 5.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
orjat, ruoskitut	sorron yö
	piiskuri, pyövelit, valtaistuini, ruoskijat, mahtajat, suuruushullu

Sapeliien säikähdys (Vapausviisuja s.a.)

Motiivit:

1. kansa elää poliisien mielivallan alla
2. poliisien valta loppuu
3. kansa elää rauhaassa

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) → + (motiivi 2.)
- c) + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kansa, miliisi	Walmqvistin pojat, (poliisit), Walmqvistin koirat (poliisit), raaka lauma (poliisit), poliisit

Kun isät istuu (Vapausviisuja II 1917)

Motiivit:

1. uusi senaatti laatii oikeudenmukaisia lakeja

2. porvaristo yrittää jarruttaa uudistustyötä senaatissa
3. kansalle oikeudenmukainen työ senaatissa jatkuu

Motifeemit:

- a) → + (motiivi 1.)
- b) vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen → + (motiivi 2.)
- c) → + (motiivi 3.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
kansa, vasemmisto	porvarit, oikeisto
Manner, Tokoi	

Taistelu 8 numerosta (Vapausviisuja II 1917)

Motiivit:

1. kansa raataa työn orjina
2. tietoisuus oikeudenmukaisen yhteiskunnan mahdollisuudesta syntyy ja leviää
3. kansa vaatii uudistuksia
4. kansa kumoo sortajien vallan
5. liike kohti kansan lopullista voittoa jatkuu

Motifeemit:

- a) - (motiivi 1.)
- b) valmistautuminen → + (motiivi 2.)
- c) → + (motiivit 3.-5.)

Merkkirakenteet:

positiiviset	negatiiviset
työ	sortajan valta
kansa, työn orja, orja	sortaja

2. Staattiset arkkiveisut

Staattisissa arkkiveisussa ei kahden oppositioasemassa olevan elementtirakenteen välillä tapahdu dynaamista liikettä kohti yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa tai epätydyttävää tilaa. Elementtirakenteet ovat siis staattisessa jännittyneessä tilassa, joko yhteiskunnallisesti tyydyttävässä tai epätydyttävässä. Muutamaa tutkimuksen kohteena olevaa arkkiveisua ei voi määritellä ehdottomasti staattiseksi tai dynaamiseksi, koska staattisesta tilasta huolimatta näissä arkkiveisussa ilmenee selkeä tietoisuus liikkeestä. Liike käsitetään kuitenkin vain ehdolliseksi toiminnaksi yhteiskunnallisten luokkien ja niitä merkitsevien elementtien kuvittelussa tietoisuudessa. Tällöin nämäkin arkkiveisut voidaan käsitellä staattisten arkkiveisujen joukossa, koska liike ei ilmene motifeemien dynamiikkana vaan tietoisuutena liikkeen mahdollisuudesta.

Koska staattisissa arkkiveisussa ei ole dynaamista liikettä, vaan pysyvä tai muuttuvaksi tiedostettu staattinen jännitystila, ei niiden motifeemeja voida asettaa syntagmaattiseen sekvenssiin. Useimmissa staattisissa arkkiveisussa onkin vain yksi motifeemi ja sitä vastaava yksi motiivi. Tästä syystä staattista arkkiveisua ei ole tehty laisinkaan motiivianalyysiä, ja motifeemit on koottu yhteensummattuihin kvantitatiivisiin ryhmiin ilman yksittäisten arkkiveisujen erittelyä. Tämän vuoksi myös elementtirakenteiden merkit on summattu kahdeksi oppositiossa olevaksi rakennekokonaisuudeksi ilman yksittäisten arkkiveisujen erittelyä. Tutkimuksen kannalta staattiset arkkiveisut ovat hedelmättömämpiä kuin dynaamiset, koska yhteiskunnallisesti tyydyttävän ja epätydyttävän tilan välistä

liikettä niissä ei esiinny eikä silloin myöskään syntagmaattista motifeemisekvenssiä. Dynamiikan puuttuessa on myös kahden oppositiossa olevan merkkirakenteen muodostuminen vähäisempää.

Staattisiksi laskettavia arkkiveisuja on tutkimusmateriaalina olevista arkkiveisuksista yhteensä 82 kappaletta eli hieman vähemmän kuin dynaamisia arkkiveisuja (yhteensä 100 kappaletta). Eri motifeemit jakautuvat staattisissa arkkiveisuuksissa seuraavasti:

motifeemi	lukumäärä
yhteiskunnallisesti epätydyttävä tila (-)	65
yhteiskunnallisesti tyydyttävä tila (+)	6
tietoisuus liikkeestä kohti yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa (tietoisuus → +)	10
tietoisuus liikkeestä kohti yhteiskunnallisesti epätydyttävää tilaa (tietoisuus → -)	1

Motifeemien lukumäärä on siis yhteensä sama kuin staattisten arkkiveisujen eli kussakin arkkiveisussa on siis vain yksi motifeemi, joka on selvästi dominoiva. Ylivoimaisesti suurin enemmistö motifeemeista edustaa - -tilaa. Toiseksi suurin motifeemiryhmä on tietoisuus liikkeestä kohti + -tilaa, joka luonnollisesti edellyttää kuvitteelliseksi vallitsevaksi tilaksi - -tilaa. Yhteiskunnallisesti tyydyttävä + -tila on motifeemina staattisissa arkkiveisuuksissa harvoin esiintyvä, ja samaten on harvinainen myös motifeemi, joka ilmaisee tietoisuuden liikkeestä kohti - -tilaa ja edellyttää samalla kuvitteellista vallitsevaa + -tilaa. Tämä motifeemijakautuma on ymmär-

rettävä, kun otetaan huomioon, että arkkiveisut olivat kiinteästi sidoksissa aikansa yhteiskunnallisten tapahtumien päälinjoihin; työväestön kannalta vallitsevana reaalisessa todellisuudessa oli yhteiskunnallisesti epätydyttävä - -tila, jossa tosin oli tietoisuus liikkeestä kohti yhteiskunnallisesti tyydyttävää + -tilaa.

Esimerkkinä siitä, mitä motifeemianalyysissä tarkoitetaan motifeemilla tietoisuus liikkeestä kohti + -tilaa tai - -tilaa, analysoidaan säättinen arkkiveisu Vapaus (Leivo 1918):

Sanan tunnetko tenhoa suurimman,
joka huulilta neitosen sorjan,
lähtenyt on sekä murjomman
myös murtunut rinnasta orjan?
Joka raatajan köyryisen nuorentaa,
joka vanhuksen harmajan nuorentaa.
Se on: Vapaus!
Se on: Vapaus!
Sana lausuttu kerran.

Kuin lyijyä, korvissa herran se soi,
kuin korvessa myrsky se pauhata voi
ja kuin papsen se karskilta kyynelehtsaa
ja kuin laulelon hurmona tuutussaan,
sydän sorretun kuulee sen -
korvissaan - -
Sana: Vapaus!
Sana: Vapaus!
Sekö totta jo kerran?

Arkkiveisussa ei ole dynaamista liikettä kahden oppositiorakenteen välillä, mutta abstraktina ilmauksena käsitetty merkki vapaus on sijoitettu arkkiveisun rakenteeseen siten, että se antaa tietoisuuden liikkeestä kohti + -tilaa. Positiivisen oppositiorakenteen merkkeinä arkkiveisussa ovat kollektiivisella tasolla käsitettävät merkit neitonen, orja, raataja, vanhus,

karski, sorrettu. Negatiivista oppositiorakennetta edustaa yksinään myös kollektiivisella tasolla käsitettävä merkki herra. Staattisuudesta huolimatta kahden oppositiorakenteen välillä vallitsee jännitystila.

Staattisten arkkiveisujen oppositioelementtejä tarkoittavat merkit voidaan jakaa kuten dynaamisissakin arkkiveisussa kolmeen käsitetasoon; aatteelliseen tasoon, kollektiiviseen tasoon ja yksilöityyn tasoon. Aatteellisen tason merkit ovat laajasisältöisimpiä, ja kollektiivisen tason merkit jakaantuvat merkityssisällöltään suppeneviin kehiin. Yksilötason merkit ovat staattisissa arkkiveisussa suhteellisen vähäisiä, ja niiden sisältö ilmaisee poikkeuksetta vain yhden konkretisoidun yksittäiselementin laajemmasta kollektiivisen tason kehästä. Yksilötason merkit eivät tuo olennaisia lisäyksiä merkikirakenteiden tasojen kehiin, ja ne on jätetty staattisten arkkiveisujen oppositiorakenneanalyysistä pois. Kaikkiaan 82 käsitellyssä staattisessa arkkiveisussa esiintyvät seuraavat oppositiorakenteiden merkit:

positiivinen rakenne

negatiivinen rakenne

a) aatteellinen taso

positiivisesti konnotoidut yleiset inhimilliset aatteet

vapaus, kehitys, ihmisarvo, kansan tahto

työväenluokan aatteet

aate, työväen aate, Marxin teorialat, sosialismi, köyhien valta

laillisuus aatteena

hovi (oikeus)

negatiivisesti konnotoidut yleiset inhimilliset aatteet

anarkia, taantumus, paheiden valta, pimennon vallat, "hämähäkin verkko"

laillisuus aatteena

laki, lakikirja, oikeudet

uskonto

uskonto, Jumala, Herra, Taatto taivaassa, Jeesus, taivaallinen isä, metsän, maitten valtias (Jumala), manttalien ruhtinas (Jumala)

b) kollektiivinen joukkotaso

kansa ja sen positiivisesti konnotoidut erittelemättömät osat

rahvas, kansa, koko kansa, rehellisten rivit, tyhmät, "rikkolliset", syytön, Suomen pojat ahkerat, kansat, ukko, mies, neitonen, vanhus, nuori nainen, ihmisveljekset, joka mies, orvot, lesket, kärsivät, väkevät, karskit, vaimot, sortunut nainen, kauppahinen, rip-pilapset, toverit

alemmat yhteiskuntaluokat

köyhät, köyhälistö, proletarit, köyhän lapsi, köyhä kansa, köyhä mies, köyhäroukat, köyhäin muijat, köyhä nuori nainen, vankiparka, kulkuri, ryysyläinen, hulikaani, sakin tyttö, hoidokkirammat (köyhäintalon)

taloudellisesti alisteisessa asemassa olevat tilattomat ja työväenluokka

työläiskansa, työläisjoukot, elävät koneet, raatajat, raataja-orjat, ihmiset tehtaissa, "nyljetty väki", työn parvi, työn armeija, työmiehet, työ-miesraukka, orjat, orjalauma, raatajapojat, pojat känsäkourat, työväki, työläiset, rengit piijat, piikaset, raataja-tytöt,

erittelemättömät negatiivisesti konnotoidut kansan osajoukot

keikari, narrit, syöttiläät, syöttiläislaiskurit, laiskurit, laiskat, petturit, loiset

hallitseva kansanosajoukko ja ylemmät yhteiskuntaluokat

Maan herrat, hallitsijat, herraspuoli, porhot, hyvinvoipa, suuret varkaat (porvaristo), sortajat, mahtavat, kiskurit, suurkähveltäjät, rouvat (herrojen), rikkaat, kansan nylkyrit, herrat, yläluokan kansa, konnat, kiusaajat, roistot, herraskansa, herrasväki, porvarit, porvariseura, mamsellit, herrasneitokset

positiivista rakennetta vastaan toimivat alemmien yhteiskuntaluokkien osat

lakonrikkurit, petturit

taloudellisesti alistavassa asemassa olevat työnantajat ja maanomistajat

tilallinen, isäntä, talonjussit, kapitalistit, kapitaalit, manttaalimiehet, manttaalipapat, maaherrat, talon tyttäret, velkaisu, laillinen talonjussi, emännät (talollisten), yliherra, tukkipatruunat, työnantajat, kultakuninkaat (työnantajat), teettäjä (työn), kulassiparooni,

vuokramies, "lampaat", työn raataja, jätkät, jätkäraukat, maaton työmies, tyttö (työläinen), työttömät, mökkiläiset, torpparit, itselliset, lampuodit, tunnelipojat, puhtaant naiset (työläiset), suutari, Wess työläiset, kyökkipiika, papin piika, papin palvelija

työväenluokan puolueorganisaatio, puolueen jäsenet ja työväenluokan aatteen omaksuneet

työväen liitto, järjestöt (työväen), sosialistit, punaiset, demokraatit, sosialidemokraatti, punakaarti, punakaartilaiset, puolue

instituutiot

osuuskunta, miliiäi (kansan) poliisi, eduskunta, "aminofit" (kansaa palvelevat poliisit), raastuvan herrat

yhtiön herrat, pomot, mestarit, insinöörit, tukkiherrat

työväenluokkaa vastustavat puolueorganisaatiot, puolueitten jäsenet ja puolueiden aatteet omaksuneet

maalaispuolueet, porvaripuolueet, Suomettaren Mamma, laillinen "työväenyhdistys", "raittiusseura", lailliset, perustuslailliset, suomettarelaiset, Ruotsalainen (puolueen jäsen), "kansalliset", svenskat, nuorsuomalainen, Woi-maliitto

instituutiot

"Keisar-valta", ryssäin valta, yhteiskunta, järjestelmä, rahavalta, porvarivalta, esivalta, esivallan miekka, sapelivalta, maan mahti, ruunu, pankkilaitos, herraslehdet, tuomioistuim, vankila, kirkko, kirkkolaitos, kinkerit, ristilliset yhdistykset, sortovalta, kauppias, ruunun kauppias, kasakat, mustasotniat, vankka soturi, kruununkantaja: senaatti, ryssät, santarmit, urkkijat, kätyrit, hirmuhaltia, yksinvaltiaat, kunnan porhot, valtain armeijat, poliisit, poliisiarmeijat, vallesmanni, "sariaanit", yhteiskunnan tukipylväät (viranomaiset), virkavalta, hallitusherrat, sotnia, ohrana, Pietarin herrat, hulikaanit, kirkon agitaattori, Jehovan santarmi (pappi), Jeesuksen sijainen (pappi), kirkon mahti, rovasti, "ylipaime-net", papit, pastorit, paimenparat, pappisluokka, jumalan mies, pappien rouvat, "hurskaat naikkoset", pyhä veli, virkamiehet, viranomaiset, kirkonmies, piispat, kirkon pylväät, pappipylväät, lukkari, tuomarit, kapitulin herrat, kapituli

Aatteellisen ja kollektiivisen tason elementtien tarkempi erittely kokonaisrakenteen eri osiin tehdään yhdessä dynaamisten arkkiveisujen merkkirakenteiden kokonaisselvityksen kanssa.

V RAKENTEEN MOTIFEEMIT JA MOTIFEEMIEN DYNAMIIKKA

1. Yksittäiset motifeemit

Rakenneanalyysin perusteella nähdään, että työväenkirjallisuuden yhteiskuntakriittisissä arkkiveisuissa on yhteensä 13 motifeemia, joihin kaikki niissä esiintyvät motiivit voidaan pelkistää. Motiivit on yhdistetty motifeemeiksi käyttäen eri allomotiivien yhteisenä nimittäjänä sitä perustarkoitusta, mikä motiivilla on arkkiveisun dynamiikan kannalta. Motifeemeissa on toiminnan ja sen suunnan perustana kaksi oppositiossa olevaa tilaa, yhteiskunnallisesti tyydyttävä tila ja yhteiskunnallisesti epätydyttävä tila. Motifeemit ryhmittyvät näiden kahden oppositiotilan ympärille a) itse tilaa merkitsevinä, b) liikettä kohti tilaa merkitsevinä, c) tilaa kohti suuntaavaan liikkeeseen valmistautumista merkitsevinä, d) tietoisuutta tilasta merkitsevinä, e) tilaa kohti suuntautuvasta liikkeestä tietoisuutta merkitsevinä ja f) konfliktitilannetta merkitsevinä, jolloin liikkeen suuntaa ei voi määritellä. Äärimmillään supistettuna voidaan sanoa, että motifeemit merkitsevät tilaa, tietoisuutta ja liikettä.

Näiden kolmentoista motifeemin esiintymistiheys kaikkiaan 182 tutkitussa arkkiveisussa on seuraava:

motifeemi	lukumäärä dynaamisissa arkkiveisuissa (100)	lukumäärä staattisissa arkkiveisuissa (82)	yhteismäärä
yhteiskunnallisesti tyydyttävä tila (+)	10	6	16
yhteiskunnallisesti epätydyttävä tila (-)	70	65	135

motifeemi	lukumäärä dynaamisissa arkki- veisuissa (100)	lukumäärä staattisissa arkki- veisuissa (82)	yhteis- määrä
tietoisuus yhteiskunnallisesti tyydyttävästä tilasta (tietoisuus +)	16	-	16
tietoisuus yhteiskunnallisesti epätyydyttävästä tilasta (tietoisuus -)	-	-	-
tietoisuus liikkeestä kohti yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa (tietoisuus → +)	16	10	26
tietoisuus liikkeestä kohti yhteiskunnallisesti epätyydyttävää tilaa (tietoisuus → -)	1	1	2
valmistautuminen liikkeeseen kohti yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa (valmistautuminen → +)	67	-	67
valmistautuminen liikkeeseen kohti yhteiskunnallisesti epätyydyttävää tilaa (valmistautuminen → -)	6	-	6
liike kohti yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa (→ +)	64	-	64
liike kohti yhteiskunnallisesti epätyydyttävää tilaa (→ -)	40	-	40
vastustaja valmistautuu pysäyttämään liikkeen kohti yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa (vastustaja valmistautuu pysäyttämään → +)	16	-	16
liike kohti yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa pysähtyy (→ + pysähtyy)	7	-	7
liike kohti yhteiskunnallisesti epätyydyttävää tilaa pysähtyy (→ - pysähtyy)	4	-	4
konfliktitilanne	18	-	18
	335	82	417

Motifeemikaaviosta nähdään, että tilaa merkitseviä motifeemejä arkkiveisuissa on yhteensä 151 (dynaamisissa arkkiveisuissa 80), tietoisuutta merkitseviä motifeemejä yhteensä 44 (dynaamisissa arkkiveisuissa 33) ja liikettä sekä liikkeen eri vaiheita merkitsevää motifeemejä yhteensä 222 (dynaamisissa arkkiveisuissa kaikki 222 motifeemia). Motifeemit on laskettu siten, että yhdessä arkkiveisussa useaan kertaan esiintyvän motifeemin jokainen esiintymiskerta on laskettu motifeemien yhteislukuun omana yksikkönään.

Dynaamisissa arkkiveisuissa liikettä ja liikkeen eri vaiheita ilmaisevat motifeemit ovat enemmistönä (2,22 motifeemia/arkkiveisu), tilaa merkitseviä motifeemejä ei esiinny jokaisessa arkkiveisussa, mutta kuitenkin enemmistössä (0,8 motifeemia/arkkiveisu), ja tietoisuutta merkitsevät motifeemit ovat vähemmistönä (0,33 motifeemia/arkkiveisu). Staattisissa arkkiveisuissa liikettä ja liikkeen eri vaiheita ilmaisevia motifeemejä ei luonnollisesti ole laisinkaan, tilaa merkitsevä motifeemi esiintyy lähes jokaisessa staattisessa arkkiveisussa (0,87 motifeemia/arkkiveisu) ja tietoisuutta merkitseviä motifeemejä on vain harvassa arkkiveisussa (0,13 motifeemia/arkkiveisu).

Tarkastelemalla ilman historiallis-yhteiskunnallista teollista mallia sitä yhteiskunnallista tilaa, mikä vallitsi tutkimusmateriaalina olevien arkkiveisujen julkaisuajankohtana (vuosina 1905-1918), voidaan hypoteettisesti olettaa, että mikäli arkkiveisut ovat kiinteästi sidoksissa oman ajankohtansa reaaliin todellisuuteen, on arkkiveisuissa vallitsevana tilaa ilmaisevana motifeemina yhteiskunnallisesti epätyytyttävä tila. Motifeemien esiintymistiheystaulukon mukaan yhteiskunnallisesti epätyytyttävää tilaa ilmaisevat motifeemit ovat selvä-

nä enemmistönä (yhteensä 135 motifeemia eli 0,74 motifeemia/arkkiveisu) ja yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa ilmaisevat motifeemit selvänä vähemmistönä (yhteensä 16 motifeemia eli 0,06 motifeemia/arkkiveisu). Tarkasteltaessa motifeemeja, jotka ilmaisevat tietoisuutta liikkeestä tai tilasta, havaitaan, että tietoisuus suuntautuu kuviteltuun yhteiskunnallisesti tyydyttävään tilaan. Tietoisuus liikkeestä kohti yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa tai tietoisuus yhteiskunnallisesti tyydyttävästä tilasta sisältyy yhteensä 42 motifeemiin (0,23 motifeemia/arkkiveisu), kun sen sijaan tietoisuus liikkeestä kohti yhteiskunnallisesti epätydyttävää tilaa tai epätydyttävästä tilasta sinänsä ilmenee vain yhdestä ainoasta motifeemista (0,005 motifeemia/arkkiveisu). Kun oletamme, että tietoisuuden suuntautuessa yhteiskunnallisesti tyydyttävään tilaan on valitseva tila käsitettävissä yhteiskunnallisesti epätydyttäväksi, vaikka sitä merkitsevää motifeemia ei arkkiveisun rakenteeseen sisältyisikään, vahvistuu hypoteesi yhteiskunnallisesti tyydyttävästä tilasta arkkiveisujen rakenteen perustilana. Motifeemit, jotka merkitsevät liikettä tai liikkeen eri vaiheita, eivät ole yksiselitteisesti määriteltävissä yhteiskunnallisesti tyydyttävään tai epätydyttävään tilaan pohjautuviksi. Liike, jonka suuntana on + -tila tai - -tila, saattaa olla vain eräs vaihe dialektista liikettä, osa olemassaolevan tilan syvenemistä tai tilan muuttumista toiseksi. Mikäli liikettä tai liikkeen vaiheita merkitsevät motifeemit jaetaan kahteen ryhmään, + -tilaan ja - -tilaan suuntautuviin, saadaan jakautumaksi seuraava:

+ -tilaan suuntautuvat	- -tilaan suuntautuvat
------------------------	------------------------

Liikkeen suuntaa merkitsevien motifeemien moniselitteisyydestä huolimatta liikkeen pääsuunta on oletetusta yhteiskunnallisesti epätydyttävästä tilasta kohti yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa. Näiden laskelmien ulkopuolelle on jätetty konfliktitilannetta merkitsevät motifeemit, jotka eivät suuntaudu tilaan tai toiseen, vaan joista ilmenee ainoastaan kahden oppositiiorakenteen välinen konflikti, jossa molempiin tiloihin (+ -tilaan ja - -tilaan) suuntautuvat voimat kumoavat toisensa.

Yhteenvetona yksittäisistä motifeemeistä nähdään, että perustilana on yhteiskunnallisesti epätydyttävä tila, jossa vallitsee tietoisuus yhteiskunnallisesti tyydyttävästä tilasta ja tietoinen liike yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa kohti.

2. Motifeemien dynamiikka

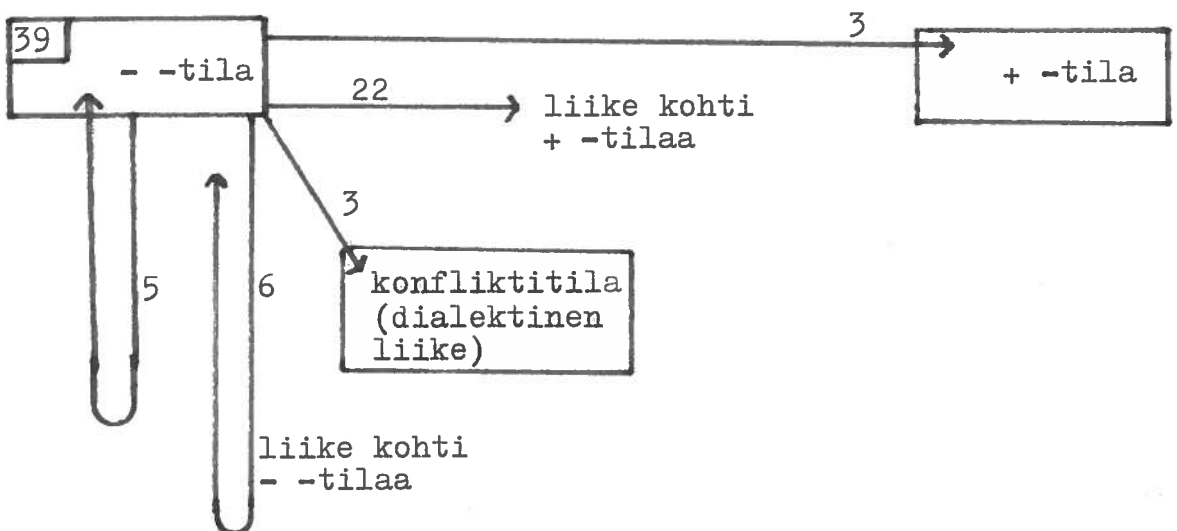
Motifeemien muodostamia motifeemisekvenssejä ja motifeemiketjujen dynamiikkaa voidaan eritellä ainoastaan dynaamisissa arkkiveisuissa, koska staattisissa arkkiveisuissa ei ole liikettä merkitseviä motifeemejä laisinkaan. Vastaavasti dynaamisissa arkkiveisuissa ei ole lainkaan sellaisia arkkiveisuja, joissa olisi pelkkää tilaa tai tietoisuutta merkitseviä motifeemejä. Mikäli dynaamisissa arkkiveisuissa onv vain yhdestä motifeemista muodostuneita arkkiveisuja, on kyseisen motifeemin oltava liikettä tai liikkeen vaihetta merkitsevä.

Arkkiveisujan rakenteesta ei ole syytä etsiä mitään perusmuotoa, joka pohjautuisi tiettyyn motifeemisekvenssiin, mutta työhypoteesiksi voidaan ottaa oletttamus, että dynaamisissa arkkiveisuissa, joihin motifeemien dynamiikkaa tutkittaessa on keskityttävä, on perusoppositioparina kaksi tilaa, puutteen tila ja onnen tila, joita vastaavat yhteiskunnallisesti epätydy-

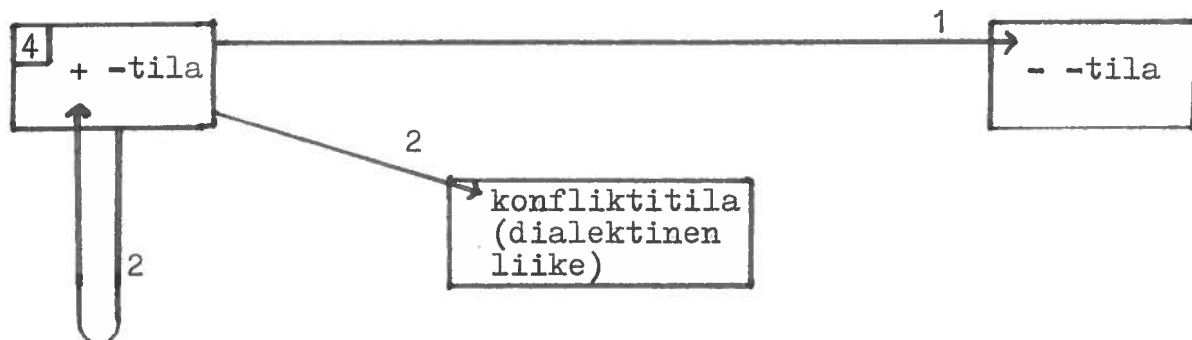
dyttävä tila ja yhteiskunnallisesti tyydyttävä tila. Aluksi tarkastellaan sitä tilaa, joka on vallitsevana alkutilana dynaamisissa arkkiveisuissa. Yksittäisten motifeemien esiintymistiheyden perusteella voidaan olettaa, että myös alkutilaa merkitsevistä motifeemeista yhteiskunnallisesti epätydyttävää tilaa merkitsevät ovat vallitsevana ryhmänä.

Dynaamisia arkkiveisuja on kaikkiaan 100. Syntagmaattisesti etenevän motifeemiketjun lähtöasetelmana on 39 arkkiveisun motifeemiketjussa --tila, ja ainoastaan 4 arkkiveisun motifeemiketjun lähtöasetelma on +-tila. 57 dynaamisessa arkkiveisussa motifeemiketjun syntagmaattinen eteneminen alkaa liikettä tai liikkeen vaihetta merkitsevästä motifeemista.

Yhteiskunnallisesti epätydyttävästä tilasta lähtevistä syntagmaattisista motifeemiketjuista 25 suuntautuu +-tilaan, mutta ainoastaa kolme päättyy +-tilaan, sillä 22 jää +-tilaan suuntautuvaan liikkeeseen. Yhteiskunnallisesti epätydyttävästä tilasta lähtevistä motifeemiketjuista 3 jää suunnaltaan määrittelemättömään konfliktitilaan, 6 jaa liikkeeseen kohti --tilaa, ja 5 päättyy takaisin yhteiskunnallisesti epätydyttävään tilaan. Kaaviona tämä ryhmä voidaan esittää seuraavasti:

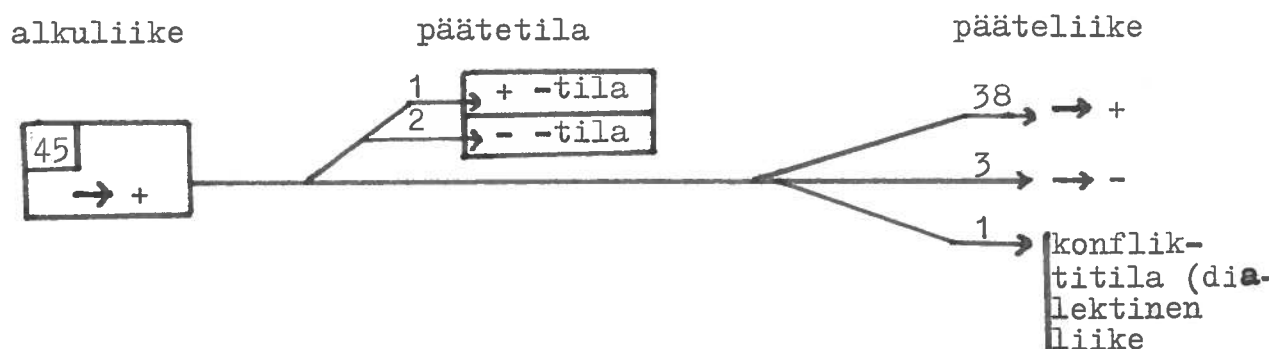

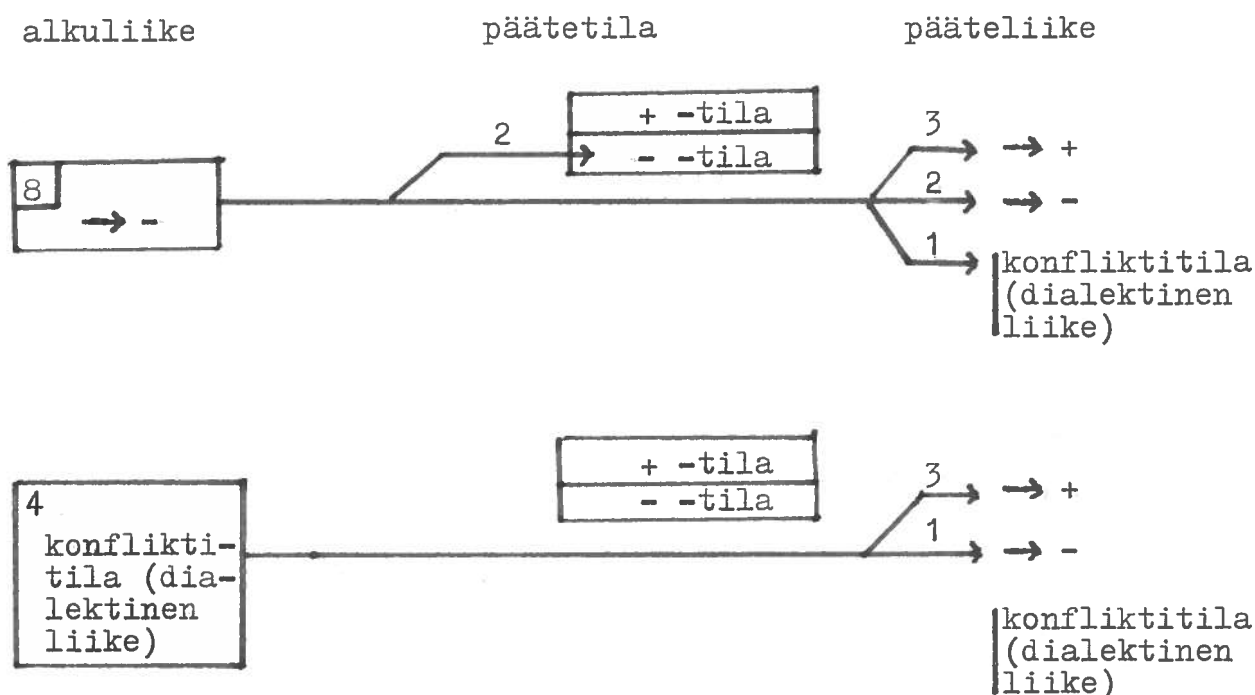
Yhteiskunnallisesti tyydyttävästä tilasta lähtee ainoastaan neljä syntagmaattista motifeemiketjua, joista kaksi palautuu takaisin + -tilaan, yksi päättyy - -tilaan ja kaksi jää suunnaltaan määrittelemättömään dialektiseen liikkeeseen:

Syntagmaattisista motifeemiketjuista 57 lähtee liikkeestä tai jostain liikkeen vaiheesta. Yhteiskunnallisesti tyydyttävän + -tilan suuntaan lähtee 45 ja yhteiskunnallisesti epätydyttävän - -tilan suuntaan lähtee 8 motifeemiketjua. Suunnaltaan määrittelemätön dialektinen tai konfliktitilanne on neljän motifeemiketjun lähtökohtana. Liikkeestä lähtevistä motifeemiketjuista ainoastaan yksi päättyy + -tilaan ja neljä - -tilaan. Liikkeestä alkavista motifeemiketjuista ylivoimainen enemmistö päättyy myös liikkeeseen: 44 päättyy liikkeeseen kohti + -tilaa, kuusi päättyy liikkeeseen kohti - -tilaa ja kaksi päättyy suunnaltaan määrittelemättömään konfliktitilaan tai dialektiseen liikkeeseen.

Liikkeestä alkavien motifeemiketjujen kulku alkumotifeemista päämotifeemiin voidaan esittää kolmella seuraavalla kaaviolla:

Motifeemiketjujen dynamiikan tarkastelun perusteella voidaan todeta, että muutamien poikkeuksien aiheuttamaa tasaista hajontaa lukuun ottamatta motifeemiketjujen lähtötilana työväenkirjallisuuden yhteiskuntakriittisissä arkkiveisussa on yhteiskunnallisesti epätydyttävä tila tai liike kohti yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa. Motifeemiketjut päättyvät useimmiten (66 %) liikkeeseen kohti yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa. Suljetut, tilasta liikkeen kautta toiseen oppositiotilaan siirtyvät arkkiveisut ovat poikkeuksellisia (ainoastaan 4 %). Tutkittavissa arkkiveisussa tavallisin ratkaisu on jättää rakenne avonaiseksi + -tilaa kohti suuntautuvaksi liikkeeksi.

Työväenkirjallisuuden yhteiskuntakriittisten arkkiveisujen motifeemien ja motifeemien dynamiikan kaksi tunnusomaista piirrettä ovat a) vallitseva epätydyttävä yhteiskunnallinen tila ja b) avoin päättemotifeemi, jossa liike jatkuu yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa kohti.

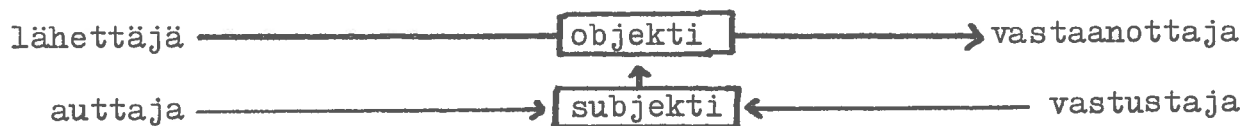
VI OPPOSITIORAKENTEIDEN ELEMENTIT

Työhypoteesin mukaan tutkimuksen kohteena olevissa arkkiveisuissa on rakenteen dominanttina tekijänä binaarinen oppositiorakenne, joka ilmenee paitsi dynaamisena liikkeenä kahden oppositiossa olevan tilan välillä myös kahtena merkkien rakennjärjestelmänä, jotka muodostavat hierarkisen ja laajoista aatteellisista ja kollektiivisista kehistä yhä suppenevasti yksilöityihin elementteihin päätyvät vastakkaiset rakennekokonaisuuudet. Rakenteen muodostavat elementit, jotka tässä tapauksessa eivät ole pelkästään kielellisiä yksiköjä eivät henkilörakenteen elementtejä. Koska arkkiveisujen kieli on kärjistettyä ja pelkistettyä ja henkilörakenteiden suhteet ovat varsin suoraviivaisesti positiivisia tai negatiivisia, muodostuvat arkkiveisujen oppositiorakenteiden merkit yksittäiseksi sanamerkeiksi pelkistettävistä henkilöistä, sosiaalisia asemia, instituutioita, yhteiskuntaluokkia tai yhteiskunnallisia aatteita merkitsevistä elementeistä.

Elementtien perushierarkia voidaan jakaa kolmeen tasoon, joista tässä tutkimuksessa käsitellään kahta laajinta. Laajin ja rajoiltaan vaikeimmin määriteltävä on merkkien aatteellinen taso, jossa toiminnan subjekteina ja objekteina ovat yksilöiden ja yhteiskunnallisten luokkien toimintaa säätelevät tai näiden toiminnan tuloksiksi määriteltävät idearakenteet ja aaterakenteet. Toisena tasona on merkkien kollektiivinen taso, jolloin merkin rajaama käsitealue sisältää yhteiskuntaluokkia tai yhteiskunnallisia instituutioita tai näiden osia, ilman että päädytään kuitenkaan yksilöityyn luokan tai instituution edustajaan. Kolmantena ja yksilöidyimpänä merkkiryhmänä on

yksilötaso, jossa kukin merkki tarkoittaa vain tiettyä kollektiivisen joukon edustajaa. Yksilötason merkkejä ei työssä käsitellä, koska yksilötason merkit on tavallisesti otettu arkiveisuihin vain konkretisoimaan jotain tiettyä yhteiskuntaluokkaa, instituutiota tai aatetta. Näillä yksilötason merkeillä ei ole ratkaisevaa merkitystä kahta oppositiorakennetta tutkittaessa, koska arkiveisujen henkilöiden väliset suhteet ovat äärimmilleen pelkistettyjä, ja henkilöt toimivat vain instituutioiden, aatteiden ja yhteiskuntaluokkien stereotyyppisinä edustajina.

Arkiveisujen binaarista oppositiorakennetta voidaan selventää sijoittamalla motifeemien ja motifeemiketjujen dynamiikan analyysissä havaitut kaksi perustilaa, yhteiskunnallisesti tyydyttävä tila ja yhteiskunnallisesti epätydyttävä tila Greimasin osoittamaan myyttiseen aktanttimalliin, jossa perustana on objekti, jota subjekti tavoittelee, ja jossa subjektin suhdetta objektiin määrittävät auttaja ja vastaanottaja. Myyttisessä aktanttimallissa esiintyvät myös lähettäjä ja vastaanottaja, joilla ei kuitenkaan ole tässä työssä merkitystä oppositiorakenteen selventäjänä:

Greimas on sijoittanut esimerkiksi kaavioon marxilaisen ideologian aktantit: subjekti on ihminen, objektina on luokaton yhteiskunta, vastustajana on porvariluokka, auttajana työväenluokka, lähettäjänä historia ja vastaanottajana ihmiskunta.¹

---

1. Greimas 1980, s. 205-207.

Tämän aktanttimallin kaavion objektin voidaan katsoa merkitsevän tutkimuksen kohteena olevien arkkiveisujen rakenteessa tyydyttävää yhteiskunnallista tilaa. Auttaja ja vastustaja voidaan käsittää kahdeksi oppositiorakenteeksi, jotka määrittävät toiminnallaan ja asemallaan subjektin suhdetta objektiin, yhteiskunnallisesti tyydyttävään tilaan. Vasta rakenne-elementtien analyysillä voidaan kuitenkin ratkaista, ovatko vastustaja ja auttaja käsitettävissä ainoastaan porvariluokaksi ja työväenluokaksi, vai ovatko kummankin oppositiorakenteen merkkirakennelmat osoitettavissa laajemmiksi ja hierarkisesti järjestyneiksi.

Tässä rakenne-elementtien analyysissä ei eritellä yksittäisiä merkkejä, koska ne on analysoitu jo dynaamisten arkkiveisujen rakenneanalyysissä ja esitelty kahtena tasoryhmänä staattisten arkkiveisujen rakenneanalyysissä. Merkkien jakautumisen perusteet positiiviseen ja negatiiviseen rakennekokonaisuuteen on käsitelty luvussa tutkimusmetodi.

a) aatteellinen taso

positiivinen rakenne:

positiivisesti konnotoidut yleiset inhimilliset aatteet (edistys, vapaus, totuus, ihmisuus...)

työväenluokan aatteet (Marxin teorialat, sosialismi, luokkaviha, työväen aate...)

laillisuus aatteena (laki)

uskonto (Taivaan Jumala, Jeesus, Luoja ...)

negatiivinen rakenne:

negatiivisesti konnotoidut yleiset inhimilliset aatteet (taantumus, sorto, raakuus, anarkia...)

laillisuus aatteena (laki, lakikirjat, oikeudet...)

uskonto (uskonto, Jumala, taivaallinen isä ...)

Aatteellisella tasolla merkkirakennelmista laajimmat ovat sekä positiivisessa että negatiivisessa rakenteessa yleiset inhimilliset ideat ja aatteet, jotka on esitetty positiivisessa

tai negatiivisessa kontekstissa, tai joilla on jo sinänsä voimakas konnotaatio. Positiivisessa rakenteessa muodostavat seuraavan laajan kokonaisuuden työväenluokan aatteet, joita ei vastaavasti negatiivisessa rakenteessa ole lainkaan. Positiivisessa rakenteessa pieninä ryhminä ovat myös laillisuus aatteena sekä uskonto, jotka koostuvat kuitenkin vain muutamista yksittäisistä merkeistä. Laillisuus ja uskonto muodostavat sen sijaan huomattavasti laajemman merkkikokonaisuuden negatiivisessa rakenteessa.

b) kollektiivinen joukkotaso

positiivinen rakenne

kansa ja sen positiivisesti konnotoidut erittelemättömät osat (kansa, rahvas, koko kansa, rehellisten rivit...)

alemmat yhteiskuntaluokat (köyhälistö, sairaat, puutteessa elävät...)

taloudellisesti alisteisessa asemassa olevat tilattomat ja työväenluokka (tilattomat, vuokratilajelijät, palkkatyöntekijät...)

työväenluokan puolueorganisaatio, puolueen jäsenet ja työväenluokan aatteen omaksuneet (punaiset, sosialistit, punakaartilaiset...)

instituutiot (valtiovalta ja oikeuslaitos)

negatiivinen rakenne

erittelemättömät negatiivisesti konnotoidut kansan osajoukot (keikari, narrit, syöttöläislaiskuri...)

hallitseva kansanosajoukko ja ylempät yhteiskuntaluokat (herrat, hallitsijat, sortajat...)

positiivista rakennetta vastaan toimivat alemmien yhteiskuntaluokkien osat (lakonrikkurit, petturit...)

taloudellisesti alistavassa asemassa olevat työnantajat ja maanomistajat (tilalliset, isännät, yhtiön herrat...)

työväenluokkaa vastustavat puolueorganisaatiot, puolueitten jäsenet ja puolueitten aatteet omaksuneet (lailliset, porvaripuolueet, suomettarelaiset...)

instituutiot (valtiovalta, oikeuslaitos, virkavalta, kirkko, pankki- ja kauppainstituutiot)

Kollektiivisella joukkotasolla suurimpina ryhminä positiivisessa rakenteessa ovat kansa ja sen positiivisesti konnotoidut osat, alemmat yhteiskuntaluokat, taloudellisesti alistei-

sessä asemassa olevat tilattomat ja työväenluokka sekä työväenluokan puolueorganisaatio. Positiiviseen rakenteeseen kuuluvat myös poikkeustapauksina muutamasta elementistä muodostuneet instituutiot valtiovalta ja oikeuslaitos. Pääasiallisesti nämä kaksi instituutiota kuuluvat negatiiviseen rakenteeseen.

Negatiivisen rakenteen suurimmat ryhmät ovat tarkemmin erittelemättömät negatiivisesti konnotoidut kansanosat, hallitseva kansanosa ja ylemmät sosiaaliluokat, taloudellisesti alitavassa asemassa olevat työnantajat ja maanomistajat, erilliset yhteiskunnallis-taloudelliset instituutiot sekä työväenluokkaa vastustavat puolueorganisaatiot. Pienen elementtiryhmän muodostavat positiivista rakennetta vastaan toimivat alemmien yhteiskuntaluokkien osat.

PÄÄTÄNTÖ

Suuresta arkkikirjallisuuden joukosta, jonka valtakausi Suomessa kesti 1870-luvulta 1910-luvulle, on tutkimuksessa rajattu rakenneanalyysin kohteeksi työväenkirjallisuuteen kuuluvat yhteiskuntakriittiset arkkiveisut, joiden julkaisuajankohdan rajoina ovat vuodet 1905 ja 1918. Arkkikirjallisuudesta on voitu erottaa lähinnä muodon perusteella arkkiveisujen osajoukko, jonka tunnuksina ovat runomuotoisuus, painoarkin käyttäminen peruspainoyksikkönä sekä suhteellisesti myös anonyymit ja oppiasaamattomat kirjoittajat, katukaupustelun käyttäminen markkinointitapana sekä kohderyhmäksi pääasiallisesti tarkoitettut alemmat sosiaaliluokat.

Arkkiveisujen kokonaisjoukko on traditionaalisesti jaoteltu hengellisiin ja maallisiin, ja viimeksi mainittu osajoukko on edelleen eriteltävissä viihteellisiin arkkiveisuihin, moraaliteettiarkkiveisuihin ja yhteiskuntakriittisiin arkkiveisuihin. Arkkiveisujen osajoukkojen rajat ovat häilyviä ja suhteellisia, mutta työssä on keskitytty yhteiskuntakriittisten arkkiveisujen osajoukon määrittämiseen yleisten yhteiskuntakriittisen kirjallisuuden kriteereiden perusteella. Yhteiskuntakriittisistä arkkiveisuista on vielä rajattu pois ne arkkiveisut, jotka eivät noudata työväenkirjallisuuden ideologisia ja kohderyhmän määrittelyyn perustuvia rajauskriteerejä. Työväenkirjallisuuteen kuulumisen ja yhteiskuntakriittisyys erillisenä rajauskriteereinä ovat varsin suhteellisia, koska yksittäinenkin arkkiveisu ja varsinkin saman tekijän useista arkkiveisuista koottu arkkivihko saattaa liikkua janalla, jonka toisessa päässä on äärimmäisen propagoiva tendenssirunouden muoto ja toi-

sessä päässä kritiikitön ja epäinformatiivinen viihteellisyys. Yhdessä käytettynä kriteerit kuitenkin antavat riittävän ja toisiaan vahvistavan rajausperusteen, jotta tutkimukseen soveltuva arkkiveisujen osajoukko on saatu muodostettua.

Arkkikirjallisuus on sisällöltään varsin pelkistettyä ja sen eri elementtien suhteet ovat vähemmän kompleksisia kuin useimmissa muissa kirjallisuudenlajeissa. Samaan osajoukkoon kuuluvien arkkiveisujen sisällön rakenne on tutkimuksessa voitu todeta tiettyjä motifeemeja toistavaksi ja sangen homogeeniseksi. Osa arkkikirjallisuutta läheneekin propagandistista kirjallisuutta. Se keskittyy yksittäisiin ilmiöihin, joita tutkitaan valikoivasti arvottaen ja samalla antaen ohjeita toivottuihin aate- ja käyttäytymismalleihin.¹ Osin tendenssirunoudeksi katsottavaa arkkikirjallisuutta ei ole mielekästä analysoida esteettisesti arvottaen, vaan rakenneanalyysiin keskittyen.

Työväenkirjallisuuteen kuuluvat yhteiskuntakriittiset arkkiveisut muodostavat osan sen luoneen kollektiivisen luokan maailmankuvaa. Yksittäisiä subjekteja, arkkikirjailijoita, ei tosin voida juurikaan osoittaa eikä todistaa heidän sidoksisuuttaan työväenluokan aatekäsitykseen ja maailmankuvaan, mutta tutkimuskohteena olevan arkkiveisumateriaalin luonne, sisältö, aateväritys ja kohderymä sitoo ne yhteneväksi osaksi työväenluokan kollektiivisen tajunnan ilmausta ja maailmankuvaa.

Työväenkirjallisuuden yhteiskuntakriittisten arkkiveisujen struktuurianalyysi osoittaa, että niiden maailmankuvastruktuurin olennaisena osana on kahteen oppositioon jakautunut yhteiskunnallis-historiallinen tila, jossa yhteiskunnallisesti epätyy-

---

1. Karkama 1979, s. 77.

dyttävä tila on vallitseva. Tila ei kuitenkaan ole staattinen, sillä tietoisena tendenssinä on liike kohti yhteiskunnallisesti tyydyttävää tilaa. Tämän tilasta toiseen suuntautuvan liikkeen subjekteina ja objekteina on kaksi oppositiossa olevaa hierarkisesti järjestynyttä elementtirakennelmaa. Molemmat rakennelmat jakautuvat aatteelliseen, kollektiiviseen joukkotasoon ja yksilötasoon. Aatteellisen tason rakenne on varsin selkiytymätön, sillä aatteelliset elementit määritellään kahden oppositorakenteeseen kuuluviksi lähinnä negatiivisilla ja positiivisilla konnotaatioilla. Kollektiivisen joukkotason elementit jakautuvat negatiivisessa rakenteessa yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin instituutioihin sekä ylempiä sosiaaliluokkia merkitseväksi merkkikokonaisuudeksi. Positiivisessa rakenteessa kollektiivitaso muodostuu alemmista sosiaaliluokista, joille ei ole annettu yhtä tarkkoja rajoja kuin negatiivisessa rakenteessa. Yksilötason elementtien merkit konkretisoivat kollektiivisen joukkotason merkit yksilöidyiksi esimerkeiksi, ja niillä pyritään sitomaan struktuurin aatteellisen ja kollektiivisen tason elementit reaalin todellisuuden aikaan, paikkaan ja henkilöihin.

Työväenkirjallisuuden yhteiskuntakriittisten arkkiveisujen valtakautena vuosina 1905-1918 laajamittaisen arkkikirjallisuuden edellytyksenä oli historiallis-yhteiskunnallinen tilanne, jossa vallitsi arkkiveisuille riittävä mutta ei kehittyneemmille tiedotusvälineille sopiva teknis-taloudellinen kehitysvaihe yhdistyneenä propagoivaan tiedotustarpeeseen. Kohderyhmää ei myöskään voitu tavoittaa riittävän laaja-alaisesti muilla tiedotusvälineillä, ja arkkiveisujen muoto noudatti

myös traditionaalisen lyriikan ja kansanlaulujen muotoa, joka teki todennäköisesti viestinnän helpommin välitettäväksi kohderyhmälle. Viihteen ja uskonnollisen maailmankuvan levittäjänä aiemmin toiminut arkkiveisukirjallisuus oli myös helposti muutettavissa työväenkirjallisuuden yhteiskuntakriittisen maailmankuvan viestintävälineeksi. Arkkikirjallisuuden ja erityisesti aatteellisen arkkikirjallisuuden syntyyn, kasvamiseen ja häviämiseen vaikuttavat syyt ovat ilmeisesti yhteiskunnan kulloisestakin kehitysvaiheesta riippuvaisia ja yleisiä, ja arkkiveisut ovat - myös eräiden alikehittyneiden maiden nykyisin toimivan arkkikirjallisuuden tuotannon perusteella - ilmaus yhteiskunnassa vaikuttavien luokkien ja valtastruktuurien liikkeestä tietyssä teknis-taloudellisessa kehitysvaiheessa.

TUTKIMUSMATERIAALI

I TUTKIMUKSESSA KÄYTETYT SUOMESSA VUOSINA 1905-1918 JULKAIS- TUT TYÖVÄENKIRJALLISUUTEEN KUULUVAT YHTEISKUNTAKRIITTISET ARKKIVEISUT

Yksittäiset arkkiveisut on lueteltu arkkiveisuvihkojen sisältö-
luetteloissa. Arkkiveisuvihkot ovat samassa pääsanan mukaisessa
aakkosjärjestyksessä kuin Arvid Hultinin vuonna 1931 julkaise-
massa luettelossa Helsingin Yliopiston Kirjaston arkkikirjalli-
suudesta. Mikäli kirjoittaja on myöhemmin saatu selville, on
hänen nimensä tai nimimerkkinsä arkkiveisuvihkojen pääsanaa
seuraavissa täsmentävissä tiedoissa.

- AIKAMME LAULUJA 1917 = Aikamme lauluja. Kirjoittaja nimi-
merkki Eksymä. Sisältö: Uuden ajan
koittaessa; Elintarvelaulu; Uusi
senaatti; Kansan miliisi. Viipuri
1917.
- AIWAN UUSIA LAULUJA 1910 = Aiwan uusia lauluja. Kirjoittaja
tuntematon. Sisältö: Herra paroonin
laulu; (Markkinapojan laulu).
Viipuri 1910.
- GUSTAFSSON 1917 I = Ajan aallot. Kirjoittaja K.A. Gus-
tafsson. Sisältö: Ajan aallot;
Kun ihminen muuttuu; Porvarien uni;
Myrkky-juomat. Helsinki 1917.
- GUSTAFSSON 1917 II = Elämän taistelu. Kirjoittaja K.A.
Gustafsson. Sisältö: Elämän tais-
telu; Veljeys runo; Lahtarien ryös-
tö laukossa; Taantumuksen runo.
Helsinki 1917.

- HAUSKOJA KUPLETTILAULUJA = Hauskoja kuplettilauluja I. Kirjoittaja K. L-nen (todennäköisesti K.Lempinen). Sisältö: Eduskunnan I 1909 woima; Laulu Perttilästä; Suomettarelaiten toivo; (Kihlaus); (Vanhan pojan iltamatka); Laulajapoika; Kotkan puoluepäivät; Rikkahien riemut; (Ajuri); (Amerikan tytöt); Nöyrtyneet. Mikkeli 1909.
- HUTTUNEN 1917 = Kolme hauskaa runoa. Kirjoittaja Antti Huttunen. Sisältö: Rasputin; Piikin ampuja; Sortunut neito; Helsinki 1917.
- ITKONEN 1912 I = Balkanin sotalaulu eli Uusi Sibyllan ennustus. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Tampere 1912.
- ITKONEN 1912 II = Kaksi uutta laulua. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Sisältö: Lakonrikkurin riemumarssi; Lakonrikkurin elämän työn kirous. Tampere 1912.
- ITKONEN 1912 III = Korkia Veisu. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Tampere 1912.
- ITKONEN 1912 IV = Laulu Pirkkalan kirkkoherra Ebelingistä. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Tampere 1912.
- ITKONEN 1912 V = N.k. Nahka-Virtanen. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Tampere 1912.
- ITKONEN 1912 VI = Titanic-Laulu. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Sisältö: Titanic-Laulu; (Titanic hymni). Tampere 1912.

- ITKONEN 1912 VII = Trubaduurilaulu. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Tampere 1912.
- ITKONEN 1912 VIII = Tuulimyllärit eli Aliluutnantti Blåfiäldt'in ja Vilho Pekosen poliisimestaritoiminta. Kirjoittaja nimimerkki Mooses.(Vilho Itkonen). Tampere 1912.
- ITKONEN 1912 IX = Uusi hauska ja aaterikas kupletti. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Tampere 1912.
- ITKONEN 1912 X = Uusi leikillinen ja ajanmukainen Junttalaulu Kotkasta Tampereelle muuttaneesta poliisi Sikasesta. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Tampere 1912.
- ITKONEN 1912 XI = Vangin linnalaulu eli Ihmissielun hyminää kapitalismin kammioista. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Tampere 1912.
- ITKONEN 1913 I = Hyvästijättölaulu. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Tampere 1913.
- ITKONEN 1913 II = Kaksi hauskaa laulua Nokiasta. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Sisältö: Nokian tunnelipoikain laulu; Nokia ennen ja nyt. Tampere 1913.
- ITKONEN 1914 I = Kaksi tämän ajan laulua. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Sisältö: Hulikaanilaulu; Rokotuspakosta y.m. Pirkkalassa. Tampere 1914.
- ITKONEN 1914 II = Laulu Ikaalisten joukkomyrkytyksestä. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Tampere 1914.

- ITKONEN 1914 III = Merkillinen katulaulu. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Sisältö: Uusi katulaulu Tampereen jalkinetehtaan lakonrikkureista. Tampere 1914.
- ITKONEN 1914 IV = Uusi Korkea Veisu. Kolmas uusittu painos. Kirjoittaja nimimerkki Mooses (Vilho Itkonen). Tampere 1914.
- IVALAULUJA I 1917 = Ivalauluja I. Kirjoittaja nimimerkki Masala. Sisältö: Kulassiparooni; "Poiskotti"-marssi; "Lahtarin" valitus. Helsinki 1917.
- JÄRWINEN 1918 = Rintamalla syntyneitä kumouslauluja. Kirjoittaja E. Järwinen. Sisältö: Punaisten tykkimiesten marssi; Poliittikkaa. S.l. 1918.
- KAASINEN 1910 I = Huwiksi ja huojennukseksi. Kirjoittaja J.P. Kaasinen. Sisältö: (Rannalla); Wesityöläisten laulu; (Odottava); (Kehräjä); Wesityöläisten marssi. Viipuri 1910.
- KAASINEN 1910 II = Kansan kannel ja Kannel laulut. Kirjoittaja J.P. Kaasinen. Sisältö: Suomi ja suomalaiset; Kansalle; Tulewaisuuteen. Viipuri 1910.
- KAASINEN 1910 III = Kuherruksia. Kirjoittaja J.P. Kaasinen. Sisältö: (Laulusta ja lemmestä); Köyhän laulu. Viipuri 1910.
- KAASINEN 1910 IV = Uusia lauluja Olojen kuwauksia. Kirjoittaja J.P. Kaasinen. Sisältö: (Salon Helmi); Osattoman laulu; (Juomari pojan laulu); (Joenrannan kukka). Viipuri 1910.
- KAKSI ILOISTA LAULUA 1906 = Kaksi iloista laulua. Kirjoittaja tuntematon. Sisältö: (Rovastin kym-

- menykset); Miljuneeri kupletti.
Helsinki 1906.
- KAUPPILA 1911 = Laulu Orjalaiwasta. Kirjoittaja
Taneli Kauppila. Viipuri 1911.
- KORKEA WEISU 1906 = Korkea weisu Puristuslaillisuuden
kunniaksi. Kirjoittaja tuntematon.
Helsinki 1906.
- KRUUSI 1905 = Lauluja Suuresta Lakosta. Kirjoit-
taja Jeremias Kruusi. Sisältö:
Suuresta lakosta ja Suomen sodasta;
Kansalaisten laulu; (Urhollinen
marssi); (Suomelle). Viipuri 1905.
- KRUUSI 1906 = Uusia lauluja kansalle opetukseksi.
Kirjoittaja Jeremias Kruusi. Sisäl-
tö: Perustuslaillisten riemu marssi;
(Naisten käskyt miehille); (Naisten
ewankeljumi); (Nyky aikaisten avio-
miesten rukous); (Neito nuori mik-
sis ryöstit). Viipuri 1906.
- KRUUSI 1907 = Uusia mieltä kiinnittäviä lauluja.
Kirjoittaja Jeremias Kruusi. Sisäl-
tö: Sosialismin waltikka; (Rakkau-
den suru merellä); Laulu Sawon ja
Nurmeksen rautatiestä. Viipuri 1907.
- KRUUSI 1908 = Uusia lauluja kansalle. Kirjoittaja
Jeremias Kruusi. Sisältö: Laulu ny-
kyisestä ajasta ja luokkataistelus-
ta; Laulu papista ja sanan kuuli-
joista; (Perustuslaillinen konsert-
ti); (Maamme laulu Suomettarelais-
ten kokouksessa). Viipuri 1908.
- KUJALA 1907 = Hauskoja Kuplettilauluja. Kirjoitta-
ja Juho Kujala. Sisältö: Pimeydestä
valoon; Huonot ja "paremmat"; Saa-
liinjaolla; (Kalastajat); (Wanhain

- piikain laulu); (Joonas Niinivessä),
Porvoo 1907.
- KUJALA 1908 = Hauskoja kuplettilauluja II. Kirjoittaja nimimerkki Laulajapoika (Juho Kujala). Sisältö: Pyhä liitto; Kuusisataatuhatta; Laulu Laukon häädöistä; Uusi maanvuokralaki; Kupletti. Porvoo 1908.
- KUJALA 1910 - Hauskoja kuplettilauluja III Uusi Sionin Kannel. Kirjoittaja nimimerkki Laulajapoika (Juho Kujala). Sisältö: Itsewalties; Senaattorin laulu; Wiinasenaatilla; Papin laulu; Porwarien riemuwirsi; Hallituksen woittolaulu; Uusi keksintö; (Yl'oppilas); Kinkereillä; (Kallion kapakan puoltajat). Porvoo 1910.
- KUMPULAINEN 1917 = Sota ja patterityö. Kirjoittaja Ida Sofia Kumpulainen. Helsinki 1917.
- KUPLETTILAULU 1909 = Kuplettilaulu. Kirjoittaja tuntematon. Sisältö: Kupletti. Tampere 1909.
- LAULU LAUKON HÄÄDÖISTÄ 1913 = Laulu Laukon häädöistä. Kirjoittaja tuntematon. Kuopio 1913.
- LAULU TAMPEREEN MILJONAKAVALLUKSISTA = Laulu Tampereen miljoonakavalluksista. Kirjoittaja nimimerkki Nälän Tuttu. Porvoo 1912.
- LAULU TORPPARIHÄÄDÖISTÄ 1913 = Laulu torpparihäädöistä. Kirjoittaja tuntematon. Kuopio 1913.
- LEIVO 1917 = Vallankumousrunoja ja vapaa-aatteisia lauluja I. Kirjoittaja Lauri Leivo. Sisältö: Vallankumous; Koston päivä; Nikolain valitusvirsi; (Salomon korkia veisu). Helsinki 1917.

- LEIVO 1918 = Vallankumousrunoja ja vapaa-aatteisia lauluja III. Kirjoittaja David Leivo. Sisältö: Viimeinen melske; Vapaus; Laulu "Lahtarikaartista"; "Kirkon meininki". Helsinki 1918.
- NELJÄ LAULUA 1917 = Neljä laulua. Kirjoittaja tuntematon. Sisältö: 8-tuntisesta työpäivästä; (Rasputin); (Vaikk'ilon päivät päättyivät); Entinen poliisi. Helsinki 1917.
- NELJÄ UUTTA LAULUA 1912 = Neljä uutta laulua maanvuokraajille. Kirjoittajat nimimerkit Aapo K., K.U., M.S. ja A.K. (A.Kaukanen). Sisältö: Maanvuokraajain marssi; Maanvuokraaja; Maalaisväestölle; Torpparinlaulu. Tampere 1912.
- NISUNEN 1911 = Pilalaulu. Kirjoittaja Arwid Nisunen. Sisältö: Rēissupojan pursilaulu. Mikkeli 1911.
- NISUNEN 1916 I = Kaksi laulua. Kirjoittaja Arwid Nisunen. Sisältö: (Missisipin rannalla); Raskas päiwätyö. Turku 1916.
- NISUNEN 1916 II = 3:me hauskaa laulua. Kirjoittaja Arwid Nisunen. Sisältö: Leppälahtelaisten riemumarssi; (Äidin muisto); Aurajoella. Pori 1916.
- NISUNEN 1916 III = 3:m humoorista laulua. Kirjoittaja Arwid Nisunen. Sisältö: (Miesten surulaulu kun uusi naispuolue perustetaan); Juorukello; (Waltion warssa). Pori 1916.
- NISUNEN 1917 = Kaksi Vallankumouslaulua sekä Yö Lontoonissa. Kirjoittaja Arwid Nisunen. Sisältö: Wallankumous marssi Wenäjällä; Wallankumous marssi; (Yö Lontoonissa). Viipuri 1917.

- NURHONEN 1915 = Muisto ja kansan lauluja. Kirjoittaja H. Nurhonen. Sisältö: Amerikan kaivosmiesten valssi; Yöllä; (Pettynyt); (Rakkaus); (Neula); En tietänyt. Helsinki 1915.
- PERUSTUSLAILLISTEN RIEMUMARSSI 1906 = Perustuslaillisten riemumarssi. Kirjoittaja todennäköisesti Kalle Joussinen. Tampere 1906.
- PUNAKAARTILAISEN LAULUJA I 1911 = Punakaartilaisen lauluja. Kirjoittaja nimimerkki J.K.R. Sisältö: Vankilassa; Haamu; (Pettyneen valitus); (Miksi enää--?); (Tuo yksi). Helsinki 1911.
- PUNAKAARTILAISEN LAULUJA II 1911 = Punakaartilaisen lauluja, 2:nen vihko. Kirjoittaja nimimerkki J.K.R. Sisältö: (Hei heilani); (Mun ystäväni); Vapauteen; (Sovintoon); (Lemmen anoja); (Elämässä); Helsinki 1911.
- PUNAKAARTILAISEN LAULUJA III 1911 = Punakaartilaisen lauluja, 3:s vihko. Kirjoittaja nimimerkki J.K.R. Sisältö: Raatajan rukous; Raataja; Edestä aattehen; Terve!; (Unhólassa). Helsinki 1911.
- RUNO LAULU 1909 = Runo Laulu. Kirjoittaja tuntematon. Pori. 1909.
- SALMI 1918 = Näky Viipurissa. Kirjoittaja Kustaa Salmi. Sisältö: (Näky Viipurissa); (Sotamiehen laulu); Sorrettujen marssi. Helsinki 1918.
- SANDELIN-WUORIO 1909 = Köyhälistön vapauslauluja. Kirjoittaja Svante Sandelin-Wuorio. Sisältö: Aatteemme; Nyt vääritys pois; Lippumme; Tunnussanamme; Oikeuden vaadintaan; Naisille; Tulkaa riviin; Aamu koittaa; Matkamme. Tampere 1909.

- SEYNIN LAULU 1917 = Seynin laulu. Kirjoittaja nimimerkki Faidon (Kössi Kaatra). Pori 1917.
- SYVÄNEN 1917 = Reissusällin tervehdys. Kirjoittaja Oskar Syvänen. Helsinki 1917.
- SYVÄNEN 1918 = Senaatin polska v. 1918. Kirjoittaja Oskar Syvänen. Sisältö: Senaatin polska; Vatihuusin laulu taivaan portilla; (Suomen tyttöjen kehtolaulu); Jusseilla viljaa viinaa. Helsinki 1918.
- TAIWAS- JA HELWETTI-
OPISTA 1911 = Taiwas- ja helwettiopista. Kirjoittaja tuntematon. Sisältö: Taiwas- ja helwettiopista; Papin rouwan paula. Kuopio 1911.
- TEITTINEN 1912 I = Pilavirsiä n:o 1. Kirjoittaja Otto Teittinen. Sisältö: Rikkurin laulu; (Tuulan tei); Muutama sana herroista. Mikkeli 1912.
- TEITTINEN 1912 II = Uusia huvilauluja. Kirjoittaja Otto Teittinen. Sisältö: Töllintekijä; Laulu Muuramesta; Suutarin laulu. Mikkeli 1912.
- TYÖVÄEN LAULUJA 1908 = Työväen lauluja. Kirjoittaja tuntematon. Sisältö: Puolan työväen marssi; Marseljeessi; Wapauden marssi; Pontewat mahat. Tampere 1908.
- UUDENAJAN AAMUN KOITTO
1906 = Uudenajan aamun koitto. Kirjoittaja tuntematon. Sisältö: Aamun sarastaessa; Punasenkaartin marssi; (Korkein walta); Uusi Työväenmarssi. Helsinki 1906.
- UUSI LAULU 1912 = Uusi laulu Työttömyydestä sekä yhteiskuntapolitiikasta. Kirjoittaja nimimerkki Juro. Sisältö: Laulu työttömille. Tampere 1912.

- UUSI SIONIN KANNEL IV
1911 = Uusi Sionin kannel IV. Toimittanut nimimerkki Laulajapoika (Juho Kujala). Sisältö: Isänmaan wirsi; (Noan arkki); Herran palvelijan naimareissut; Maha ponteva Suomenkin herroilla on; "Kunnanmiehiä"; (Joonas Niinivessä); Laulu Laukon häädöistä; Welka-isäntien rukous. Porvoo 1911.
- UUSI SIONINKANNEL V
1913 = Uusi Sioninkannel V. Toimittanut nimimerkki Laulajapoika (Juho Kujala). Sisältö: (Noan arkki); Tien-suun muorin waalireisu; Juorukellot; Suomea wallottamassa; "Uusimaan" laulu; Tahwo-rengin laulu Tuusulan herroille; Wiimeinen hallitsija; Lähetyswirsi; Tuomarin wirsi; Painokannisen wirastossa; Sanan mahti; (Mylärin Manta); Matkalaulu tiellä Porwooseen. Porvoo 1913.
- UUSIA LAULUJA 1911 = Uusia lauluja. Kirjoittaja nimimerkki O. L-n. Sisältö: Menneisyyden muisto; Oikea rekilaulu: Mikkeli 1911.
- UUSIA LAULUJA 1908 = Uusia lauluja, joidenka avulla pitkä taksvärkkipäiwä tuntuu hieman lyhemältä. Kirjoittaja tuntematon. Sisältö: Torppari-marssi; Költin polkka; Suurtilallisten kansallislaulu. Turku 1908.
- VALLANKUMOUKSEN MUISTO
1917 = Vallankumouksen muisto. Kirjoittaja nimimerkki Faidon (Kössi Kaatra). Sisältö: Pietari Paavalin linna; Wallankumouksen muisto. Pori 1917.
- WALLANKUMOUS LAULUJA
1918 = Wallankumous lauluja. Kirjoittaja tuntematon. Sisältö: Vallankumous

- marssi; Barrikaadi marssi. Lahti 1918.
- VAPAUSVIISUJA S.a. = Vapausviisuja I sarja. Kirjoittaja nimimerkki Vanha veitikka. Sisältö: Vallankumous marssi; Seynin surkeus; Tilinteon päivä; Sapelien säikähdys. S.l. S.a.
- VAPAUSVIISUJA II 1917 = Vapausviisuja II sarja. Kirjoittaja nimimerkki Vanha veitikka. Sisältö: Tokoin senaatti; Leijonalippu; Kun isät istuu; Taistelu 8 numerosta. Helsinki 1917.
- ÄLÄ LUE NÄITÄ RUNOJA 1912 = Älä lue näitä runoja. Kirjoittaja nimimerkki M. S.....g. Sisältö: (Sälli voitti); Rikas ja köyhä; (Kiusaus). Porvoo 1912

II VARSINAISEN TUTKIMUSMATERIAALIN ULKOPUOLELLE JÄÄVÄT
TYÖSSÄ KÄYTETY ARKKIVEISUT

- GOTTLUND 1846 = Uusia Suomalaisia lauluja N:o 5. Nyt ja ennen eli Vertaus Wanhasta ja Nykyisestä Elämän=laitasta. Kirjoittaja C.A. Gottlund. Sisältö: Nyt ja Ennen; Vertaus. Helsinki 1846.
- KALAKANGAS 1892 = Kaksi uutta laulua. Kirjoittaja J. Kalakangas. Sisältö: Wiiden hengen hukkuminen Tamperæen koskeen; Uusi laulu Kyttälästä. Tampere 1892.
- KANGAS 1906 = Kaksi Surullista Laulua. Kirjoittaja J.Kangas. Sisältö: Wiaporin Kapinasta; Suomalaisten Kapinasta Hakasalmen torilla Heinäkuun 2 p:nä 1906. Tampere 1906.

- KASELIUS 1878 = Kolme Laulua Nuorukaisten huwitukseksi. Kirjoittaja Frans August Kaselius. Sisältö: Sotilaan Terwetyt Turkin Sotatantereelta tullessa; Kyttäläisten jäykkä ponnistus sortajiansa vastaan; Nuorukaisten markkina lahja. Tampere 1878.
- LEHTO 1915 = Hauskoja lauluja. Kirjoittaja F. Lehto. Sisältö: Metsäkylän akkain joulutouhut; Työttömän laulu; Tehaantytön laulu. Helsinki 1915.
- NISUNEN 1917 = Nuorison lauluja, 1:nen vihko. Kirjoittaja nimimerkki A.N. (Arvid Nisunen). Sisältö: Taljakka laulu; Waltion warsa; Miesten surulaulu kun uusi naispuolue perustetaan; Kilju laulu; Juorukellot; Moskowan rakkausmarssi; Hanssin Jukka. Pori 1917.
- OVASKA S.a. I = Laulu Isänmaallisen Kansanliikkeen synnystä ja kehityksestä maassamme. Kirjoittaja Matti Ovaska. Viipuri, todennäköinen painovuosi 1934.
- OVASKA S.a. II = Varoitus- ja herätyslaulu Suomen Papistolle, joista osa on liittynyt IKL:ää kannattamaan sekä muista erihetyksistä. Kirjoittaja Matti Ovaska. Viipuri, todennäköinen painovuosi 1935.
- OVASKA 1936 = Laulu Sinimustajärjestön kapinallisten toiminnasta koulunuorisomme keskuudessa ja sen turmiollisesta kiihotustyöstä hallitusta vastaan maassamme. Kirjoittaja Matti Ovaska. Viipuri 1936.

- SALMI 1916 = Kulkuripojan laulu. Kirjoittaja Kustaa Salmi. Helsinki 1916.
- SOTA-LAULUJA 1918 = Sota-Lauluja. Kirjoittaja tuntematon. Sisältö: Sota-lauluja; Toinen laulu; Kolmas laulu; Neljäs laulu; Turku 1918.
- SUOMEN VALLANKUMOUS-
VEISU 1918 = Suomen vallankumousveisu, säkeitä sortuneen roistovallan muistoksi. Kirjoittaja nimimerkki Vekara. Turku 1918.
- SYVÄNEN 1917 = Vanhanpiian laulu. Kirjoittaja Oskari Syvänen. Helsinki 1917.
- TAKALA 1917 = Talonpojan arvo. Kirjoittaja Sanfrid Takala. Tampere 1917.
- VÄINÖLÄ 1915 = Kaksi Hauskaa kuplettia. Kirjoittaja R.Väinölä. Sisältö: Raskas työpäivä; Herttainen tyttö; Köyhän laulu, vakava. Tampere 1915.

IX LÄHDELUETTELO

1. Painamattomat lähteet

- Arkkikirjallisuutta s.a: Arkkikirjallisuutta. Jyväskylän yliopiston kirjaston luettelo. Jyväskylä s.a.
- Harvilahti 1976: Harvilahti, Lauri, Puolan kiertelevät laulajat. Suomalaisen ja vertailevan kansanrunoudentutkimuksen seminaariesitelmä. Helsingin yliopisto 1976.
- Heikkilä 1969: Heikkilä, Terttu, Titanic. Kansanrunoustieteen seminaariesitelmä. Helsingin yliopisto 1969.
- Hiisivaara 1968: Hiisivaara, Marjatta, Arkkiveisut Turkin sodasta. Suomalaisen ja vertailevan kansanrunoudentutkimuksen seminaariesitelmä (S 183). Helsingin yliopisto 1968.
- Kallio 1972: Kallio, Aili, Morsiamen esittämät kengitysitkut Inkerissä. Sisällön ja rakenteen analyysi. Folkloristiikan proseminariesitelmä. Turun yliopisto 1972.
- Nenola-Kallio 1974: Nenola-Kallio, Aili, "Onnikengät vai itkukengät?" Inkeriläisen morsiamen kengitysitkujen rakenneanalyysi. Folkloristiikan seminaariesitelmä. Turun yliopisto 1974.
- Suojanen 1974: Suojanen, Päivikki, Spontaani saarna: esitystilanne ja rakenne. Uskontotieteen lisensiaattityö. Turun yliopisto 1974.

Vilppula 1965: Vilppula, Matti, Aalonksi ja Emueli. Erään arkkiballadin taustaa. Kotimaisen kirjallisuuden ja suomalaisen ja vertailevan kansanrunoudentutkimuksen laudaturtyö. Helsingin yliopisto 1965.

2. Painetut lähteet

Apo 1974: Apo, Satu, Kansansadun struktuurien tutkimus. Strukturalismia, semiotiikkaa, poetiikkaa, s. 43-68. Toim. Satu Apo, Johanna Enckell, Osmo Kuusi ja Eero Tarasti. Helsinki 1974.

Asplund 1976: Asplund, Anneli, Suomalaista kansanmuusiikkia 2. Arkkiveisuja. Helsinki 1976.

Brémond 1970: Brémond, Claude, Morphology of the French Folktale. Semiotica II, 3. The Hague 1970.

Enckell 1974: Enckell, Johanna, Ranskalainen strukturalismi kirjallisuudentutkimuksessa. Strukturalismia, semiotiikkaa, poetiikkaa, s. 129-156. Toim. Satu Apo, Johanna Enckell, Osmo Kuusi ja Eero Tarasti. Helsinki 1974.

Fügen 1974: Fügen, Hans Norbert, Die Hauptrichtungen der Literatursoziologie und ihre Methoden. 6. Auflage. Bonn 1974.

Goldmann 1967: Goldmann, Lucien, Strukturalistis-geeneettinen menetelmä kirjallisuushistoriallisessa tutkimuksessa. Tekijät, tulkit, kokijat, s. 137-151. Toim. Irmeli Niemi. Helsinki 1967.

Greimas 1980: Greimas, A.J., Strukturaalista semantiikkaa. Tampere 1980.

- Gronow 1969: Gronow, Pekka, Työväen lauluperinne. Työväenliike kulttuuritekijänä, s. 53-69. Toim. Matti Hako. Tampere 1969.
- Hallikainen 1964: Hallikainen, Pertti, Rahvaanrunoilijat. Suomen kirjallisuus III, s. 74-106. Keuruu 1964.
- Hultin 1931: Hultin, Arvid, Luettelo Helsingin Yliopiston Kirjaston arkkikirjallisuudesta II. Maalliset arkkiveisut. Helsingin Yliopiston Kirjaston julkaisuja XII:2. Helsinki 1932.
- Hård af Segerstad 1974: Hård af Segerstad, Peder, Litteratursociologi. Acta universitatis upsaliensis. Studia Sociologica Upsaliensia 9. Uppsala 1974.
- Karkama 1971: Karkama, Pertti, Sosiaalinen konfliktromaani. Rakennetutkimus suomalaisen yhteiskunnallisen realismin pohjalta. Helsinki 1971.
- Karkama 1974: Karkama, Pertti, Marxilaisen ja strukturalistisen kirjallisuudentutkimuksen kosketuskohtia. Strukturalismia, semiotiikkaa, poetiikkaa, s. 205-223. Toim. Satu Apo. Johanna Enckell, Osmo Kuusi ja Eero Tarasti. Helsinki 1974.
- Karkama 1975: Karkama, Pertti, Teuvo Pakkalan romaanit. Oulu 1975.
- Karkama 1978: Karkama, Pertti, Marxilainen kirjallisuudentutkimus. Kirjallisuuden tulkinta ja opetus, s. 63-76. Toim. Ritva Haavikko. Tietolipas 80. Jyväskylä 1978.
- Karkama 1979: Karkama, Pertti, Sanataiteen suhde todellisuuteen. Oulu 1979.

- Kunene 1975: Kunene, Mazisi, Afrikkalainen kirjallisuus ja vastarintataistelu. Afrikkalainen kirjallisuus tänään, s. 57-62. Suomen Unesco-toimikunnan julkaisuja 8. Helsinki 1975.
- Laurila 1956: Laurila, Vihtori, Suomen rahvaan runoniekat, I osa. SKS:n toimituksia 249. Turku 1956.
- Lévi-Strauss 1967: Lévi-Strauss, Claude, Strukturale Anthropologie. Frankfurt am Main 1967.
- McLean 1972: McLean, Sammy K., The Bänkelsang and the Work of Bertolt Brecht. Indiana University, Series Practica 29. Hungary 1972.
- Møller Kristensen 1975: Møller Kristensen, Sven, Literary Sociology. Rijksuniversiteit te Gent, Inaugurale Reden en Lezingen 2. Brugge 1975.
- Ojala 1971: Ojala, Aatos, Johdatus strukturalistiseen kirjallisuustieteeseen. Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden laitos, monisteita 5. Jyväskylä 1971.
- Palmgren 1965: Palmgren, Raoul, Työläiskirjallisuus. Porvoo 1965.
- Palmgren 1966: Palmgren, Raoul, Joukkosydän II. Porvoo 1966.
- Perinnetieteen terminologia: Perinnetieteen terminologia. Helsingin yliopiston kansanrunoustieteen laitoksen toimitte 1. Helsinki 1970.
- Raittila 1949: Raittila, Pekka, Tuomas Ragvaldinpoika, hengellinen arkkivirsirunoilija. Tyrvään seudun Museo- ja Kotiseutuyhdistyksen julkaisuja XXI. Vammala 1949.

- Räsänen 1970: Räsänen, Matti, Kuopion markkinat. Kuopion tori, s. 37-130. Aarni 13. Kuopion isänmaallisen seuran toimituksia 13. Kuopio 1970.
- Salokas 1923: Salokas, Eino, Maallinen arkkirunoutemme Ruotsin vallan aikana. Helsinki 1923.
- Saunio 1974: Saunio, Ilpo, Veli sisko kuulet kummat soitot. Helsinki 1974.
- Saunio - Tuovinen 1978: Saunio, Ilpo - Tuovinen, Timo, Edestä aattehen. Suomalaisia työväenlauluja 1890-1938. Helsinki 1978.
- Shepard 1973: Shepard, Leslie, The History of Street Literature. United Kingdom 1973.
- Stern 1972: Stern, Annemarie, Lieder gegen den Tritt. Politische Lieder aus fünf Jahrhunderten. Oberhausen 1972.
- Suojanen 1978: Suojanen, Päivikki, Saarna, saarnaaja, tilanne. Spontaanin saarnan tuottamisprosessi Länsi-Suomen rukoilevaisuudessa. SKS:n toimituksia 343. Helsinki 1978.
- Widstrand 1975: Widstrand, Rede, Kustannustoimi Afrikassa. Afrikkalainen kirjallisuus tänään, s. 75-87. Suomen Unesco-toimikunnan julkaisuja 8. Helsinki 1975.
- Voionmaa 1932: Voionmaa, Väinö, Tampereen historia III. Tampere 1932.